

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

David Válka

**Ježíš Kristus je jedinou normou
křesťanské morálky**

**Sacramentum et exemplum a jejich
mravní význam v díle Benedikta XVI.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Jaroslav Lorman, Th.D.

Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27.4. 2014

David Válka

Bibliografická citace

Ježíš Kristus je jedinou normou křesťanské morálky : Sacramentum et exemplum a jejich mravní význam v díle Benedikta XVI. : diplomová práce / David Válka ; vedoucí práce: ThLic. Mgr. Jaroslav Lorman, Th.D.. -- Praha, 2014. -- 77 s.

Anotace

Ježíš Kristus svým učedníkům v řeči na rozloučenou přikazuje lásku (Jan 13,34 a 15,12), nicméně de facto přikazuje sebe, protože on je ztělesněná láska. On je svátostí - Sacramentem, přijímáme jej v eucharistii a tím proměňuje naše bytí, disponuje nás k lásce. Rovněž je příkladem - Exemplem, který nás stále učí žít v lásce a konat skutky lásky. Tyto dva aspekty jsou tématickým předmětem této práce. Prvním úkolem je analyzovat mravní významy obou aspektů v díle Benedikta XVI. Za klíčové dílo je považován triptych Ježíš Nazaretský I., II. a Ježíš Nazaretský: Prolog, vydán v českém překladu 2008 (I. díl), 2011 (II. díl) a 2013 (Ježíš Nazaretský: Prolog), zkráceně „Jesus-Buch“. V nepřímém dialogu k Jesus-Buch jsou všechny tři papežovy encykliky, zejména Deus caritas est. V rámci pojímaného tématu je podstatná i kniha Duch liturgie (vyd. 2006). Vzhledem k rozsahu práce je zaměřena analytická část práce pouze do takové hloubky, aby základní teze: „Ježíš Kristus je jedinou normou křesťanské morálky“ byla teologicky legitimní. Cílem práce je prokázat, budeme-li brát základní tezi jako skutečnost, že Ježíšovo přikázání lásky je jedinečné, univerzální pravidlo, jehož mravní působení se realizuje prostřednictvím eucharistie a konkretizuje živým působením Krista v životě jednotlivce. Tato práce je psána v oboru křesťanské fundamentální morálky.

Klíčová slova

přikázání lásky, sacramentum, exemplum, sequela, svátost, vzor, následování, univerzální norma, Ježíš Kristus, Jesus-Buch, Benedikt XVI., fundamentální morálka

Abstract

Jesus Christ is the only one Norm of Christian Moral: Sacramentum et Exemplum and it 's Moral Meaning in the Work of Benedict XVI.

Jesus Christ commands the love to his apprentices in The Farewell Speech (John 13,34 and 15,12) but he commands de facto himself, because he is incorporated love. He is the sacrament – Sacramentum, we take him at communion where our being is converted, we are disposed to love. He is also the example – Exemplum, which is teaching us to live in love and to do deeds of love. These aspects are the topic of this work. The first task is to analyze moral meanings both of the aspects in the work of Benedict XVI. The triptych Jesus of Nazareth (Jesus-Buch in Germ. abbreviation) is considered as a key work. Also all the pope's encyclicals are in indirect dialog with Jesus-Buch, mainly the Deus caritas est. The Spirit of the Liturgy is important in the topic as well. The analytic part of the work, according to the it's size, is focused only to such depth, to be the basic thesis: 'Jesus Christ is the only one norm of christian moral' theological legitimate. The main aim is to prove, if our thesis is taken as a fact, that Jesus's commandment of love is unique, universal rule, of which moral influence is realized through the Eucharist and is concretized in living activity of Christ in the life of man. This work is written in the field of christian fundamental moral.

Keywords

commandment of love, sacramentum, exemplum, sequela, sacrament, exemplarity, fellowship, universal norm, Jesus Christ, Jesus-Buch, Benedict XVI., fundamental moral

Počet znaků (včetně mezer): 139 616

Poděkování

Díky Bohu!

Děkuji Otci, že můžu být jeho milovaným dítětem.

Děkuji Kristu Ježíši, že mě miluje.

Děkuji Duchu svatému, že mě inspiruje a zahrnuje dary.

Děkuji Panně Marii, že se modlí za mě a se mnou.

Děkuji archandělu Michaelovi, že mě chrání a bojuje se mnou.

Děkuji archandělu Gabrielovi, že mi nosí květiny.

Děkuji archandělu Rafaelovi, že mě provází a léčí mého oslíka.

Děkuji svatému Františkovi za jeho veselost, horlivost a lásku.

Děkuji svatému Janu, že mě hladí po duši, když On odejde.

Děkuji svaté Terezii za prameny tajemství, které prohlubují srdce.

Děkuji Karlu Krylovi, že mi zpívá do duše, když to nejvíc potřebuji.

Děkuji všem, kdo mě milují, kdo mě naučili milovat, kdo ví, že je miluji.

Děkuji vedoucímu práce Jaroslavovi Lormanovi za trpělivost a vstřícnost. Děkuji Janovi Houkalovi za jeho přátelství a cenné konzultace. Děkuji Bohumilovi Kolářovi za jeho lásku a žehnání. Děkuji profesoru Zedníčkovi za jeho moudrost a neochvějnou úctu.

Děkuji své ženě i dětem, matce i otci, bratru i bratrancům, Markétě i Honzovi, děkuji dědovi i všem zemřelým blízkým v nebi.

Děkuji kmotře Daniele, Norbertovi, Mladě, Benedictě, Slavomírce, Miládce a všem, kteří se za mě modlí.

Děkuji všem přátelům i dětem ve Veselé škole, děkuji Michalovi i Vlkovi a v neposlední řadě děkuji divákům v poslední řadě i Lud'kovi Sobotovi.

Obsah

Úvod – Protože nás Ježíš Kristus stále miluje.....	7
1 Metodika práce a základní východiska.....	8
1.1 Dílo Benedikta XVI.....	8
1.2 Metodika práce.....	10
1.3 Schéma exemplum – sacramentum – sequela.....	11
1.4 Jediná norma křesťanské morálky.....	13
2 Studie trilogie Ježíš Nazaretský.....	19
2.1 Kdo je Ježíš Nazaretský.....	20
2.2 Ježíš jako vzor.....	26
2.3 Ježíš jako svátost.....	43
2.4 Následování.....	51
3 Inspirace pro křesťanskou morálku.....	56
3.1 Význam osoby Ježíše Krista pro život křesťana.....	56
3.2 Morální aspekty vzoru Ježíše Krista.....	58
3.3 Vztah svátosti a vzoru.....	63
3.4 Jak lze následovat dokonalého člověka.....	65
Závěr.....	69
Seznam použitých zkratk.....	72
Seznam literatury.....	73
Přílohy.....	77

Úvod – Protože nás Ježíš Kristus stále miluje

Než vážený čtenář přijme pozvání k oční pouti diplomovou prací, zamysleme se spolu s autorem nad dvěma otázkami. Jaký je smysl teologie? Dává ovoce lepší než ryzí a čisté zlato, její úroda je nad výborné stříbro, chodí stezkou spravedlnosti a pěšinami práva, aby dala dědictví těm, kdo milují Boha¹. Jaký je smysl etiky? Je nevyčerpatelným pokladem; kdo jej získali, připravili si přátelství s Bohem, doporučení dary, které s sebou nese výchova². Prosím laskavého čtenáře, aby sám usoudil, nakolik jsou úryvky Písma odpovědí na uvedené otázky. Na otázku, co je předmětem teologické etiky si dovolím odpovědět: Boží výchova. Výchova, která je moudrá, ryzí a čistá, spravedlivá, pravá, je pokladem a dědictvím milujícího Boha.

Cílem diplomové práce je obvyčejně prokázat schopnosti zpracovat přiměřeně obtížné téma a při něm aplikovat při studiu nabyté vědomosti³. Téma, které jsem si zvolil a které mi bylo schváleno, není přiměřeně obtížné⁴. Proto hned v úvodu prosím o vedení Ducha svatého, který je dárce moudrosti, aby autora i čtenáře vedl cestou pravdy a krásy, protože jen tak lze dojít souladu a porozumění.

Ústřední tvrzení této diplomové práce zní: Ježíš Kristus je jedinou normou křesťanské morálky. Normou se zde míní výchovné pravidlo, které má člověku pomáhat žít moudře. Samozřejmě, že Ježíš Kristus není jen nějakým pravidlem, nyní však na něj hledíme pod určitým úhlem. Zorné pole je zde zúženo na dva velké aspekty Boží výchovy: sacramentum – svátost a exemplum – vzor. Oba pohledy míří na jednu skutečnost; Ježíš Kristus je onou svátostí a vzorem, on je ten svatý a dokonalý, který má být následován⁵. Ke dvojici sacramentum et exemplum se tedy připojuje sequela – následování, jinými slovy svátost a vzor volají po životě v Kristu⁶. Cílem této práce je prozkoumat v inspiraci dílem Josepha Ratzingera – Benedikta XVI. zda-li je možné brát Ježíše Krista jako mravní normu a jaký to může mít pro křesťanskou morálku význam.

Z praktických důvodů je toto téma omezeno výběrem základní literatury, tj. dílo Benedikta XVI. v čele s trojdílnou publikací Ježíš Nazaretský (Jesus-Buch). Struktura práce je v základu trojdílná ve schematu exemplum – sacramentum – sequela. Metoda práce je v principu třífázová. Nejprve jde o dvě studie z cílem zorientovat se

¹ Srov. Př 8,19-20.

² Srov. Mdr 7,14.

³ Viz Pravidla formální úpravy akademických písemných prací, KTF UK.

⁴ Viz Mdr 9, 16.

⁵ Srov. Flp 2,7.

⁶ Srov. Řím kap. 8.

v problematice a ve třetím kroku provést ideovou syntézu na základě předchozího studia. Úkolem první studie je položit předpoklady, upřesnit významy klíčových termínů, odůvodnit myšlenková schémata. Cílem druhé studie je, podle osy: osobnost Ježíše Krista – vzor – svátost – následování, pročíst a pochopit inspirativní myšlenky v Jesus-Buch. Třetí část práce se zaměřuje na mravní význam *exemplum et sacramentum in sequela* v životě podle ideálu křesťanské morálky.

1 Metodika práce a základní východiska

Při hledání správné metody mě inspirovala věta Wincenty Granata: „Dnes již nestačí citovat posvátné texty či opakovat články vyznání víry, nebo užívat objasnění dávno známá a vhodná, ale je třeba užívat jazyka srozumitelného dnešním lidem.“⁷ Ve své úvaze o metodě dále podtrhuje důležitost dialogu jako metody, která se zaměřuje na člověka odpovídajícím způsobem. Plodem mého vnitřního dialogu s autorem Jesus-Buch vznikl studijní text, který je jádrem této diplomové práce. Ve snaze o čisté porozumění jsem četl Ježíše Nazaretského několikrát, přizpůsobil se Ratzingerově myšlení a následoval jsem jeho myšlenky, jak jsem nejlépe dovedl.

S pomocí dalších autorů jsem pak formuloval vlastní názor na to, jaký je mravní význam zjevení Boha v Ježíši Kristu s cílem inspirovat čtenáře pro dialog o něm.

1.1 Dílo Benedikta XVI.

Když v dubnu roku 2005 byl zvolen kard. Ratzinger papežem, měl za sebou stovky publikací⁸, do vydání posledního dílu trilogie Ježíš Nazaretský jich desítky přibyly, některé starší byly za jeho pontifikátu znovu vydány. Jeho rozsáhlé dílo je charakteristické hlubokými analýzami, vizionářstvím a duchovní vřelostí⁹. V jeho myšlení je patrný vliv sv. Augustina a sv. Bonaventury, kterých si otevřeně velmi považuje, nicméně ve svém profesorském rozhledu se opírá o všechny významné i méně známé učitele církve. Během své dlouholeté kariéry učitele se musel názorově vymezovat proti různým myšlenkovým trendům jako např. prosazování Bultmannovy teologie, Heideggerovy filozofie, marxistického mesianismu (Ernsta Blocha)¹⁰. Plodem tohoto úsilí je např. slavná kniha Úvod do křesťanství. V exegezi neodmítá historicko-

⁷ GRANAT, Wincenty: K člověku a Bohu v Kristu, s. 29.

⁸ 99 vydaných knih, 375 článků, 34 příspěvků v souborných publikacích, zdroj: NICHOLS, Aidan, OP: Thought of Pope Benedict XVI.

⁹ Srov. NICHOLS, Aidan, OP: Thought of Pope Benedict XVI., s. 223.

¹⁰ Viz RATZINGER, Joseph, Můj život, s. 99n.

kritickou metodu, ale je k ní kritický, inklinuje spíše k metodě tzv. „kanonické exegeze“¹¹, ponechává si však prostor pro vlastní náhled¹².

Z široké nabídky díla Josepha Ratzingera jsou níže uvedené ty publikace, které byly v diplomové práci využity.

1.1.1 Ježíš Nazaretský - Jesus-Buch

Tato diplomová práce se opírá především o trilogii Ježíš Nazaretský (v něm. běžně nazývána jako Jesus-Buch), v češtině vydanou nakladatelstvím Barrister & Principal. V roce 2011 u nás vyšel díl I., který v deseti kapitolách obsahuje Ježíšův život od křtu v Jordánu k proměnění na hoře. Ve stejném roce následoval II. díl, který tématicky navázal a dovedl čtenáře k Ježíši vzkříšenému. Jako třetí v pořadí v roce 2013 vyšel Ježíš Nazaretský: Prolog. Tématicky předchází oběma dílům a věnuje se Ježíšovu dětství. Osobně hodnotím toto dílo jako Ratzingerův největší duchovní testament.

1.1.2 Odborná díla

Úvod do křesťanství – První vydání bylo v Mnichově r. 1968, byla psána jako přednáška pro posluchače univerzity v Tübingen. Od té doby mnohokrát vydána, přeložena do 17 jazyků, u nás vydána v r. 2007 Karmelitánským nakladatelstvím. Na základě rozboru apoštolského vyznání víry se pokouší odpovědět na otázku, co je obsah a smysl křesťanské víry. Obsahuje myšlenky, které byly později implementovány do Jesus-Buch, obě publikace mají společné exegetické rysy.

Eschatologie – Učebnice, která tvoří součást *Malé katolické dogmatiky*. Inspirována eschatologií Hanse Urs von Balthasara, patří k Ratzingerovým stěžejním dílům. V jádru vystihuje důležitost celkového pohledu na antropologii z hlediska učení církve, upevňuje obsahy křesťanské víry a naděje. Obsahuje množství polemik s proudy a názory sedmdesátých let i předchozích desetiletí.

Duch liturgie – Poprvé vyšla v roce 2000 (u nás 2006), je psána jako praktická příručka správného chápání podstaty liturgie s cílem povzbudit zájem a úsilí o plnohodnotně prožívanou liturgii. Inspiraci bere v díle Romana Guardiniho.

¹¹ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 10.

¹² „Musíme se držet opinio communis exegetů, nebo je jen jedním prvkem, důležitým, ale nikoliv jediným v zacházení s Písmem?“ RATZINGER, Joseph: Eschatologie, s. 160.

1.1.3 Encykliky

Deus caritas est – V první encyklice se Benedikt XVI. chce zabývat na prvním místě láskou. V první části encykliky analyzuje významy lásky, která v sobě prostřednictvím Krista zahrnuje všechny její podoby – *erós, agapé, filia, charis*. Vrcholná podoba lásky je v lásce k Bohu a k bližnímu ztělesněná v Kristu. Druhá část se zabývá uplatněním „zákona lásky“ ve společnosti a církvi. Láska musí mít ve společnosti své uplatnění nejen v podobě charitativní služby, má být ústředním principem vztahů na všech společenských úrovních.

Spe salvi – Druhá encyklika „papeže naděje“¹³ je prodchnutá eschatologií. Zabývá se „pravým tvarem“ a uplatněním křesťanské naděje v životě, který směřuje k věčnosti. Zamýšlí se nad tím, o co v životě opravdu jde, kam má směřovat lidská existence ať už v osobním rozměru nebo společenském.

Caritas in veritate – Jde především o sociální encykliku, která se zaměřuje na principy společenského rozvoje. Staví na klíčových společenských principech lásky a pravdy, bez nichž se žádná spravedlivá společenská činnost neobejde. Navazuje na poselství encykliky *Populorum progressio* Pavla VI.

1.1.4 Ostatní publikace v krátkém shrnutí

Z mnoha různých publikací obsahujících Ratzingerovy myšlenky v podobě souboru projevů, úvah, článků, dopisů, homilií uvedme např. *Bůh a svět, O víře, naději a lásce, 365 dní s Benediktem XVI., Jste nadějí církve I. a II., Papež Benedikt XVI. v České republice*. Uceleným souborem učebnicového typu je např. publikace *O počátcích církve, nebo Otcové církve*.

Autobiografický titul *Můj život* mapuje život od dětství po vzpomínky na biskupský úřad. *Můj duchovní testament* byl vydán po abdikaci na Petrův úřad 28. února 2013. Shrnuje v krátkých úvahách hlavní témata Ratzingerovy teologie.

1.2 Metodika práce

Téma práce se opírá o osobu Ježíše Krista. Proto studijní část práce je výrazně zaměřena na do hloubi jdoucí rozbor trilogie Ježíš Nazaretský. Rozbor byl proveden metodou trojího čtení: 1) Při prvním zběžném čtení šlo o základní orientaci v publikaci, o porozumění její struktuře a koncepci. 2) Při druhém čtení šlo o orientaci v textu,

¹³ Viz předmluva kard. Špidlíka v publikaci *O víře, naději a lásce*.

porozumění výpovědím a významům jednotlivých kapitol a odstavců. 3) Při třetím čtení šlo o pečlivý výběr tezí, které jsou významné pro téma diplomové práce.

Následovala systematická syntéza celkové studie díla podle níže rozvedeného schématu *exemplum – sacramentum – sequela*. Podle tohoto schématu byly k sobě aranžovány jednotlivé kapitoly, v některých kapitolách jsou k sobě kladeny texty z více dílů trilogie, nicméně ve většině bylo postupováno analogicky podle textu, tj. tak jak je uspořádán, aby byla co nejvíce zachována celistvost vznikajícího textu. Cílem syntézy není převyprávět to, co říká Ratzinger, nýbrž shrnout do krátkých úvah nejvýraznější myšlenky knihy. Některé stěžejní teze byly přímo citovány, na mnoha místech je však i delší text nevybíravě shrnut do jen několika vět v záměru jen nastínit či připomenout zásadní myšlenku, kterou předpokládám čtenář zná z originálního textu.

Pro alespoň rámcové uchopení termínu *norma*, což je pro práci klíčové, byla provedena stručná studie dvou textů: článek Christine M. Korsgaardové: *The Sources of Normativity*, v souborné publikaci *Ethics: The Big Questions*, s. 95-113 a dokument Mezinárodní teologické komise *Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon*. Druhý z textů je pro stanovené téma vhodný už jen z toho důvodu, že obsahuje základní tezi této práce. Článek Korsgaardové nabízí, dalo by se říci, čistě filozofickou perspektivu. Oba texty jsou zdrojem inspirace pro autorský text ve třetí části práce.

1.3 Schéma *exemplum – sacramentum – sequela*

Přijatým slovem *exemplum* dnes v češtině označujeme krátké mravoučné vyprávění, používané v literatuře nebo kázání. *Exemplum* je původně latinské slovo označující něco příkladného, vzorového nebo vzorného, česky jej můžeme přeložit jako „vzor“. Od slova *vzor* odvozujeme *vzorek*, tj. předmět zkoumání, *vzorový*, tím vyjadřujeme, že nositel dané vlastnosti je hoden následování, *vzorný*, to je ten, kdo je nositelem všech nebo většiny požadovaných parametrů. Vzor je v sociální oblasti jakýsi vzorec jednání vytvořený určitým člověkem hodným následování. Jde především o inspiraci. Rčení dělají-li dva totéž, není to totéž, vystihuje to, že dokonalé napodobování není možné. Někdy lze jen obtížně dosáhnout ideálu, kterého vzorovi – vzorní lidé dosáhli, daleko důležitější je však úsilí k ideálu jít, směřovat. Mravní význam vzoru je tedy otázkou směřování, cesty k ideálu a ve své podstatě způsobu, jak se člověk sám stane vzorem pro druhé.

Svätost, lat. *sacramentum* – (pův. vojenská přísaha, v církvi zavedeno Tertuliánem), řec. *mysterion* (tajemství od *myein* – mít zavřená ústa, v církvi zavedeno Otcí¹⁴) je viditelné znamení neviditelné milosti (*visibilis forma invisibilis gratiae*, sv. Augustin)¹⁵. Svátost (*mysterion*) v obecném slova významu označuje tajemství – např. *mysterium Christi* je svátost, tedy něco, co nám Bůh zjevuje. Svátost (*sacramentum*) konkrétně označuje kultickou činnost, která posvěcuje. „Slovo 'posvětit' tak znamená odevzdat určitou skutečnost – osobu nebo i věc – Bohu, zvláště ji určit pro kult.“¹⁶ Svátost je tedy dar Boží, který zjevuje, zpřítomňuje Boží milost a posvěcuje člověka. Svátosti v čele s eucharistií jsou centrem liturgické služby církve, jejímž cílem je oslava Boha a posvěcení člověka¹⁷.

Následování, lat. *sequela* nebo také *imitatio*, vystihuje způsob života, který se řídí učením a vzorem (příkladem) významné osobnosti, v křesťanství typicky Ježíše Krista, ale také svatých, např. sv. Františka. Základem následování je poznání a poté napodobování (*imitace*) vzoru. Podstatou není opakovat přesně to, co konala vzorová osobnost, ale usilovat o stejnou kvalitu činů v aktuálním životě, empaticky a rozumně posoudit, jak by následovníhodný člověk jednal na mém místě. „Následování je osobní děj, dialog, niterná orientace, svobodná a tvůrčí, živá volba, rozhodování, věrnost lásky ke Kristu.“¹⁸

Uvedené pojmy lze uspořádat do schematu různými způsoby, podle toho, jak jim rozumíme ve vztahu k Ježíši Kristu. Můžeme pojmut schéma v následujícím pojetí:

Sacramentum – Ježíš je plně člověk a plně Bůh: obětní dar, který se nám dává k přijímání, viditelné znamení, které dává poznat neviditelné Boží milosti.

Exemplum – To, co je na Ježíši skutečně lidské (tedy konstitutivní pro plné lidství), co musí jím být přijato a ‚ztělesněno‘ se nám dává jako příklad.

Sequela – On sám sebe dává za příklad, vyhovět této normativitě lze pouze v následování, je výslednicí a průsečíkem obou předchozích.

Pak by bylo logické schéma v pořadí *sacramentum* – *exemplum* – *sequela*, nicméně byla by pomínuta jemná valéra Boží pedagogiky, která vyplývá z následujícího uspořádání.

¹⁴ Ignác z Antiochie, Origenes, Klement Alexandrijský, Cyril Jeruzalémský

¹⁵ Srov. KKC 1084.

¹⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 61

¹⁷ Srov. SC 10.

¹⁸ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 227.

Ježíš je Slovo, které se stalo tělem. Tak se stalo Slovo poznatelným, proto milovatelným, proto následovatelným. Z toho vyplývá následující uspořádání:

Exemplum – To, co je na Ježíši skutečně autonomní.¹⁹ Ježíš je dokonalý, protože je zcela svobodný. Své plné svobody dosahuje sebeobětováním z lásky k Bohu i lidem. Plného lidství dosahuje skrze svátost svého pozemského života²⁰.

Sacramentum – To, co je na Ježíši transcendentní. Ježíš je svatý, protože se zcela odevzdal do rukou Otce. V nitru modlitby jej Otec posvěcuje, on sám sebe posvěcuje a posvěcuje „své“ v pravdě.

Sequela – To, co je na Ježíši relativní. Z dynamiky svátosti se zakládá náš vztah ke Kristu, k Bohu. Nositelem vztahu je Duch svatý – láska. Protože jsme Bohem milováni, jsme schopni milovat. Protože nás Kristus miluje a učí nás milovat podle svého vzoru, dokážeme v Kristu milovat Boha a bližní.

Exemplum, sacramentum a sequela se mají k sobě podobně jako naděje, láska a víra. Jsou bytostně perichoretické, ale největší je láska – *sacramentum*. Protože se v Kristu *exemplum – sacramentum – sequela* stávají jedinou skutečností, nezáleží tolik na pořadí, nicméně pro pochopení jejich významů ve vzájemné souvislosti pokládám toto uspořádání za nejvhodnější.

Předpokladem pro tuto diplomovou práci je, že následovat Ježíše Krista, dokonalého člověka, by bylo nemožné bez Ježíšovy svátostné lásky, bez Boží milosti a bez vzoru, poznatelného přirozeným rozumem a vírou.

1.4 Jediná norma křesťanské morálky

Slovem norma míníme „pravidlo“ nebo „směrnice“ pro lidské chování, významově se překrývá se slovem zákon, ale je méně emocionálně zabarvené. V etice a morální teologii tím můžeme též vyjadřovat vzor nějakého jednání, chování. Normy nám umožňují se učit jednat správně a pomáhat nám v rozhodování. Na druhou stranu normy

¹⁹ „Z hlediska úkonů poznání a chtění je Ježíšova svoboda autenticky lidská ... co do svého vlastního obsahu je to ale svoboda vtěleného Božího Syna.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, s. 272.

²⁰ „Jan pojímá vtělení ne pouze jako akt sjednocení dvou přirozeností, ale spíše šířeji jako historické 'stávání se člověkem', které vrcholí v okamžiku, kdy je vše dokonáno (srov. Jan 19,30 – Iz 55,11), kdy Slovo na sebe vzalo zcela paradoxně nejzazší hranici své existence v těle, tedy lidskou smrt.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, s. 85. V eschatologické perspektivě se Ježíšovo lidství stále ještě nepřestalo naplňovat, protože se má teprve naplnit při Ježíšově druhém příchodu, tedy v okamžiku, až bude všechno dokonáno. Takto vnímaný život se projevuje ve společenství církve, jejíž členové jsou součástí mystického těla Kristova, Kristus je v nich stále přítomen.

mají zpravidla vymezené pole působnosti, jsou schematické, jejich platnost může být omezena.²¹

Norma může mít v etice podobu instrukcí ve formě moralistických tezí nebo maxim, které jsou běžné už od dob starověké literatury²². Morální zásady a maximy, tedy stručně vyjádřená ideální životní pravidla, lze najít typicky v mudroslovných knihách Starého zákona. Zde jsou uvedeny morální instrukce především v podobě rad zkušených a moudrých učitelů pro „maximálně šťastný a harmonický život“²³, pro život v moudrosti. V prorockém étosu se typicky vyskytuje kritika stávajících pořádků charakteristických nevěrností Božím slovu a „zakotvení [mrvních] požadavků v podstatě Hospodina,“²⁴ tedy úsilí o zvnitřnění etických pravidel²⁵. V étosu zákona můžeme rozlišovat jednotlivé normy v podobě přikázání – zákonů – tedy obecně vzato právních norem, které jsou ustanovení smlouvy mezi Bohem a lidmi. Typicky jde o ustanovení Desatera, které je na jedné straně „ústavou“ tehdejšího Izraele, na druhou stranu je „nenahraditelným základem inspirující morálky, která odpovídá dnešní době v jejích citlivých bodech“²⁶. Také lze pojímat celou Tóru jako jedinou všeobecnou normu, bráno ve smyslu „cesta, ustanovení, stezka, apod.“²⁷, která formuje člověka pro život s Bohem i bližními²⁸.

Novozákonní étos se nedá od starozákonního oddělovat, naopak jsou v duchu jedním²⁹; obojí vnímá Bohem zjevenou morálku jako dar a úkol³⁰. Přesto se v něm objevuje něco nového, ustanovuje se nová smlouva, přidávají se nové normy. To nové pramení z Krista. Zákon se jako celek nyní stává bytostně christocentrickým. Nová smlouva v Ježíši Kristu je definitivním Božím darem, který se nám vydává, nabízí a volá k odpovědi³¹. Boží dar se zpřítomňuje a uskutečňuje v eucharistické oběti, kdy se

²¹ Odstavec srov. WEBER, Helmut, *Všeobecná morální teologie*, s. 92n; „Normy jsou sociální pravidla jednání.“ ANZEBACHER, Arno: *Úvod do etiky*, s. 105.

²² Viz. např. kap. *The Wisdom of Jesus the Son of Sira*, In MEEKS, Wayne A., *The Moral World of the First Christians*, s. 69

²³ WEBER, Helmut, *Všeobecná morální teologie*, s. 45

²⁴ WEBER, Helmut, *Všeobecná morální teologie*, s. 42

²⁵ Srov. např. Ez 36,27; Jer 31,33.

²⁶ Papežská biblická komise, *Bible a morálka*, s. 37.

²⁷ Srov. SKOBLÍK, Jiří, *Přehled křesťanské etiky*, s. 25

²⁸ Viz otázku zákoníků po největším přikázání u synoptiků, např. Mt 22,36.

²⁹ Srov. Origenovo: „Zákon se stává 'Starým zákonem' pouze pro ty, kteří jej chtějí chápat tělesně ... Pro nás, kteří jej chápou a používají v Duchu a smyslu evangelia, je Zákon stále nový, a dva Zákony jsou pro nás Zákonem jediným nikoli kvůli časové dataci, ale novotou smyslu ... Pro hříšníka však a pro ty, kteří nerespektují smlouvu lásky, tento poslední duchovní smysl, zestárnou i evangelia.“ Převzato z BENEDIKT XVI., *Otcové církve*, s. 36n. Srov. Bible a morálka, s. 15.

³⁰ Srov. Papežská biblická komise, *Bible a morálka*, s. 17.

³¹ Srov. Papežská biblická komise, *Bible a morálka*, s. 55, s. 70, nebo kap. *Ježíšova smrt zakládá definitivní smlouvu* na s. 89.

nám Ježíš cele vydává k přijímání, svobodně a z lásky odevzdává svůj život, abychom jím byli proměněni, byli vtaženi do společenství Otce a Syna a v jeho Duchu konali skutky, které odpovídají společenství s ním³². Skrze svátost se *lex Christi* uskutečňuje, uplatňuje v naší přítomnosti.

1.4.1 Jediná norma

Koncept jediné normy je od přirozenosti odedávnu otázkou³³. Existuje nějaká norma, která esenciálně zahrnuje všechny ostatní a může tedy být univerzální normou? Existuje pravidlo, přikázání nebo zákon, který platí pro všechny a všude stejně? Nakonec jde jen o to, jít k pramenům norem a hledat, co je jejich zdrojem a tak najít onu „zlatou“ normu. Přesto však zůstává otázkou, jestli vůbec potřebujeme právě a pouze jednu normu. Ve skutečnosti nejde ani tolik o počet, jako spíše o způsob (*modus*) bytí takové normy. Proč vůbec nějaká norma vzniká? Z životní zkušenosti víme, že tam kde není řád, je neřád. Bez norem vzniká zmatení, lidé se nemohou shodnout, najít společnou řeč.

Normy tedy vznikají tak řečeno od přirozenosti. Lidé vytváří normy, aby bylo dobro zachováno a zlo co nejvíce omezeno³⁴. Tak vznikají přirozeně meze, řády a uspořádání na základě důležitosti společenských hodnot. Ze zkušeností víme, že normy nám pomáhají k dobru, proto je zavádíme.³⁵ Při hledání pramenů norem se dříve či později dostaneme k přirozenosti, která má vnitřní – psychický a vnější – sociální rozměr. Víra pak přidává rozměr duchovní, který oba předchází do sebe pojímá.

V křesťanství je zdrojem řádu jediný Bůh, on je dárce věčného a přirozeného zákona. Protože je Bůh stvořitelem světa uspořádaného jakožto dobrého, od přirozenosti je stvoření nastaveno směřovat k dobru³⁶. Člověk se tedy může inspirovat přirozeným zákonem při tvorbě sociálních i vnitřních osobních norem. Protože však svět i lidská přirozenost jsou narušeni hříchem, je tento úkol ztížen natolik, nakolik jsme vzdáleni dokonalé přirozenosti. Proto se musíme opět obracet k fundamentu, ke zdroji pravé dokonalosti, k Bohu. Jedině Bůh, zjevený v Kristu Ježíši je onou „zlatou“ normou, jediným pravidlem a principem, jediným, protože Bůh je jediný.

³² Srov. Papežská biblická komise, Bible a morálka, kap. Eucharistie jako dar, s. 88-91.

³³ Viz např. koncept zlatého pravidla.

³⁴ Srov. Charakteristiku přirozeného zákona sv. Tomáše Akvinského: konat dobro a nedopouštět zlo.

³⁵ Srov. „Bez minima sociálně přijímaných mravních norem, tj. bez jakéhokoli étosu, není možné, aby sociální útvar plnil svou úlohu sám v sobě i v sociálním celku.“ ANZEBACHER, Arno: Úvod do etiky, s. 107.

³⁶ „Dobro je to, co je všemi žádáno.“ ARISTOTELES, Metafyzika VI, 4 (1027 b 25) In AKVINSKÝ, Tomáš. O dobru, s. 81. Dobro přidává k jsoucím cíl, vztah k absolutnímu Dobru – Bohu. Srov. AKVINSKÝ, Tomáš. O dobru, a. 1.

1.4.1.1 Inspirace ve filozofickém pohledu Korsgaardové

Filozofie na otázku původu norem odpovídá zkoumáním pramenů tzv. normativity. V rámci vědeckého pojetí této problematiky vzniká množství názorových proudů, ze kterých ty nejhlavnější ve stručnosti popisuje americká profesorka Harvardské univerzity Christine Korsgaardová v článku *The Sources of Normativity*. Článek představuje problematiku zdrojů norem na širokém filozofickém pozadí, ze kterého vyzdvihuje Kantovo pojetí přirozeného zákona, jež dále kreativně rozvíjí, zejména teorii „říše účelů“ („The Kingdom of Ends“). Z její práce, která vyniká pronikavostí do hloubek lidské přirozenosti³⁷, jsem vybral dva postřehy vhodné pro základní orientaci v problematice teorie norem.

Voluntarismus odpovídá, že normativita pramení přirozeně z toho, že jsme subjekty práva, tedy i morálky. Nedozvíme se ale proč. Realismus hledá zdůvodnění normativity v tom, že prostě existují entity – jako objektivní hodnoty, nároky, nebo povinnosti, které jsou samy neoddiskutovatelným základem. Nedozvíme se však proč bychom měli věřit těmto entitám. Teorie reflektivního schválení (reflective endorsement) tvrdí, že morálka se zakládá v lidské přirozenosti. Povinnosti a hodnoty jsou odrazem našeho morálního citění a morálních dispozic, zlepšují náš život ve společnosti a jsou v našem osobním zájmu. Sama otázka normativity však vyrůstá z povahy činu, nikoliv pouze citění a dispozic. Proto prameny normativity zasahují do hloubi motivů a impulzů, které vedou k činům.³⁸

Mravní rozhodování podle Korsgaardové, je založené na tom, že máme „sebevědomí“ (self-consciousness), sami sebe zkoumáme rozumem a vytváříme si o sobě koncepci. Dokážeme-li se osvobodit – být nezávislí na našich touhách, můžeme se rozhodovat opravdu svobodnou vůlí, podle vnitřního zákona – jsme sami sobě zákonem³⁹. To jak sebe pojmáme v běžném životě Korsgaardová nazývá „praktickou identitou“, což je komplexem přijatých kulturou, společností daných koncepcí identity⁴⁰, které nás zavazují nároky a povinnostmi. Z toho plyne, že abychom splnili to, co život od nás žádá, abychom mohli být sami sebou – tj. mít celistvou identitu, musíme přijmout nějaký zákon nebo pravidlo, které bude panovat našim mravním volbám⁴¹.

³⁷ Srovnatelné studie lze nalézt In *Studia Moralia*, např. článek Edwarda J. Richarda: *Law and Morality Taking a theoretical Break from the Norm* In *stmor* 36 (1998) s. 239 – 265.

³⁸ Srov. KORSGAARD, Christine M.: *The Sources of Normativity*, s. 95-113

³⁹ Srov. Řím 2,14.

⁴⁰ Jsem muž, věřící, manžel, ... slova, kterými vyjadřujeme svoji identitu. Z pohledu sociologie jde o společenskou roli.

⁴¹ „The reflective structure of human consciousness requires that you identify yourself with some law or principle that will govern your choices.“ Christine M. Korsgaard, *Ethics: The Big Questions*, s. 100

Musíme se sami sobě stát zákonem. Toho docílíme tím, že se necháme vést „dobrou maximou“. Maxima našeho jednání je dobrá, když její akt i cíl – čin a účel jsou v takovém poměru, že spolu mohou vytvořit funkční uspořádání (functional arrangement) tedy zákon. Vnitřním zdrojem norem je tedy „dobrá maxima“ našeho jednání.

1.4.1.2 Inspirace v dokumentu Mezinárodní teologické komise: Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon

Idea přirozeného zákona patří neodmyslitelně k úhelným kamenům západní filozofie a teologie už od antiky⁴². Dnes se k ní obrací pozornost v rámci mezikulturního a mezináboženského dialogu na základě hledání společných univerzálních mravních norem a k němuž se hlásí i výše uvedený dokument⁴³. Vzhledem k tomu, že se v něm vyskytuje základní teze této diplomové práce, dávám mu přednost před mnoha jinými rovněž inspirativními dokumenty⁴⁴.

Ve 3. kapitole dokumentu se uznává důležitost racionálního uchopení přirozeného zákona, o které se snaží filozofie. V čl. 61 se autoři hlásí k teorii reflektivního pozorování antropologických veličin popisujících úsilí o plné lidství osoby a o harmonický život ve společnosti⁴⁵. Pozitivně hodnotí empirické metody mapující lidské chování, které dokáží objevovat výsostné vzory způsobu života „podle přírody (přirozenosti)“. Na druhou stranu v dalších člancích zdůrazňuje metafyzický rozměr přirozeného zákona, který je závislý na Bohu, stvořiteli přírody a člověka, v němž je nadpřirozeně přítomen⁴⁶. „Přirozený zákon je proto definován účastí na věčném zákoně.“⁴⁷ Přirozený zákon může být základem a pramenem univerzální etiky, protože se proniká s nadpřirozeným – věčným zákonem, jenž není ničím jiným než milostí. Mezi oběma zákony existuje perichoretický poměr⁴⁸.

⁴² Srov. WEBER, Helmut, Všeobecná morální teologie, s. 96.

⁴³ Viz MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 116.

⁴⁴ Např. článek O’Riordana: The teaching of the papal encyclicals as a source and norm of moral theology: a historical and analytic survey, stmor 1976

⁴⁵ „The idea of a natural law is justified first of all on the level of the reflective observation of the anthropological constants that characterize a successful humanization of the person and a harmonious social life.“ Srov. s teorií reflektivního schválení u Korsgaardové.

⁴⁶ Bůh je vůči stvoření imanentní, v člověku však zvláštním způsobem. Člověk je učiněn jako Boží obraz. Srov. dále GS 22.

⁴⁷ „The natural law is therefore defined as a participation in the eternal law.“ v čl. 63; Pro sv. Tomáše Akvinského je přirozený zákon „účást na božském lex aeterna v rozumném stvoření“ (Summa theologiae I-II, 91,2).

⁴⁸ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav, Zamyšlení nad dokumentem Mezinárodní teologické komise Hledání univerzální etiky: nový pohled na přirozený zákon s. 168.

„Plnost lidství, a tím pádem i přirozeného zákona se zjevuje až v Ježíši Kristu (srov. čl. 115,⁴⁹ který je zároveň plný milosti. Ve své osobě Kristus představuje exemplární lidský život, který plně odpovídá přirozenému zákonu. Proto je pro rozpoznání autentických přirozených tužeb člověka konečným kritériem.⁵⁰ Kristus je také 'cílem' zákona, nakolik je zákon voláním po jeho následování.⁵¹ „Jestliže platí, že cílem morálky je dosažení posledního cíle člověka, a jestliže tento cíl spočívá v dokonalém spodobení s Kristem, pak také cesta vedoucí k tomuto cíli musí vykazovat podobnost s Kristem.“⁵²

„Ježíš Kristus není jen etický model k napodobování, ale skrze jeho velikonoční tajemství je Spasitelem, který dává reálnou možnost žít podle zákona lásky.“⁵³ V Ježíši se přirozený zákon a zákon milosti pronikají a vlévají se do zákona lásky. Ježíšovo nové přikázání lásky je klíčem k chápání zákona, na něm závisí celý zákon⁵⁴. Vzorem pro život podle zákona (přikázání) lásky je život vtělené Lásky – Ježíše, který dal svůj život za přátele, miloval až do konce a za hříšníky podstoupil smrt na kříži. „Pravá osobnost Krista, vtělené Slovo a Moudrost, se stávají živoucím zákonem, svrchovanou normou vši křesťanské morálky. *Sequela Christi, imitatio Christi* jsou konkrétní způsoby, jak naplňovat zákon ve všech jeho dimenzích.“⁵⁵

Mysterium (svátost) Ježíšovy paschy vrcholí v daru Ducha svatého, Ducha lásky. Vlitím Boží lásky do našich srdcí (srov. Řím 5,5) „se Duch svatý stává vnitřním principem a svrchovaným pravidlem konání věřících“⁵⁶. V Duchu svatém se realizuje hlásání církve, slavení svátostí, učení magisteria i osobní růst každého věřícího v lásce. Přijetím Ducha svatého do svého srdce ukládáme „dokonalý zákon, zákon svobody“ (Jak 1,25). Tím se naplňuje naše přirozená touha po svobodě a autonomii, jsme dokonale osvobozeni, abychom se v lásce zcela vydávali tak, jak nás to naučil Ježíš.⁵⁷

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ Srov. MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 105.

⁵¹ Srov. MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 107.

⁵² tamtéž

⁵³ MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 110.

⁵⁴ Srov. Mt 22,40 a paralelní texty.

⁵⁵ MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 109

⁵⁶ MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 110

⁵⁷ Srov. MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 111.

2 Studie trilogie Ježíš Nazaretský

Čím více jsem studoval Ježíše Nazaretského v podání Josepha Ratzingera, tím více jsem byl přesvědčen, že Benedikt XVI. miluje Ježíše Krista celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou silou⁵⁸. Jeho dílo se opravdu nedá číst jinak, než v perspektivě lásky, chce-li člověk opravdu porozumět tomu, co Ratzinger píše. Ve skromné prosbě o „onu trochu sympatie“ v předmluvě prvního dílu vidím klíč, bez kterého nelze otevřít bránu souladu autora a čtenáře. Bez tohoto souladu se může naše mysl odchýlit ke kritice pojetí, metody, či jiných jednotlivostí a čtenář pak snadno dojde k závěru, že celá publikace je velký omyl⁵⁹. Má studie se nepokouší o posouzení díla kritickou metodou, ale v duchu sympatie pomocí výše popsané metody porozumět co nejlépe alespoň některým myšlenkám z velkého intelektuálního bohatství, které nám Joseph Ratzinger – Benedikt XVI. ve svém vrcholném díle představuje. Studie je psána s co největší snahou o soulad s originálním textem, citace jsou prokládány glosy a krátkými výkladovými úvahami.

Na první pohled může působit studie jako výpisky z Jesus-Buch. Do značné míry tomu opravdu je, nicméně shrnout celou trilogii do několika málo stránek vyžaduje více, než jen vypsát několik tezí. Dalším důležitým přístupem je snaha o celistvost sdělení, snaha vyhnout se vytrženosti z kontextu. Na druhou stranu se nelze vyhnout jistému násilí generalizace textu. Zobecnit Ježíšův život a učení v jedné kapitole diplomové práce se zdá být extraktem z extraktu, který je již sám o sobě extraktem.⁶⁰ Lze si tedy jen přát, že uvedená studie bude pochopena jako nástin klíčových výpovědí o Kristu, jehož tajemství zdaleka přesahuje jakýkoliv text.

⁵⁸ Někteří recenzenti (např. Thomas Meyer) podotýkají, že Joseph Ratzinger je papež Benedikt XVI. a tedy i jeho osobní dílo má jistý charakter aktu magisteria. To však neodpovídá jednak právní proceduře (Jesus-Buch nebyl promulgován, ale vydán!), za druhé se tím chce říci, že dílo je výrazem celoživotního hledání, které se chce v lásce sdílet. Hledat napětí mezi jménem a funkcí, osobou a titulem mi přijde zcestné. Pro mě je Joseph Ratzinger a Benedikt XVI. jeden a ten samý člověk.

⁵⁹ Viz kritika Gerda Lüdemanna.

⁶⁰ „Je těžký úkol shrnout systematicky Písmo, výroky magisteria a dvoutisíciletou tradici! Teologie však nemá jen shrnout a utřídit jednotlivé výpovědi biblické, učitelského úřadu a starých teologů, nemá jen 'přeložit' tuto řeč do řeči současné, ale má se stále pokoušet 'vynášet ze svého pokladu nové i staré' (Mt 13,52).“ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 282.

2.1 Kdo je Ježíš Nazaretský

Kdo je Ježíš Kristus a odkud pochází? Je tesař, Mariin a Josefův syn z Nazareta?⁶¹ Je dědic Adamův, Abrahámův a Davidův?⁶² Je opravdu ten, o kterém psal Mojžíš i proroci?⁶³ Na každou z otázek lze odpovědět ano, byť s výhradou, že každé takové tvrzení o Ježíši Kristu je nutně neúplné, vždyť on pochází „shora“, není z tohoto světa⁶⁴. Poznání jeho identity se tak nemůže vázat pouze na „světskou“ ať už historickou či jinou vědu. Snažíme se poznat někoho, kdo je bez víry sotva poznatelný⁶⁵.

Klasické lidské kategorie se při snaze poznat, „zařadit si“ Ježíše vyčerpávají, naše snaha se dříve nebo později odkloní od pravdy. „Jak najít rozumné a psychologické východisko z labyrintu názorů na Krista?“⁶⁶ Vždyť Ježíš opravdu pocházel z opovrhovaného městečka Nazareta, opravdu se živil jako obyčejný chudý tesař, opravdu měl v rodokmenu krále, ale i pohanky ba ženy nevalné pověsti, nicméně to není ani zdaleka celý obraz člověka, který změnil svět. Ježíš byl při své obyčejnosti a chudobě zkrátka něčím výjimečný. Různé prameny⁶⁷ nám podávají zprávu o muži, který se narodil, žil, byl jako každý jiný člověk. Pak ale začal působit a během několika let změnil dějiny.⁶⁸

Základním předpokladem pro pravdivé poznání Ježíše Krista je, že věříme evangeliu. V evangelním vícehlasu jsou líčeny Ježíšovy činy, jeho příběh i učení, jeho charakter i chování, jeho smrt i to, co následovalo. Můžeme nejrůznějšími metodami rozkrývat nepřeborné množství faktů, zpráv, obrazů a souvislostí, které můžeme v Písmu zkoumat, přesto nedojdeme k odpovědi na otázku, kdo je vpravdě Ježíš, spíše získáme mozaiku pravděpodobností. Čteme-li však očima otevřenýma, uslyšíme jak evangelia stejnohlasně v harmonickém čtyřhlasu křičí: Ježíš je Bůh! „Ježíš je samotný 'počátek' –

⁶¹ Srov. Mk 6,3 a Jan 1,45 – vždyť podle práva je Josef otcem Ježíše. Ježíš podle bydliště opravdu pochází z mnohými opovrhovaného Nazareta, viz Natanaelova poznámka: „Co odtamtud může vzejít dobrého?“ Jan 1:46

⁶² Viz Matoušův rodokmen.

⁶³ Srov. Jan 1, 45.

⁶⁴ Jan 8,23.

⁶⁵ „Navíc platí, že Ježíšovu božskou osobní identitu nelze prokazovat čistě historickými metodami; tato identita je uchopitelná pouze vírou.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 94.

⁶⁶ GRANAT, Wincenty. *K člověku a Bohu v Kristu*, 2. díl, s. 41.

⁶⁷ *Mimokřesťanské*: 1) židovské zprávy – dokumenty tannaitů, Josef Flavius (současník Ježíše, kronikář a historik, napsal *Válku židovskou, Židovské starožitnosti*). 2) římské (většina až z 2. stol.) - dopis Plinia Ml. Císaři Trajanovi (r. 112), Annály Tacitovy (r. 117), Suetonius (r. 120).

Křesťanské: apokryfy, logia (údajné Ježíšovy výroky), listy sv. Pavla (nejstarší z Nového zákona), evangelia, Skutky apoštolů, ostatní spisy Nového zákona.

⁶⁸ Odstavec je inspirován pojetím Giuseppeho Ricciottiho v rozsáhlé knize *Život Ježíše Krista*, které je dnes považované za historické (r. vydání 1941, v českém jazyce 1947), nicméně mě osobně nepřestává uchvacovat.

prazáklad, z něhož vše pochází; 'světlo', které ze světa dělá kosmos. On pochází z Boha. Je Bůh. Tento počátek, který přišel mezi nás, otevírá – jakožto počátek – nový způsob lidského bytí.⁶⁹

2.1.1 Dají mu jméno Immanuel⁷⁰ – dětství Ježíšovo

Ježíš byl počat z Ducha svatého a narodil se z Marie Panny. On je Slovo počaté slovem. Maria svým „ano“, „při kterém tajily nebe i země dech“⁷¹ počala, stala se matkou Boha⁷². Odpovídá Gabrielovi: „Staň se mi podle tvého slova“⁷³ a tím přijímá Slovo – Boha – Světlo do svého nitra, ale též do srdce života celého lidstva. A Slovo se v Panně stává tělem⁷⁴. „Bůh svým působením bezprostředně zasahuje do hmotného světa ... tak se děje nové stvoření, jež se nicméně váže na svobodné 'ano' člověka Marie.“⁷⁵ V dítěti se z lásky rodí naděje, v novorozeném Ježíši zářivá naděje světa.

Toto dítě je předpovězeným pastýřem Izraele (Mich 5,1-3), očekávaným Mesiášem, který se má podle proroctví narodit v Betlémě, městě Davidově. Tak se také z Boží vůle děje, lidé konají to, co mají konat, aby se Písmo naplnilo. Když Bůh oznámí své rozhodnutí svobodně vstoupit do dějin lidstva, tak se také stane⁷⁶. Už při narození Ježíš naplňuje starodávná proroctví. Narodil se v Betlémě – Micheáš, byl položen do jeslí – Izaiáš (Iz 1,3), je prvorozený, který podle zákona patří Bohu (Ex 13,1.13), narodil se mezi pastýři – Samuel (2 Sam 5,2). Události a činy, aby se Písmo naplnilo, pak budou Ježíše provázet celý život.

Osmý den byl obřízkou „Ježíš formálně přijat do společenství příslibu, jehož původ je u Abraháma; teď i právně patří k lidu Izraele.“ Při obřízce bylo dítě představeno jménem Ježíš („Bůh zachraňuje“⁷⁷). Čtyřicátý den měl být Ježíš jako prvorozený podle zákona vykoupen. Evangelista Lukáš nás při té příležitosti zpravuje o úkonu, který nebyl předepsán – o Ježíšově obětování („představení“) v chrámu. „Zde, v prostoru

⁶⁹ RATZINGER, Joseph, Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 13

⁷⁰ Viz. Iz 7,14; srov. Mt 1,22n.

⁷¹ RATZINGER, Joseph, Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 28

⁷² „Maria se stává matkou tímto svým 'ano'.“ RATZINGER, Joseph, Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 28

⁷³ Lk 1, 38; „Je to Mariina poslušnost, co otevírá dveře Bohu.“ (RATZINGER, Joseph, Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 40)

⁷⁴ Jan 1,14; Srov. „Jestliže Ježíš je vtěleným Božím Slovem, pak vtělené Slovo odpovídá vyřčenému Slovu. Toto Slovo existuje v Otcově srdci od věčnosti, ovšem pokud je chce Otec pronést v dějinách spásy, potřebuje sílu svého dechu, moc svého Ducha.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav: Dar Otce i Syna, s. 40.

⁷⁵ RATZINGER, Joseph, Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 40n.

⁷⁶ Srov. RATZINGER, Joseph, Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 47.

⁷⁷ „'Ježíš' je řecká forma hebrejského Ješúa či Ješú, které představuje zkrácenou podobu jména Jehóšúa, jehož původním významem byl pravděpodobně 'Jahve pomáhá'. Ale toto jméno bylo spojováno s hebrejským kořene j-š-' (zachránit) a vykládáno jako 'Bůh zachraňuje'. Tento výklad dává Ježíšovo jméno do spojitosti s jeho posláním v Božím plánu.“ HARRINGTON, Daniel J. Evangelium podle Matouše, s. 53. Srov. se jménem „Immanuel“ v Iz 7,14.

setkávání Boha a jeho lidu, odchází namísto převzetí prvorozence rodiči k veřejnému věnování Ježíše Bohu, jeho Otcí.⁷⁸ K Boží rodině přistupuje Simeon a Anna, lidé prorockého ducha a zprvu se radují (Lk 2,29.38). Simeon pak dítěti prorokuje kříž, že bude „znamením, jemuž se bude odpírat“⁷⁹, jeho matce předpovídá, že její vlastní duši pronikne meč. Ježíš je a bude „znamením“, pro některé kamenem úrazu, pro jiné vítězstvím.

2.1.2 To jest můj milovaný syn⁸⁰

„Boha nikdo nikdy neviděl. Jednorozený Bůh, který spočívá v náruči Otcově, ten o něm podal zprávu.“ (Jan 1,18) Podal nám ji především tím, že se stal jedním z nás, byl tu s námi. Zpřítomnil, „prezentoval“ Boha v obyčejných lidských podmínkách, v rámci běžného lidského života, uprostřed lidské historie. Neukazuje se pouze jako prorok, vyslanec nebo posel. Sám sebe nenazývá Bohem, ale Synem⁸¹. Vyjadřuje tím svoji bytostnou vztahovost, bytostné společenství – „dokonalé společenství poznání, které je současně společenstvím bytí.“⁸² Ježíš nepřichází sám, přichází ve vztahu, ve velmi jasném a zároveň hluboce tajemném vztahu Otce a Syna a zároveň v silném vztahu k člověku.⁸³

Vztah Otce a Syna je intimní, důvěrný jak patrně například z oslovení „Abba“⁸⁴ blížící se k našemu „tatínku“ nebo z toho, jak nazývá Otec Ježíše milovaným (*agapétos*) Synem. A přesto je nám zjeven, ba dokonce jsme přizváni k účasti na bytí v tomto láskyplném vztahu. Nebyli bychom však schopni pozvání přijmout, kdybychom Otce ani Syna neznali. Klíčem k poznání je právě Ježíš – Syn. Otec zná Syna, zná se k němu před lidmi⁸⁵, pouze on jej zná dokonale a jen Syn zná Otce⁸⁶. Synovo poznání je nejen aktem rozumu, ale i lásky. Protože Otce zná a miluje ho „je zcela svolný s vůlí Otce“⁸⁷,

⁷⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 58.

⁷⁹ „Ježíš bude znamením, kterému se bude odporovat. Je určen, aby způsobil rozdělení lidu Izraele, aby někteří padli a někteří povstali.“ JOHNSON, Luke T. Evangelium podle Lukáše, s. 78.

⁸⁰ Prohlášení při křtu v Jordánu (Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3,22), při proměnění na hoře (Mt 17,5; Mk 9,7; Lk 9,36)

⁸¹ Ježíš se brání mesiášskému oslovení Syn Boží. Mluví o sobě prostě jako o Synu (srov. Mt 11,27; 24,36; Mk 13,32; velmi často v Janově evangeliu) nebo jako o Synu člověka. „Ježíš nikdy výslovně neřekne: 'Já jsem Syn Boží.' To plně odpovídá skutečnosti, že sám o sobě nemluví jako o Mesiáši.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, s. 81.

⁸² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 234.

⁸³ Na základě vztahu Syna s Otcem se Ježíš stává Zákonem a zároveň naplňuje všechny christologické tituly. „Postoj, který Ježíš zaujímá nejen vůči Zákonu, ale i vůči titulům, jež Písmo uděluje prostředníkům spásy, závisí podstatně na poměru, který Ježíš udržuje s Bohem: jedná se o vztah Syna k Otcí.“ Bible a christologie, s. 60.

⁸⁴ Srov. Mk 14,36; Žid 5,5.8.

⁸⁵ Viz. např. Mt 17,5.

⁸⁶ Srov. Mt 11,25 nn a Lk 10,21n.

⁸⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 235.

je mu zcela poslušný. Protože Otec zná a miluje Syna dává mu všechno⁸⁸. Tím je charakterizována pozice i poslání Ježíše Krista. Je zde, abychom mohli poznat Otce, poznat Boha a tím mohli získat účast na Ježíšově synovství.⁸⁹ „Nejhlubší podstata Ježíšova tajemství či mysteria spočívá v synovském vztahu, který udržuje s Bohem.“⁹⁰

Ježíš přišel jako dar pro všechny lidi z Otcovy vůle, který má zalíbení především v „maličkých“. „Maličké“ si také Syn vyvolil za své milované přátele, za které se obětoval. Nepoložil život na oltář „jen“ z nutné povinnosti a poslušnosti, ale hlavně z lásky. „Trinitární tajemství lásky, které se vyjevuje ve slově „Syn“, je zcela jedno s dějinným tajemstvím lásky, realizované v Ježíšově pasše.“⁹¹

Nejčastěji Ježíš mluví o sobě jako o „Synu člověka“, což je etymologicky totožné s označením „člověk“⁹². Ježíš se tak vědomě hlásí k lidství, sám o sobě mluví prostě jako o člověku. Na jedné straně „Syn člověka“ ukazuje k výsostnému královskému titulu, jak bylo prorokováno v knize Daniel (7,13), na straně druhé se „ztotožňuje s hladovými a žíznícími, s cizinci, nahými, nemocnými, vězněnými – se všemi trpícími tohoto světa“⁹³. Sláva a utrpení Syna člověka „se neoddělitelně prostupují“⁹⁴, jeho vítězství je spojeno se smrtí na kříži. „V utrpení a ve smrti se život Syna člověka stává zcela 'pro-existencí'; on se stává zachráncem a spasitelem 'mnohých',... dětí Božích, lidstva.“⁹⁵ Jeho výsostnost oplývající slávou – božství se plně pojí s „maličností“ – lidstvím nevyhnutelně spojeným s utrpením. V této polaritě se ukazuje určitým způsobem, že je „božský člověk (theios anér)“ - „právě on je pravý člověk, člověk budoucnosti, vzájemné spojení člověka a Boha“.⁹⁶ Sjednocuje božství a lidství, je středobodem jednoty, srdcem lásky Boha a lidí. Cesta láskyplného sjednocení však vede přes Golgotu.

⁸⁸ „Všechno je mi dáno od mého Otce.“ Mt 11,27.

⁸⁹ „Celé apoštolské hlásání se zakládá na přesvědčení o Ježíšově vědomí, že je Synem, kterého Otec poslal. Bez tohoto Ježíšova vědomí by pozbyla jakéhokoli smyslu nejen christologie, ale i celá soteriologie.“ MTK, *Iam bis de christologia*, 2.1; Připojme, že i křesťanská morálka.

⁹⁰ Bible a christologie, s. 62.

⁹¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 236. Srov. „Ukřížovaný Ježíš z Nazareta, když dování svou synovskou poslušnost až k extrémní smrti kříže, tím ve stvoření zjevuje a uskutečňuje věčnou a dospělou lásku Syna k Otci, a tak jej oslavuje v těle.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav, *Jako v nebi, tak i na zemi*, s. 515.

⁹² Viz. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 224.; Srov. „Ježíš nám tedy v první řadě říká, že je opravdový člověk.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 78.

⁹³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 226, srov. Mt 25, 31-46.

⁹⁴ Srov. tamtéž.

⁹⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 229.

⁹⁶ RATZINGER, Joseph. Úvod do křesťanství, s. 159. Srov. „Z tohoto hlediska představuje vtělení Boha nejdokonalejší realizaci toho, co je v lidském bytí podstatné, realizace v tom smyslu, že člověk je někým, kdo se vydává absolutnímu tajemství, které nazýváme Bohem.“ RAHNER, Karl. *Ibid.*, s. 216, cit. In POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 261.

Ježíši také náleží titul „Syn Boží“, který má velmi odlišné konotace, nicméně s označeními „Syn“ a „Syn člověka“ souvisí. Původně to byl titul určený vyvoleným, který je vyvyšoval nad ostatní a legitimizoval jejich postavení krále. Král, jakožto „syn Boží“ ztělesňoval důstojnost a naději národa. V historických peripetiích tak počala vznikat v lůně Izraelského národa idea krále budoucího, mesiáše, který naplní prorockví věčného království. Teprve v Ježíši se představa krále – mesiáše naplnila, avšak novým neočekávaným způsobem. „Panuje vírou a láskou“⁹⁷, vládne službou a jeho trůn je tvořen dřevem kříže, na který je přibit. Kříž se však nestává koncem, ale počátkem a znamením. Ježíš přemáhá utrpení a smrt, vstane z mrtvých, zvítězí nad hříchem, vystoupí na nebesa, usedne po pravici Otce a s ním kraluje bez konce. Je totálním vítězem, Mesiášem, Spasitelem světa.

2.1.3 Logos

Sám Ježíš, když mluví o sobě, užívá mnoha přirovnání a obrazů, ale nikdy o sobě neprohlašuje: „Já jsem Bůh.“ Odhaluje se tím hluboké tajemství jeho osoby. On je Syn, ztělesněné Slovo – Logos. „Člověk Ježíš je přebýváním Slova, věčného božského Logu, na tomto světě. Ježíšovo 'tělo', jeho lidská existence, je 'příbytkem', 'stanem' Slova“.⁹⁸ Toto živé Slovo ztělesněné v Ježíši se nám dává poznat a dává se k přijímání. Stává se darem, který má být ve svobodě a lásce přijat. Bůh se skrze své Slovo – Logos stal člověkem, aby se člověk mohl v Ježíši stát bohem⁹⁹.

Ti, kdo Ježíše poznávají a přijímají, jsou „přibírání do společenství s Otcem. A to je skutečně spásné překročení hranic lidského bytí, vložené do člověka jakožto Božího obrazu coby očekávání a možnost už od stvoření.“¹⁰⁰ Ježíš však nepřišel pouze pro ty, kdo mu jistě řeknou ano, přišel pro všechny. „Ježíš v sobě zahrnuje celé lidstvo, celé lidské dějiny, a dává jim nový, rozhodující směr k novému lidství.“¹⁰¹ Ježíš je Logos, který dává vši lidské existenci smysl, počátek i cíl¹⁰².

⁹⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 233.

⁹⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 13, srov. s Jan 1,1-14.

⁹⁹ Srov. „Bůh se stal člověkem, aby se člověk mohl stát Bohem“ sv. Irenej, Praefatio, in *Adversus haereses*, 5, in *PG*, 7,1120 .

¹⁰⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 19.

¹⁰¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 13.

¹⁰² Srov. Zj 22,13. Srov. „Zásluha Muže z Nazareta v náš prospěch spočívá v tom, že lidem tento nevýslovný dar svým životem, dílem a utrpením komunikuje, a tak jim 'zasluhuje' spásu.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, s. 412.

2.1.4 JSEM, KTERÝ JSEM (Ex 3,14)

Ježíš sám sebe představuje nejen jako Syna Otce nebo Syna člověka, ale též množstvím obrazných určení. V jeho promluvách se ozývá „EGO EIMI“ – „JÁ JSEM“. Říká : „já jsem to“, nebo „že jsem to já“ a dále s obraznými určeními „já jsem světlo světa, pravý vinný kmen, dobrý pastýř atd“.¹⁰³ Ježíš se tím hlásí ke jménu Boha zjevenému ve Starém zákoně: „Já a Otec jedno jsme“ – „JÁ JSEM.“ „Ukazuje svou jedinnost: v něm je osobně přítomno tajemství jednoho Boha“.¹⁰⁴ Je v bytostném vztahu s Otcem a zároveň je s ním v naprosté jednotě¹⁰⁵. Nárokuje si „zcela jedinečný způsob bytí, překračující lidské kategorie,“¹⁰⁶ bytí, které tu je, které tu je pro nás, které tu je s námi, který s námi stále bude.¹⁰⁷

2.1.5 Poznání Ježíše

Vyvstává otázka, kdy a jak lze poznat, že Ježíš je opravdu Mesiáš. Svým učením, slovem, obrazy a podobenstvími i svými činy na to ukazuje, např. když „sám nebesa roztahuje, kráčí po hřebenech vln“¹⁰⁸, ale v naprosté jasnozřivosti a jedinečnosti se dá poznat až na kříži.¹⁰⁹ „Tam ho lze 'poznat', poznat, 'že jsem to já'. Hořící keř je kříž. Největší nárok zjevení, 'já jsem to' a Ježíšův kříž jsou neoddělitelné“.¹¹⁰ Můžeme „plnými doušky“ poznat Boha teprve tehdy, když je Ježíš na „výši“, došel v lásce až do krajnosti a zemřel za své přátele¹¹¹. Jedině ten, kdo pozná takovou „výši“ lásky, pozná Ježíše, v něm a skrze něj pozná Boha.

Ježíš se také dává poznat jako umělecké dílo, které je pro naše smysly srozumitelné, přesto v sobě uchovává výhled k nezměrnému tajemství jeho osoby. U Jana lze nalézt „sedm obrazů: já jsem chléb života – světlo světa – dveře – dobrý pastýř – vzkříšení a život – cesta, pravda a život – pravý vinný kmen“... Schnackenburg upozorňuje na to, že všechna tato obrazná určení 'jsou variacemi na jedno téma'...“¹¹² Sedm obrazů ukazuje na životně důležité lidské potřeby a touhy, jejichž naplnění vede k ryzímu štěstí. Ježíš je nejen naplněním našich potřeb a tužeb, je „plnou radostí“ (Jan 16,24), životem v plnosti.

¹⁰³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 237.

¹⁰⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 239.

¹⁰⁵ Srov. Jan 14,9.

¹⁰⁶ SCHNACKENBURG, Johannesevangelium II, s. 61, citace převzata z RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 240.

¹⁰⁷ Srov. ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 20.

¹⁰⁸ Viz. Mk 6,45-52, citace Job 9,8.

¹⁰⁹ „Království Mesiáše (tedy Krista) přišlo paradoxně skrze pohoršení kříže, poté co Ježíš podstoupil smrt jako trpící Služebník Boží (srov. 1 Petr 2, 21-25, podle Iz 53) a vstoupil vzkříšením do slávy Syna člověka (srov. Sk 7,56; Zj 1,13; Dan 7, 13n).“ Bible a christologie, s. 63.

¹¹⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 240.

¹¹¹ Srov. Jan 13,1 a 15,13.

¹¹² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 242.

2.2 Ježíš jako vzor

Ježíš nám dal sám sebe za vzor¹¹³, jeho osoba je norma veškerého lidského jednání¹¹⁴. On je zjevitelem Boží vůle, hlasatelem kerygmatu o Božím království, sám je příkladem k následování. Učí nás, vede nás, uschopňuje k jednání v souladu s vůlí Otce. To od nás samo sebou vyžaduje jisté úsilí. „Z Ježíšova centrálního postavení ve vztahu člověka k Bohu vyplývá také jeho centrální postavení v morálním životě. Ježíš ve své osobě představuje nejen Boží království a novou smlouvu, ale také Zákon, protože se nejdokonalejším způsobem dává vést vůlí svého Otce až k nejvyššímu projevu své lásky, k prolití své krve. Je tedy třeba jednat v jeho Duchu a podle jeho příkladu kráčet po Boží cestě.“¹¹⁵ Sami učedníci se dlouho učili chápat Ježíšova slova a činy, v danou chvíli často nerozuměli tomu, co Ježíš říká a dělá. Ježíšova pedagogika je totiž v jádru eschatologická¹¹⁶, ačkoliv je didakticky nanejvýš lidská. Teprve s odstupem času a nabytými zkušenostmi je člověk schopen pochopit smysl toho, co nám Bůh v Ježíši sděluje.

2.2.1 Ježíš je Tóra

Ježíš přišel Zákon naplnit, ne zrušit a dát místo něj jiný¹¹⁷. „Představuje vztah Mojžíšovy Tóry k Tóře Mesiášově v antitezích: bylo řečeno předkům – ale *já* vám říkám... Sám sebe staví na výši zákonodárce – Boha“.¹¹⁸ Svým učením usiluje o zdokonalení učedníků, zdokonalení pojetí Zákona, vystihuje jeho pravou epikii. Ježíšova Tóra je nová právě v jeho pojetí, je nová prostřednictvím Ježíše, je proměněná skrze jeho *já*.

Způsob, jak přistupuje k přikázáním Tóry, se vzorově ukazuje v tzv. Sporu o sobotu. Běžně se má za to, že Ježíš byl bojovníkem proti zkosnatělému legalismu, proto nakládal se Zákonem liberálně¹¹⁹, vždyť: „Sobota je pro člověka, a ne člověk pro sobotu.“ (Mk 2,27) Naprosto jiné světlo do pojetí sporu vrhá Neusner: „On (Ježíš) a jeho učedníci mohou o sobotě dělat to, co dělají, protože zaujali místo kněžích v chrámě: svaté místo se přesunulo. Teď je jím okruh Mistra a jeho učedníků.“ (s. 86n) Sám Ježíš je pánem nad sobotou, on sám je sobota, tedy svátostný den spočinutí Boha

¹¹³ Viz Jan 13, 15.

¹¹⁴ Srov. Bible a morálka, s. 67.

¹¹⁵ Bible a morálka, s. 60.

¹¹⁶ „Je ohlašováno budoucí, které přebíjí naše kategorie...“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 24.

¹¹⁷ Viz. Mt 5,17.

¹¹⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 81.

¹¹⁹ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 83n.

ve světě. Proto ti, kdo jsou s ním a v něm, jednají jako Bůh. Ježíš nepřišel lidem život usnadnit, odlehčit od Zákona, ale naopak jej radikalizoval. On sám je tím Zákonem, on je Tóra – zosobněné Boží Slovo.

S Ježíšovým naplněním zákona úzce souvisí otázka práva a tím i konkrétních ať už právních či mravních norem. „V Tóře se jako základní norma, na níž závisí všechno, jeví především prosazování víry v jednoho Boha: jedině on, JHWH, smí být uctíván.“¹²⁰ Nicméně jak rozvíjí proroci a Ježíš to pak explicitně vyjadřuje v odpovědích na otázku po největším přikázání, s uctíváním – láskou k Bohu nerozlučně souvisí úcta – láska k bližním. Bůh se přímo ztotožňuje s „maličkými“, chudými a slabými. Tím je dán pevný základ – univerzální „metanorma“, na které závisí ostatní normy. Ježíš svou proměnou Tóry bezrozporně navazuje na úsilí proroků a staví základní principy samotného Božího práva do kontrastu k praktickým normám proměnného kazuistického práva. Tím nás učí, že praktické konkrétní normy je třeba znovu a znovu podrobovat revizi, nakolik jsou v souladu s Boží vůlí, která je „dokonalejší spravedlností“ (Mt 5,20). Vztah k Bohu je tak klíčem k relevantnosti norem a ten je také jádrem Ježíšova kázání.

2.2.1.1 Evangelium o Božím království

Ústřední téma Ježíšova kázání je evangelium o Božím království¹²¹. Evangelium není podle Ratzingera jen „radostná zvěst – dobrá zpráva“, ale také záchranné, plnomocné poselství, nejen „sdělení, ale i akce, působící síla, která vstupuje do světa a přitom uzdravuje a proměňuje.“¹²² Toto uzdravující a proměňující poselství představuje fenomén Božího jednání ve světě – panování, kralování. „Ježíš tím, že mluví o Božím království, zvěstuje prostě Boha, Boha jako živého Boha, který je s to konkrétně jednat ve světě a v dějinách a který právě teď jedná. Říká nám: Bůh je. A: Bůh je skutečně Bohem, to jest drží v rukou nitky světa.“¹²³ Ale Ježíš o Božím království nejen mluví, on sám je *autobasileia* – království v osobě¹²⁴, sama Boží přítomnost.

Ježíš káže explicitně o Bohu, implicitně o sobě, avšak ne kvůli sobě, ale kvůli lidem. Boží království je blízko, Bůh – Ježíš je tu s námi – to je zásadní obsah evangelia, který si „od člověka žádá odpověď: obrácení a víru.“¹²⁵ Ježíš je tu pro člověka jako dar cesty,

¹²⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 96.

¹²¹ Viz Mk 1,14n a Mt 4,23; 9,35.

¹²² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 45.

¹²³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 51.

¹²⁴ Origenovo označení, viz. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 47.

¹²⁵ Viz. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 46.

spásy a záchrany, jako dar, který může každý ve víře přijmout. Přijímáním Ježíše se v srdci člověka rozhostí Boží království¹²⁶, uhnízdí se v něm Boží milost, která prohlubuje poznání jak Boha, ale i sebe.

Boží království milosti je jako malé semínko¹²⁷ v srdci každého člověka. Je na člověku, zda-li v něm objeví poklad, perlu¹²⁸ a bude je žít modlitbou¹²⁹. Pak se člověk připodobní modlícímu se celníkovi, o kterém Ratzinger píše: „Milost, o niž prosí, ho nezprošťuje étosu. Teprve ho uschopňuje skutečně konat dobro. On potřebuje Boha, a proto to poznává, začíná se z Boží dobroty sám stávat dobrým. Étos se nezpochybnuje, pouze se osvobozuje od křeče moralismu a dostává se do souvislosti vztahu lásky - vztahu k Bohu; takto se v pravdě najde.“¹³⁰ Člověk, který má Boží království za ten největší poklad, může nalézt pravý a ryzí étos, který jej z milosti Boží uschopňuje konat dobro. Bůh, který panuje v lidském srdci, se sám stává člověku největší nadějí pro budoucí život v dobru a k dobru¹³¹.

2.2.1.2 Horské kázání

Když Ježíš vystoupil na „Mojžíšův učitelský stolec“ – horu, nevyhlásil jen jakousi „Magnu chartu“ či dodatek k Desateru¹³². Horské kázání sice lze nejprve chápat jako „komplexní obraz správného lidského bytí, [který] nám chce ukázat, jak se to dělá, být člověkem.“¹³³ Avšak v perspektivě dalších „horských událostí“ jistým způsobem předjímá příběh i poselství Ježíšova života. V Ježíšově horském kázání – nové Tóře je esenciálně obsažen on sám. „Kristus teď stojí na hoře a zaujímá místo Tóry.“¹³⁴ Tím se zásadně posouvá smysl Ježíšova učení od něčeho, co si máme sami o sobě zapamatovat, osvojit, dodržovat a plnit, k láskyplnému životu ve vztahu k němu¹³⁵. Jen díky vztahu

¹²⁶ „Království Boží se nenachází někde na mapě;... jeho místem je lidské nitro. Tam roste a odtud působí.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 47.

¹²⁷ „Je jako hořčičné semínko, nejmenší ze všech semen.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 52 Srov. Mt 13,31; Mk 4,31; Lk 13,39.

¹²⁸ Srov. Mt 13,44n.

¹²⁹ „Modlitba není jen slovo, modlí se v ní na sebe ber Boží panství, které tak vstupuje do světa skrze akt modlícího se, jenž je spolu-nese; ono skrze modlitbu určuje způsob člověkovu života, jeho každodennost, a v tomto místě se zpřítomňuje ve světě.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I. s. 51.

¹³⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 55, Viz. Lk 18, 9-14.

¹³¹ „Boží království je výrazem naděje v budoucnost.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 51.

¹³² Srov. ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 234.

¹³³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 97.

¹³⁴ NEUSNER, A Rabbi Talks with Jesus, s. 91, Ratzinger komentuje: „Ježíš se sám chápe jako Tóra – jako zosobněné Boží Slovo.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 86).

¹³⁵ „Ježíš připisuje svému já takovou směodatnost, jako si nesmí nárokovat žádný učitel Izraele a ani žádný učitel církve... On sám je orientačním bodem správného života, on sám je cílem a středem.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 63.

k živému Ježíši, lze „poznávat myšlenky a vůli samotného Boha“ a jediné tak žít správně¹³⁶.

2.2.1.2.1 Blahoslavenství

Blahoslavenství jsou normy (metanormy) Ježíšovy Tóry *sui generis*. Neruší přikázání Desatera, ale posilují je¹³⁷, naplňují je v eschatologickém slova smyslu, „jsou přísliby, prosvítá jimi nový obraz světa a člověka, který otevírá Ježíš, 'přehodnocení hodnot'.“¹³⁸ Povzbuzují člověka k hledání té správné perspektivy, odhlížet od světských měřítek a hledat hodnoty Boží¹³⁹. Blahoslavenství jsou také „ukazatelé cesty pro církve, která v nich musí rozpoznávat svůj obraz a své měřítko; ukazateli pro následování, dotýkají se každého jednotlivce, i když – v souladu s rozmanitostí povolání – různým způsobem.“¹⁴⁰ Blahoslavenství volají k následování, učí učedníky žít v Kristu a pro Krista¹⁴¹, zjevují tajemství o tom, které hodnoty jsou pro Ježíše samotného a tedy i pro jeho následovníky podstatné a charakteristické.

2.2.1.2.1.1 Chudoba

Blahoslavení chudí jsou „lidé, kteří se i vnitřně chápou jako chudí, milující, kteří se prostě chtějí nechat Bohem obdarovávat a právě takto žijí v niterné shodě s Boží podstatou a Božím slovem.“¹⁴² Nejsou to tedy jen lidé v hmotné nouzi, ale spíše ti, kdo mají ducha chudoby – jsou „chudí v Bohu“¹⁴³, v pokoře přijímají bohatství Božího království, jehož zákonem je hojnost¹⁴⁴.

¹³⁶ „Jen žije-li [člověk] ve vztahu k Bohu, bude jeho život správný. Bůh však není nějaký vzdálený Neznámý. Ukazuje nám svou tvář v Ježíšovi; v jeho konání a jeho vůli se sami učíme poznávat myšlenky a vůli samotného Boha.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 97. Srov. „Ježíšova moc a autorita jsou projevem AGAPÉ, s níž a v níž přináší svobodu, milost, spásu.“ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 234.

¹³⁷ „Ježíš nezamýšlí vyvracet Desatero – naopak: on je posiluje.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 61.

¹³⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 61n.

¹³⁹ „... blahoslavenství jsou paradoxy – světská měřítká se převracejí, jakmile věci vidíme ze správné perspektivy, totiž skrze hodnoty Boha, které jsou jiné než hodnoty světa.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 61.

¹⁴⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 63.

¹⁴¹ „Učedník je vázán na tajemství Krista. Jeho život je ponořen do společenství s Kristem: už nežijou já, ale žije ve mně Kristus (Gal 2,20).“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 63.

¹⁴² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 64.

¹⁴³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 67.

¹⁴⁴ „Právě chudí jsou ve své pokoře Božímu srdci blízko.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 64. Srov. též Ž 23. Srov. „Svobodu od pout mamonu žádá Kristus absolutně od každého, kdo chce vstoupit do Božího království.“ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 237.

2.2.1.2.1.2 Tichost, mírnost, pokora

V průniku překladů a tradičních pojetí se slévají tato tři slova v jeden pojem¹⁴⁵, na který nejlépe odpovídá Ježíšova věta: „Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mě, neboť jsem tichý [mírný] a pokorný srdcem.“ (Mt 11,29). Ježíš je král chudý, mírný, pokorný – je králem pokoje. Jeho moc neplyne ze zbraní, tanků a děl¹⁴⁶, ale z Boha. On nezískává zemi okupací, ale modlitbou, eucharistií¹⁴⁷. Proto ti, kdo jsou pokorní, mírumilovní a chudí v Bohu, „dostanou zemi za dědictví“.

„Smysl třetího blahoslavenství je: kdo má účast na Kristově mírnosti, bude s ním pánem země. Násilí je odsouzeno, náleží temným silám. Vítězství bude patřit bezbranným, jejich silou je Bůh.“¹⁴⁸

2.2.1.2.1.3 Pokoj

Pokoj i ticho je třeba vytvářet, o mír se musí usilovat. Bez tohoto úsilí rychle vzniká zvůle a násilí. Pokoj a mír v zemi vždy závisí na vůli panovníka, tak se v Božím království obracíme k Ježíšovi, který je pravým nositelem pokoje¹⁴⁹. „Vytvářet mír bytostně patří k synovství. Toto blahoslavenství tak zve k tomu, abychom byli a konali to, co koná Syn, abychom se tak sami stávali 'Božími syny'.“¹⁵⁰ To, jestli jsme v míru a pokoji, pak závisí na intenzitě vztahu k Bohu. „Křesťan ví, že trvání pokoje je vázáno na to, že člověk spočívá v Boží *eudokii*, v Božím 'zalíbení'.“¹⁵¹ Líbíme-li se Bohu, stává se nám Otcem a my jeho chráněnými dětmi¹⁵².

2.2.1.2.1.4 Pláč

Pláčem vyjadřujeme zármutek, lítost, které můžou mít různý smysl a účinek, podle toho nad čím a jak pláčeme. Pláč, „pocházející z otřesu pravdou a vedoucí člověka k obrácení ... uzdravuje, protože člověka učí nově doufat a milovat.“¹⁵³ Díky účinné lítosti projevené v upřímném pláči lze „přeorat půdu naší duše, začít znovu a stát se

¹⁴⁵ Řecké *praeis* – mírní, hebr. *anawim* – pokorní, srov. Ž 37,11; Nu 12,3; Mt 11,29; Zach (9,9n) a jejich pojetí v RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 67.

¹⁴⁶ Srov. Zach 9,9n.

¹⁴⁷ „Každé eucharistické setkání je místem vlády krále pokoje.“

¹⁴⁸ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 240.

¹⁴⁹ „Ježíš je Syn, a to skutečně. On je pravým 'Šalamounem' – nositelem pokoje.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 70.

¹⁵⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 70.

¹⁵¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 70.

¹⁵² Srov. 2. Sam 22,33; Ž 27,1.

¹⁵³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 71.

novým člověkem¹⁵⁴. Pláč nad ztrátou milovaného, pláč z bolesti srdce, pláč pod křížem či u hrobu je jiného druhu. Pláčem vlastně projevujeme lásku. Pláčeme-li empaticky s plačícím, též je to projevem lásky. „Kdo nezatvrzuje srdce před bolestí, před nesnází druhého, kdo neotevívá zlu duši, nýbrž jeho mocí trpí a dává tak za pravdu Bohu, pravdě, ten otvírá okna světa, aby k němu vcházelo světlo. Takto trpící mají příslib veliké útěchy.“¹⁵⁵ Dalším druhem zármutku „je nepřizpůsobování se zlu, je to druh odporu proti tomu, co všichni dělají a co se jednotlivci vnucuje jako vzorec chování.“¹⁵⁶ Je to zármutek z nespravedlnosti.

„Druhé blahoslavenství učí obstát ve zkouškách, nepoddávat se beznaději, i kdyby pro Kristova učedníka lidské naděje nebylo. Bůh je silnější než všechna protivensství světa. Zároveň však je toto blahoslavenství slovem lásky. Učí mít pochopení, soucítění, účast na bolesti bratří.“¹⁵⁷

2.2.1.2.1.5 Spravedlnost

Spravedlnost jako vlastnost je ve starozákonním pojetí totéž co věrnost¹⁵⁸. Spravedlnost – věrnost vyvěrá ze vztahu, jejím základem je láska a pravda. Proto lidé touží po spravedlnosti, aby láska byla pravdivá a pravda láskyplná. Ti, kdo lační a žízňají po spravedlnosti, „vyhlížejí a hledají něco velkého, opravdovou spravedlnost, opravdové dobro.“¹⁵⁹ Pro křesťana „víra znamená jít s Kristem, v tom se naplňuje celý Zákon, víra nás sjednocuje se spravedlností samotného Krista.“¹⁶⁰ Následovat Krista však není nic jednoduchého. Naopak křesťan musí počítat, že pro spravedlnost, pro víru, pro Krista bude pronásledován. To na druhou stranu nemusí být nic nepřekonatelného vzhledem k velikosti odměny. „Ježíš slibuje radost, jásot a velkou odměnu, 'když vás budou kvůli mně tupit, pronásledovat a vyhaně vám připisovat každou špatnost' (v. 11). Tady je jeho měřítkem spravedlnosti a spásy jeho já, věrnost jeho osobě.“

2.2.1.2.1.6 Čisté srdce

V příslibu blahoslavenství o čistém srdci se vyjadřuje zásadní aspekt pro křesťanskou morálku. „Orgán, jímž lze vidět Boha, je srdce. Pouhý rozum nestačí; aby se člověk stal schopným vnímat Boha, musí se síly jeho existence spojit. Vůle musí být čistá a už

¹⁵⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 71.

¹⁵⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 71.

¹⁵⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 72.

¹⁵⁷ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 239.

¹⁵⁸ „Věřící je ten 'spravedlivý', který chodí po Božích stezkách (Ž 1; Jer 17,5-8).“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 72.

¹⁵⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 72.

¹⁶⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 72.

předem musí být afektivním základem duše, již právě rozum a vůle nasměrovávají. 'Srdcem' se myslí právě tato vnitřní harmonie vjemového potenciálu, v níž hraje roli i správné prolnutí těla a duše, které patří k celistvosti tvora 'člověka'.¹⁶¹ Pro život člověka s Bohem je tedy „čisté srdce“ základní dispozicí, která otevírá perspektivu k antropologické celistvosti¹⁶². Je též základním předpokladem pro vidění Boha: „člověk ve své celistvosti musí být čistý, vnitřně otevřený a svobodný, aby mohl vidět Boha.“¹⁶³ Vidění Boha je tou pravou „pastvou“, díky které lze Boha vnímat, přijímat a nechat v sobě působit. V důsledku toho jedná člověk dobře. Člověk čistých rukou a ryzího srdce „neklame a nepřisáhá lstivě: tedy poctivost, opravdovost, spravedlnost vůči člověku i vůči společenství.“¹⁶⁴ Plodem čistého srdce však není jen poctivost, opravdovost a spravedlnost. Ty jsou důsledkem daru většího: lásky. Čirá láska nás sjednocuje s Bohem, při patření na Boha jsme vedeni ke službě a poslušnosti jak nás učí Ježíš Kristus¹⁶⁵. Láska nás očišťuje¹⁶⁶, cizeluje a tříbí naše mohutnosti, abychom se více a soustředěněji stávali služebníky Boha, následovníky Krista¹⁶⁷. To je důvod, proč „pravá 'morálka' křesťanství je láska“¹⁶⁸.

Abychom měli čisté srdce, je třeba jej očišťovat. Způsob nám ukazuje Ježíš při mytí nohou. „Vy jste už čistí tím slovem, které jsem k vám mluvil.“ (Jan 15,3) „Je to jeho slovo, co do nich proniká, přetváří jim myšlení a chtění, přetváří jejich 'srdce' a otevírá je, aby bylo srdcem vidoucím.“¹⁶⁹ Přijetím Božího slova, vírou se očišťuje naše srdce. Bůh se k nám v Ježíši sklání, očišťuje nás od základu (od klenby) – myje nám nohy. V setkání s Ježíšem se v celé perspektivě očišťujeme slovem, krví a službou. „Bůh, který k nám sestupuje, nás dělá čistými. Čistota je dar.“¹⁷⁰

¹⁶¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 75. Srov. Srdce je „počátek: místo setkání s Bohem, místo rozhodování a víry (srv. Mt 13,3-9,19). Srdce je sám střed člověka: zahrnuje jeho mysl a vůli, svobodu a vroucnost.“ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 242.

¹⁶² „[Člověk] poznává a prožívá i tělesnost své existence jako bohatství pro ducha.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 75). Srov. „Člověk čistého srdce – to není jen člověk etický, je to člověk skrz naskrz prostoupený vnitřní ryzostí v myšlení, cítění i jednání – anebo aspoň po takové celosti toužící.“ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 243.

¹⁶³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 75, viz též Ž 24.

¹⁶⁴ „– to, co bychom mohli nazvat sociálním étosem, co ale skutečně sahá až na dno srdce“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 76.

¹⁶⁵ „Čisté srdce je srdce milující, jež se vydává do společenství služby a poslušnosti s Ježíšem Kristem.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 77.

¹⁶⁶ „Očista srdce se děje následováním Krista, ztotožněním se s ním.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I. s. 76).

¹⁶⁷ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 77.

¹⁶⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 79.

¹⁶⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 44. Srov. „Čistota je předzvěstí vidění Boha tváří v tvář.“ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 243.

¹⁷⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 46.

2.2.1.3 Podobenství

Podobenství nesporně patří ke klíčovým bodům Ježíšovy pedagogiky. Svoji didaktikou se významně odlišují od standardních vyučovacích metod, vyžadují „spolupráci žáka, jemuž nejenže učitel něco přibližuje, ale který sám musí přijímat pohyb podobenství, jít s ním.“¹⁷¹ Nejsou to tedy jen příklady k promyšlení, k prohloubení chápání nauky, ale ve své podstatě pozvání k následování učitele, k víře v Ježíše Krista „jakožto zosobněné Boží království“¹⁷². Ježíš nám „skrze všední záležitosti ukazuje, kdo jsme, a co tady máme dělat... Ukazuje prosvítání Božího světla ve věcech tohoto světa a v našich každodenních skutečnostech.“¹⁷³ V rámci konceptu se Ratzinger omezuje na rozbor tří velkých lukášovských podobenství: o Samaritánovi; o dvou bratřích; o boháči a chudáku Lazarovi.

2.2.1.3.1 Podobenství o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,25-37)

Příběh o milosrdném Samaritánovi je odpovědí na otázku, jak konkrétně naplňovat tzv. dvojpříkázání lásky: „Miluj Pána svého Boha, celým svým srdcem, celou svou silou i celou svou myslí, a bližního svého jako sám sebe!“¹⁷⁴ Paradoxně zde zprvu nejde o otázku, kdo je to Bůh, ale kdo je bližní. Odpověď v podobenství je prostá: bližní jsem „já“. Samaritán se totiž „bleskem milosrdenství, který mu vjel do duše, sám stává bližním, bez ohledu na otázky a nebezpečí... Já se musím stávat bližním, pak druhý pro mě znamená tolik 'jako já sám'.“¹⁷⁵ Bližního tedy nemáme hledat v ostatních, ale především v sobě. Tím, že se stáváme z nitra bližními, a tedy hledáme v sobě odvahu k lásce k bližním, se učíme konat dobro, skutky milosrdenství¹⁷⁶.

V podobenství však lze najít ještě jednu hlubší rovinu. Milosrdný Samaritán může být vnímán jako alegorická postava ztělesňující Boha, který se nám „zraněným a oloupeným na cestě“ v Ježíši Kristu stává bližním. Díky této dimenzi „si uvědomujeme, že my všichni potřebujeme darovanou a zachraňující lásku samého Boha, abychom se i my mohli stávat milujícími.“¹⁷⁷ Postava Samaritána je tedy pro nás vzorem i svátostí, vede nás k následování.

¹⁷¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 138.

¹⁷² Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 136.

¹⁷³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 139.

¹⁷⁴ Lk 10, 27 srov. Dt 6,5 a Lv 19,18.

¹⁷⁵ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 142.

¹⁷⁶ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 143.

¹⁷⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 144.

2.2.1.3.2 Podobenství o dvou bratřích a o dobrotivém otci (Lk 15,11-32)

Tématika dvou bratří se prolíná jak celým Starým zákonem, tak skrz celé lidské dějiny. Téměř vždy jde o vztah plný napětí. Jádrem podobenství je opět velkodušná láska, která je projevena otcem při návratu ztraceného, „marnotratného“ syna. K oběma synům projeví svou dobrotivost a lásku, raduje se z obrácení jednoho a ztvrzuje synovství druhého. Závěr podobenství je sice ponechán bez reakce, nicméně implicitně obsahuje výzvu k odpuštění a smíření, které jsou předpokladem i pokladem lásky. Respektování svobody druhého a láskyplné smíření jsou tím pravým základem bratrství, které se zakládá na poznání, co to znamená být synem¹⁷⁸.

2.2.1.3.3 Podobenství o boháči a Lazarovi (Lk 16,19-31)

„Toto podobenství je ... voláním k lásce a k zodpovědnosti, kterou se máme obracet k našim chudým bratřím.“¹⁷⁹ Dimenze chudoby a milosrdenství se zde opět ozývá, nicméně v jiném kontextu, který je určen překročením hranice smrti. Konat skutky milosrdenství lze pouze do času, který je nám dán, abychom procitli, uslyšeli „povolání k životu věčnému“¹⁸⁰. Procitnutí, vyjádřené vírou a z ní vycházejícími skutky, musí vyjít především z našeho srdce, protože „zázrak nevede k víře, ale k zatvrzení (Jan 11, 45-53)“¹⁸¹. Pravým Lazarem, který byl nanejvýš lidskou výzvou k milosrdenství a rovněž je nyní zázračným znamením, je ten, který lidsky žil, trpěl a zemřel a nyní je zmrtvýchvstalý – Ježíš, ukřižovaný a vzkříšený.

2.2.1.3.4 Výzva ke střízlivosti a bdělosti

Výzvy k bdělosti a střízlivosti jsou rozvíjeny v řadě podobenství, viz Mt 25,1-13 nebo Mk 13,33-36. Být bdělý znamená „správně konat zde a nyní, jak bychom měli konat před Božím zrakem. ... Dobrý služebník zůstává služebníkem, je zodpovědný.“¹⁸² Svatý Pavel vystihuje výzvu k bdělosti jednoduchým pravidlem: „nechce-li někdo pracovat, ať také nejí.“ Opakem bdělých služebníků jsou „takoví, kdo vedou neuspořádaný život, vůbec nepracují, ale do všeho se pletou.“ (2 Sol 3,10nn)

¹⁷⁸ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 145 – 151.

¹⁷⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 153.

¹⁸⁰ Viz. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 153.

¹⁸¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 154. Zázrak může i pozitivně vést k potvrzení. Autorovi však nyní jde o protiklad.

¹⁸² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 37.

2.2.1.4 Ježíš odolává pokušení, bojuje se zlem

Prvním pokynem Ducha bezprostředně po křtu je Ježíš veden do pouště „aby byl pokoušen od ďábla“ (Mt 4,1). „Ježíš musí – to patří k jádru jeho poslání – vstoupit do dramatu lidské existence.“¹⁸³ K té nutně patří působení zla, v jehož důsledku člověk upadá do otroctví hříchu. Aby mohl být člověk osvobozen, Ježíš se solidarizuje s hříšníky. Tak se nám stal podobným ve všem, kromě toho, že by se dopustil hříchu (srov. Žid 4,15). V pokušení na poušti se anticipuje a zhušťuje zápas celé cesty¹⁸⁴.

Jádrem pokušení je upřednostňování sebe namísto Boha. „K povaze pokušení patří i jeho gesto morálky: ... Předstírá, že ukazuje k lepšímu ... vyhrazuje si požadavek pravého realismu: reálné je to, co tu je – moc i chléb.“¹⁸⁵ Pokušení zasévá do duše rozdělení tím, že ukazuje na zdánlivě důležitější aktuální potřebu, nabízí pro nás „dobré“ řešení. Iluze dobra je ustáleným vzorcem zla.

Po čtyřicetidenním půstu přichází ďábel s pokušením, aby se Ježíš nasytil a při naplnění tělesné potřeby dokázal, že je Syn Boží (viz Mt 4,3). Útočí tak na Ježíšův hlad a možnost o sobě pochybovat, ten však odpovídá: „Nejen z chleba žije člověk, ale z každého slova, které vychází z Božích úst.“ (Mt 4,4) „Ježíš není vůči hladu, vůči tělesným potřebám lidí lhostejný, ale dává je do správných souvislostí, dává jim pravý řád.“¹⁸⁶ Později svá slova z pouště dokládá činy: rozmnožuje chleby pro tisíce lidí, když jej pro Boží slovo následovali, sám se pak jako ztělesněné Boží slovo stává chlebem, který se dává všem hladovějícím po Bohu. Na poušti se tak počíná dějinný obrat vrcholící v Ježíšově sebevydání. O chlebu, o těle, které se za nás vydává, bude dále řeč.

Při druhém pokušení vystupuje ďábel jako teolog, znalec zákona, cituje žalm 91,11n a vyzývá Ježíše ke skoku z vrcholku chrámu.¹⁸⁷ „Teologický disput mezi Ježíšem a ďáblem je rozprava o správném výkladu Písma ... Spor o výklad je vposledku sporem o to, kdo je to Bůh.“¹⁸⁸ Ježíš odpovídá: „Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.“ (Dt 6,16) Jde o to, jak máme Boha poznávat, jak na něj máme spoléhat, co od něj můžeme žádat. Bůh je naprosto svobodný, nepodrobuje se našim naivním experimentům, naopak očekává, že mu budeme bezvýhradně v lásce důvěřovat, že všechno zlé, co prožíváme, se v dobré obrátí¹⁸⁹.

¹⁸³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 31.

¹⁸⁴ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 32.

¹⁸⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 33 .

¹⁸⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 35

¹⁸⁷ Viz. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 37.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Srov. Ž 4.

„Třetí pokušení se ukazuje jako pokušení zásadní – jako otázka, co Spasitel světa musí dělat.“¹⁹⁰ Je mu nabídnuta všechna pozemská moc, bez námahy, utrpení a útrap, bez kříže a smrti. Ježíš to odmítá se slovy: „Jdi z cesty satane, neboť je psáno: ‚Hospodinu, Bohu svému, se budeš klanět a jeho jediného uctívat.‘“ (Mt 4,10) Se stejnou horlivostí napomenul i Petra, který v tu chvíli nedokázal přijmout, že jeho milovaný Mistr a Mesiáš půjde cestou kříže.¹⁹¹ Ježíš se později v Getsemanech v naprosté úctě a pokloně odevzdává Otcově vůli, ačkoliv prožívá drtivou tíži všeho lidského utrpení. Jedině v lásce na kolenou je člověk schopen po vzoru Ježíše překonat pokušení vyhnout se blížící se strasti. Jedině z lásky na kolenou vyrůstá moc Božího království, která dokáže proměňovat zrudnost, krvelačnost a bezohlednost moci zla v lidskost, mír a milosrdenství právě tím, že proměňuje utrpení ve spásonosnou oběť. Jedině z lásky na kolenou lze odolat bolesti i smrtelným mukám, žít v naději, že Bohem chtěná a Bohu libá oběť přinese zadostiučinění v podobě života v nekonečně krásné blaženosti¹⁹².

2.2.2 Král, který slouží

2.2.2.1 Vjezd do Jeruzaléma

Ježíš přijíždí na oslátku do Jeruzaléma. Lidé mu v cestě prostírají pláště, jásají a volají: „Hosana! Požehnaný, který přichází ve jménu Páně! Požehnané království našeho otce Davida, které přichází! Hosana na výsostech!“ (Mk 11,9n; srv Ž 118, 25n) „Ježíš opravdu vznáší královský nárok. Chce, aby jeho cesta a jeho konání byly chápány skrze přísliby Starého zákona, jež se v něm stávají skutečností. Starý zákon mluví o něm – a naopak: on jedná a žije v Božím slově.“¹⁹³ Ježíš je král, Ježíš je Mesiáš. „Král pokoje a král prostoty, král chudých,¹⁹⁴ Mesiáš maličkých. Kdo chce vejít do jeho království, musí být maličký, pokorný a chudý, přesně jako on¹⁹⁵. V rámci liturgie vidí církve přicházet Mesiáše „znovu a znovu v pokorné podobě chleba a vína... vítá svého Pána“¹⁹⁶. V eucharistii se k němu přidáváme jako poutníci, „bere nás do svého 'vzestupu' ke kříži a zmrtvýchvstání, k definitivnímu Jeruzalému, který roste už uprostřed tohoto světa ve společenství s jeho tělem.“¹⁹⁷

¹⁹⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 41

¹⁹¹ Viz Mt 16,22n.

¹⁹² Srov. Žid 10.

¹⁹³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 11

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Srov. Mk 10, 17 – 27, Mk 9, 33 – 37, RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 14.

¹⁹⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 14.

¹⁹⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 15.

2.2.2.2 Vyčištění chrámu

Den poté, co Ježíš vstoupil do Jeruzaléma jako král, vešel do chrámu a začal vyhánět obchodníky a kupce se slovy: „Můj dům at' je domem modlitby pro všechny národy. Ale vy jste z něj udělali lupičské doupě!“¹⁹⁸ Z autority Mesiáše¹⁹⁹ bojuje za právo lidu se svobodně modlit na svatém místě a obhajuje právo Boží. „Ježíš při čištění chrámu jednal v souladu se Zákonem a bránil chrám před zneužíváním.“²⁰⁰ V tomto činu se však ukazuje více, než jen Ježíšova horlivost pro Zákon. Ježíše stravovala horlivost pro dům Boží²⁰¹. „Ježíš chrám miloval jako to, co je Otcovo (Lk 2,49), a rád v něm učil. Ale také věděl, že doba tohoto chrámu minula.“²⁰² Přichází dějinný obrat, ve kterém dojde k tragédii zboření chrámu i Jeruzaléma v důsledku chování a jednání „lupičů“²⁰³. Chrám bude zbořen, ale ne definitivně. V Ježíši se chrám obnoví²⁰⁴. „Tento chrám je jeho tělo – Zmrtvýchvstalý, který shromažďuje národy a sjednocuje je ve svátosti svého těla a krve. On sám je novým chrámem lidstva.“²⁰⁵ Ježíš vyčištěním chrámu ohlašuje příchod nového Božího domu, pro který horlí. Není to horlivost ze hněvu, ale z rozdávací se lásky až ke kříži. V tom se zásadně odlišuje jeho horlivost od zelótství. On nepřišel chrám zbořit, ale láskou očistit, tím ukazuje pravou moc Boží²⁰⁶.

2.2.2.3 Nové přikázání – mytí nohou

Ježíš je panovník, jenž panuje láskou. „Sestupuje ze svého božství do lidského bytí, 'vzal na sebe přirozenost služebníka'. ... před námi kleká, umývá a utírá nám špinavé nohy, aby nás připravil ke stolu, k Boží svatební hostině. ... Je to Ježíšova služebná láska, co nás vytahuje z naší pýchy a dělá nás schopnými Boha, 'čistými'.“²⁰⁷ To, že se stáváme čistými slovem a službou Krista, uschopňuje naše srdce k lásce, z lásky jsme voláni k činům. „Jestliže jsem vám tedy umyl nohy, já, Pán a Mistr, máte také vy jeden druhému umývat nohy. Dal jsem vám příklad: Jak jsem já udělal vám, tak máte dělat i vy.“²⁰⁸ Ježíšova služba je zde znamením, svátost a vzor se snoubí v jedinou

¹⁹⁸ Mk 11,17; srov. Iz 56,7; Jer 7,11.

¹⁹⁹ Zprvu uznává Ježíše jako syna Davidova lid (Mk 11,9n), po vyčištění chrámu otevřeně a bezprostředně děti (Mt 21,15), naopak velebně a učitelé Zákona Ježíše kategoricky neuznávají.

²⁰⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 16.

²⁰¹ Srov. Jan 2,17.

²⁰² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 29.

²⁰³ Viz Mk 13,14.

²⁰⁴ Viz Jan 2,19.

²⁰⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 21.

²⁰⁶ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 21–22.

²⁰⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 43, srov. Flp 2,8nn.

²⁰⁸ Jan 13,14n.

skutečnost²⁰⁹. Znamení láskyplné očistné služby je znamením „celého mysteria Christi – tajemství jeho života a smrti“²¹⁰ a zároveň je znamením skutků víry: „Kdo věří ve mne, i ten bude konat skutky, které já konám, ba ještě větší skutky bude konat, protože já odcházím k Otci.“²¹¹ To neznamená, že budeme konat skutky bez Krista, nezávisle na něm. Prostřednictvím svátosti – mysteria Christi jsme stále s ním. „Ježíšovo jednání se stává naším, protože v nás jedná on sám“²¹².

V předvečer kříže nám Ježíš zjevuje smysl svého poslání a tím objasňuje i „podstatu křesťanství“, to, v čem je nové. Novým přikázáním: „milovat, jak jsem já miloval vás“ přivádí přikázání lásky k Bohu a k bližnímu k dokonalosti. Již přikázání lásky ve starém zákoně znamenalo skutečnou dokonalost, ale teprve s Kristem je dokonalost dosažitelná. V novém přikázání lásky můžeme vidět „myšlenku vyššího étosu, vyšších a čistších norem“²¹³, ale podstata tkví v něčem jiném. „Tím podstatným u těchto slov není apel na maximální [morální] výkon, ale nová základna bytí, která je nám darována. To nové může pocházet pouze z daru spolubytí s Kristem a bytí v něm, v Kristu. ... 'Nové přikázání' není prostě nový, vyšší požadavek; je vázáno na novost Ježíše Krista – na rostoucí vnoření se do něho. ... nikoliv nová norma, ale samým Božím duchem darovaná nová niternost.“²¹⁴

Způsob, jak naplňovat Ježíšovo přikázání lásky je svátostně obsažen právě v mytí nohou, které je viditelným znamením „jeho lásky, do níž nás ve víře ponořuje a jež je pro člověka pravou očistnou koupelí.“²¹⁵ Dnes máme v každé mši obsaženo „mytí nohou“ jako vyznání vin. „Vina nesmí v duši tiše hnisat a trávit člověka zevnitř, potřebuje vyznání. Vyznáním ji vynášíme na světlo, klademe ji do Kristovy očistné lásky (srov. Jan 3,20n). Ve vyznání nám Pán znovu a znovu umývá špinavé nohy a připravuje nás pro společenství u stolu.“²¹⁶ Kromě svátostného očištění, které nás uschopňuje být s Bohem, se nám v pokorné Ježíšově službě ukazuje způsob, jak máme jednat.

²⁰⁹ „Dar – sacramentum – se stává exemplem, příkladem, a přece pořád zůstává darem. Být křesťanem je nejprve dar, který se ale rozvíjí v dynamice soužití a součinnosti s darem.“ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 48.

²¹⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 46, „Mytí nohou ... neznamená jednotlivou svátost, ale celek Ježíšovy spásné služby.“ s. 52.

²¹¹ Jan 14,12.

²¹² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 47.

²¹³ Viz úvahy o Augustinově cyklu kazání v RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 47.

²¹⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 47n.

²¹⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 53.

²¹⁶ Tamtéž.

2.2.3 Kalich, kříž a kámen odvalen

2.2.3.1 Ježíš vysvěcen na kněze

Po večeři, na místě, kde se lisoval panenský olivový olej, byl „lisován olej“, kterým byl syn člověka pomazán a vysvěcen na kněze. „Tady Ježíš zakoušel nejzazší samotu, celou bídu lidství. Tady mu do nejhlubšího nitra duše pronikla propast hříchu a všeho zla. Tady byl otřesen blízkostí smrti. Tady ho políbil zrádce. Tady ho opustili všichni učedníci. Tady zápasil i o mne.“²¹⁷

S příchodem temné noci padá na učedníky dřímota, na Ježíše „hrůza a úzkost.“ Pán není schopen spát, v srdci o všem přemítá, pocítuje tíži samoty a opuštěnosti, učedníkům říká: „Má duše je smutná až k smrti. Zůstaňte zde a bděte!“²¹⁸ Ježíš poodejde a obrací se v modlitbě k Otci: „Abba, Otče, tobě je všechno možné; odejmi ode mě tento kalich! Avšak ne, co já chci, ale co ty chceš.“ (Mk 14,36) Kalich je až po okraj naplněn trpkým nápojem hříchu s příchutí smrti. Ježíš má v tuto chvíli do sebe pojmout všechno lidské zlo, sám sebe „učinit hříchem“ (2 Kor 5,21). „V Ježíšově přirozené lidské vůli je takřkajíc v něm samotném přítomen celý odpor lidské přirozenosti proti Bohu.“²¹⁹ Bere na sebe celé lidství i se vším hříchem, „přináší člověka před Boha“ a zápasí s Ním. V dramatu Olivové hory Ježíš proměňuje veškerou lidskou vůli tím, že sám sebe z lásky (z poslušnosti) k Otci cele zapře, „ne já, ale ty“, a promění ji v jedinou synergickou vůli Syna.²²⁰ Tak Ježíš jako pravý Syn volá: „Otče, oslav své jméno.“ (Jan 12,27n) Na Olivové hoře Ježíš „došel dokonalosti“ (Žid 5,8n) ve smyslu „byl vysvěcen na kněze podle řádu Melchizedechova“²²¹.

2.2.3.2 Proces

Bezprostředně po modlitbě v Genezaretské zahradě je Ježíš zatčen na příkaz velekněze Kaifáše. Ten k zatčení přesvědčil veleradu slovy: „Nemyslíte na to, že je pro vás lépe, když jeden člověk umře za lid, než aby zahynul celý národ.“ (Jan 11,50) Ačkoliv jeho osobní „motivace byla nečistá a nebyla poplatná Bohu“, vyjádřil těmito slovy proctví, které bylo součástí tajemného Božího plánu²²². Ježíš, jeden člověk, zástupce všech, má umřít za lid, za všechny.

²¹⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 99.

²¹⁸ Mk 14,33n.

²¹⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 106.

²²⁰ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 106n.

²²¹ Citace v RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 108: Albert Vanhoye, Přijměme – Accogliamo, s. 74n.

²²² Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 113.

Ježíš byl nad ránem zatčen a odveden k výslechu. Za skutkovou podstatu jeho zločinu bylo bráno údajné rouhání, které projevil při vyčištění chrámu. To se ale neprokázalo pro nedostatky ve svědectví²²³. Proto se velekněz zeptá přímo: „Ty jsi Mesiáš, Syn Požehnaného?“ Ježíš odpovídá jasně: „Ano, já jsem.“ (Mk 14,62) „Ježíš ... spojil výroky Písma a vyjádřil svoje poslání 'v duchu Písma', tím se deklarovala [jeho] účast na podstatě vlastní Bohu, což [členové velerady] chápali jako rouhání.“²²⁴

S kokrháním kohoutů byl zadržený předán římské exekutivě, aby byl odsouzen. Římský místodržící se musel případem zabývat, protože podezřelý „vyznal své mesiášství, nárokoval si tedy královskou důstojnost, byť zcela svébytného druhu.“²²⁵ Proto také žalobci žádají trest smrti. Pilát se Ježíše otevřeně zeptá: „Ty jsi tedy přece král?“ Ježíš odpoví: „Ty to říkáš: jsem král. Já jsem se proto narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě. Každý, kdo je z pravdy, slyší můj hlas.“ (Jan 18,37) Podezřelý si opět nárokuje královský titul a království. Soudce by jej mohl okamžitě odsoudit, ale slova i fakta jej zaráží. Ježíšovo „království je nenásilné. Nemá žádné vojsko.“²²⁶ Je v naprostém protikladu s římskou říší, která si zakládá na moci práva a vojska. Je tedy skutečnou hrozbou?

Mocí v Ježíšově království má být pravda. Proto se Pilát skepticky ptá: „Co je pravda?“ (Jan 18,38) Tomáš Akvinský by Pilátovi odpověděl, že „Bůh je nejvyšší a první pravda sama“²²⁷. „Bůh je měřítkem bytí“²²⁸. V Ježíši se pravda ztělesňuje, on pravdu přináší, vydává svědectví pravdě, tzn. „[dělá] stvoření čitelným skrze Boha, skrze stvořitelský rozum, a pravdu stvoření [zpřístupňuje] tak, aby ve světě člověka mohla být měřítkem a směrodatným kritériem.“²²⁹ V Ježíši je pravda poznatelnou, v něm se stává mocí Božího království. „V Kristu vstoupil Bůh – pravda – do světa.“²³⁰ Pilát není schopen tuto pravdu poznat, přesto se zdráhá Ježíše odsoudit. Ve složité situaci, která by se mohla snadno zvrátit, svěřuje verdikt lidu, představí Ježíše jako kandidáta na amnestii vedle jistého zločince Barabáše. Lid v čele s chrámovou aristokracií zvolí raději reprezentanta násilného řešení, než pokojného člověka, „který působí pouze mocí pravdy a lásky“²³¹.

²²³ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 117.

²²⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 119.

²²⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 121.

²²⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 125.

²²⁷ Citace v RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 126, S. Theol. I q. 16 a 5 c.

²²⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 126, srov. Prothagorovo „Mírou *všech věcí* je člověk - jsoucích, že jsou, a nejsoucích, že nejsou.“

²²⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 126.

²³⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 127.

²³¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 129.

„Potom Pilát vzal Ježíše a dal ho zbičovat.“²³² Netřeba připomínat podrobnosti opravdu krutého a obávaného trestu, při kterém mnozí odsouzenci přišli o život. Vrcholem procesu s Ježíšem byla korunovace trnovou korunou. Když Pilát spatří zbitého a poníženého Ježíše, zvolá: „Ecce homo – ejhle, člověk!“ Pilát na něm viny nespatřuje, vyzývá k lidskosti a čeká, že vášeň lidu při pohledu na zuboženého člověka vychladne. Ten ale volá: „Ukřižuj, ukřižuj!“ Pilát odpovídá: „Hle, váš král. ... Vašeho krále mám ukřižovat?“ A lid křičí: „Ukřižuj ho! Nemáme krále, jen císaře.“ V tu chvíli převládne moc krvelačné lůzy nad mocí práva, v Pilátovi převládnu obavy a pragmatika nad citem pro spravedlnost, Ježíš je definitivně odsouzen k smrti na kříži²³³.

2.2.3.3 Ukřižování a uložení do hrobu

Po výstupu na Golgotu byl Ježíš přibit na kříž a označen cedulí s nápisem: „Ježíš Nazaretský, král židovský“. Tím je veřejně prohlášen za krále. První slova na kříži jsou modlitbou: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.“ (Lk 23,34). Ježíš „nezná nenávisť. Nevolá po pomstě. Prosí za ty, kdo ho přibíjejí na kříž.“²³⁴ Nevědomost může být příležitostí k obrácení, proto ani Ježíš z lásky nezavírá dveře těm, kteří mu působí bolest. Je to výzva k tomu, abychom lépe poznávali Boha, s větším úsilím hledali jeho pravdu.

Ani na kříži není Ježíš uchráněn pokušení. Posměvači na něj volají: „Zachraň sám sebe a sestup z kříže!“ (Mk 15,29n) a dále: „Je prý to izraelský král! Ať nyní sestoupí z kříže, a uvěříme v něho. Spoléhal na Boha, ať ho teď vysvobodí, má-li v něm zalíbení. Přece řekl: 'Jsem Boží Syn.'“ (Mt 27,42n; Mdr 2,18) Ježíšova odpověď není v rámci sporu s posměvači, ale jako pozitivní nadějeplné povzbuzení pro bratra, který po jeho boku umíral a v něho uvěřil: „Dnes budeš se mnou v ráji.“ (Lk 23,43) Ježíš ví, že bude brzy v náruči Otcově, proto se nenechá pokoušet.

Ačkoliv je Syn stále s Otcem, prožívá pocit opuštěnosti Bohem. Hluboká rána v srdci, která se poprvé ukázala na Olivové hoře, působí bolest a Ježíšovi se z úst dere křik: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ „Není to 'nějaký' výkřik opuštěného člověka. Ježíš se modlí velký žalm trpícího Izraele a pojímá tak do sebe nejen celé utrpení Izraele, ale všech lidí tohoto světa, trpících skrytostí Boha. Sám nese před Boží srdce bědný křik světa, který nepřítomností Boha strádá.“²³⁵ Na kříži pokračuje Ježíšův zápas s Bohem, zápas za nás a pro nás. „Je v tom přítomen veškerý náš zápas, naše

²³² Jan 19,1.

²³³ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 126 – 131.

²³⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 135.

²³⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 140.

vlastní hlasy, naše bída a naše naděje. My sami jsme ti, kdo se modlí tento žalm, ale novým způsobem ve společenství s Kristem.²³⁶ V samotném žalmu 22 je kromě vyjádření bolesti z opuštěnosti zahrnuta i jistota naděje ve vyslyšení, jistota Boží odpovědi, jistota spásy pro Ježíše, ale i pro „mnohé“²³⁷.

Když vojáci losují podle svého zvyku o Ježíšovy šaty, naplňují se tím slova prorocství. Pozornost evangelisty Jana se zaměřila na to, že losují o bezešvou suknicí (chitón). Tím upozorňuje na velekněžskou důstojnost Ježíše, který na kříži „koná svoji velekněžskou službu“²³⁸, smrt na kříži je úkonem Boží liturgie, na kříži je definitivně a všem na očích vyvýšeno znamení lásky překonávající všechny hranice.

Po volání k Bohu se umdlévající Ježíš obrací k lidem: „Žízním!“ (Jan 19,28) Podají mu ocet. Zvolání ale není jen prosbou o fyzické napojení. Je voláním po lásce, po srdci, které není kyselé²³⁹.

Poslední úkol, který nám Ježíš dal před smrtí jako dědictví i požehnání je, „abychom 'do svého' přijímali Marii jako osobu i jako církev“²⁴⁰ po vzoru učedníka, kterého Ježíš miloval. Aktem osvojení vzniká nová rodina – církev, která má pokračovat v tom, co Kristus započal. V Marii se ztělesňuje důstojnost a úloha ženy v církvi. Žena má být přijímána s úctou jako matka, učedníci mají být jako milující synové.

Ježíš umírá s modlitbou na rtech: „Otče, do tvých rukou poručím svého ducha!“ (Lk 23,46; Ž 31,6) Podle Jana zněla Ježíšova poslední slova: Dokonáno jest! (19,30) Ježíš zemřel na kříži, protože miloval své „až do konce“ (srov. Jan 13,1). Odevzdal sebe i osud světa do rukou Boha a završil tak novou kosmickou liturgií. Jeho smrt je provázena zázračnými znameními, lidé se obrací k Bohu. Ježíš naplnil svůj osud obětního beránka, „Ježíš je beránek, jehož si vyvolil sám Bůh. Na kříži nese a odnáší hříchy světa.“²⁴¹

Pánovo tělo bylo uloženo do nového hrobu, který vlastnil Josef s Arimatie a kde dosud nikdo nebyl pohřben. Josef koupil lněné plátno, Nikodém přinesl velké množství vzácné směsi myrhy a aloe. Ježíš byl pohřben jako král.

²³⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 141.

²³⁷ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 140.

²³⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 142.

²³⁹ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 142n.

²⁴⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 145.

²⁴¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 147.

2.3 Ježíš jako svátost

Ježíšova smrt na kříži nebyla jen strašlivým koncem, ale též nádherným začátkem, protože byla obětí, která „svou podstatou znamená jednoduše sjednocení se s láskou, a tedy zbožštění.“²⁴² V Kristově oběti se událo něco zcela nového, neopakovatelného: „svět byl zproštěn vin. 'Beránek Boží' na sebe vzal hříchy světa a odnesl je. Vztah Boha ke světu, narušený hříchem lidí, byl obnoven. Došlo ke smíření. ... Bůh ustanovuje sám sebe místem smíření a ve svém Synu bere utrpení na sebe. Bůh sám daruje do světa svoji nekonečnou čistotu. Bůh sám 'pije kalich' všeho strašlivého a nastoluje tak opět právo silou své lásky, která utrpením proměňuje temnotu.“²⁴³ Kristus však neproměnil svět jen svou smrtí, ale hlavně životem, naplněným projevy lásky. On sám je život, který překonal smrt. Celý jeho život včetně smrti a vzkříšení je svátost – sacramentum – mysterium.²⁴⁴ On sám je pro-existencí, z nesmírné lásky cele vydaným bytím pro nás a za nás.

Kristus obětoval svůj život, sebe obětoval, byl vyvýšen a nyní všechny táhne k sobě²⁴⁵. „Mysterium kříže tu nestojí proti nám, ale zahrnuje nás do sebe a dává našemu vlastním životu novou důstojnost.“²⁴⁶ Tím nejen položil cílovou metu, jako ten, kdo první zvítězil a tím otevřel možnost nové poslušnosti, „která přesahuje jakékoli lidské naplnění přikázání“²⁴⁷. Obětí na kříži sám sebe položil na oltář jako kněz velikonočního beránka, krví smyl naše hříchy, usmířil nás s Bohem. Na kříži se dokonale kříží exemplum a sacramentum, Ježíš na kříži je vyvýšen jako ten, který má uctíván, následován i obětován. Z toho vyplývá, že nelze následování oddělovat od obětování, vzor patří k oběti. „Naše vlastní mravnost nestačí na to, abychom Boha uctívali pravým způsobem. ... Ale Syn, ten, který se stal tělem, nás v sobě všechny nese a tím daruje, co bychom my sami darovat nemohli. Proto ke křesťanské existenci patří jak svátost křtu coby vzetí do Kristovy poslušnosti, tak také eucharistie, v níž nás poslušnost Pána na kříži všechny obemyká, očišťuje a táhne k dokonalému uctívání Ježíše Krista [Boha].“²⁴⁸ Křest a eucharistie jsou jádrem křesťanské liturgie, jejíž cíl je „svět svobody a lásky“²⁴⁹.

²⁴² RATZINGER, Joseph. Duch liturgie, s. 27.

²⁴³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 150n.

²⁴⁴ Svátost, která ústí do svátostí. „Co bylo na našem Vykupiteli viditelné, přešlo do svátostí.“ Lev Veliký, Sermo 74,2, cit. In POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Jako v nebi, tak i na zemi, s. 531.

²⁴⁵ Srov. Jan 12,32.

²⁴⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 153.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Duch liturgie, s. 23

2.3.1 Křest

Ježíš zahájí své veřejné působení tím, že se nechá pokřtít od Jana Křtitele. „Já bych měl být pokřtěn od tebe a ty přicházíš ke mně?“ „Ježíš mu odpověděl: 'Nech tak nyní; neboť je třeba, abychom naplnili všechnu spravedlnost.' A tak mu Jan vyhověl.“ (Mt 3,14-15) „Své působení začíná tím, že zaujímá místo hříšníků.“²⁵⁰ Smysl toho, proč Ježíš přijímá křest je patrný v perspektivě kříže. „Ježíš na sebe vzal břemeno viny celého lidstva; snesl ji do Jordánu. ... Je to výraz solidarity s lidmi, kteří se provinili, ale kteří touží po spravedlnosti.“²⁵¹ Proto Jan Křtitel volá: „Hle, beránek Boží, který snímá hříchy světa!“ (Jan 1,29) Ježíšův křest je sestupem do hlubin lidství, „sestupem do domu zla, bojem se Silným, jenž drží člověka v zajetí. ... Tento zápas je 'obrácením' bytí, vymáhá si novou strukturu bytí, připravuje nové nebe a novou zemi.“²⁵² Aby mohl být Syn člověka vyvýšen, čímž se naplní spravedlnost, nyní musí sestoupit do vody Jordánu. Přijetím křtu však Ježíš přijímá smrt. „Křest vyjadřuje přijetí smrti za hříchy lidstva a hlas při křtu: 'Toto je můj milovaný Syn...' předjímá vzkříšení.“²⁵³ Když Ježíš vystupoval z vody, nebe se otevřelo a sestoupil na něj duch „jako holubice“. „Naznačuje se zde tajemství trinitárního Boha, jehož celá hloubka se pochopitelně ukáže až v celku Ježíšovy cesty.“²⁵⁴ Na konci Ježíšovy pozemské cesty posílá Zmrtvýchvstalý učedníky získávat následovníky: „Jděte ke všem národům a ... křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého...“ (Mt 28,19) Tím nás volá „vstoupit na místo Ježíšova křtu a v Ježíšově ztotožnění s námi přijmout naše ztotožnění s ním. ... Svátost křtu se tak jeví jako udělení účasti na Ježíšově zápase, proměňujícím svět skrze obrat života, který se udál jeho sestupem a vzestupem. ... Tak se stáváme křesťany.“²⁵⁵

²⁵⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 26; Srov. „Vzít na sebe hříchy ovšem prakticky znamená vstoupit do společenství s hříšníky, snášet je a usilovat o jejich komplexní uzdravení i za cenu vlastního života.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Dar Otce i Syna, s. 41.

²⁵¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 26; Srov. „On je totiž bez hříchu a jako Služebník JHWH na sebe bere provinění lidu. ... Ježíš nepotřeboval očištění, on sestoupil do Jordánu proto, aby na sebe vzal to, co tam hříšníci zanechali.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Dar Otce i Syna, s. 41.

²⁵² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 27

²⁵³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 27; Srov. „Lidským 'ano' k úloze, kterou Ježíšovi svěřil jeho Otec, se začíná veřejné působení muže z Nazareta. Bůh totiž vždy respektuje lidskou svobodu a s nikým, tedy ani se svým vtěleným Synem, nejedná jak o s nějakou loutkou nebo věcí.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Dar Otce i Syna, s. 42.

²⁵⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 29; Pospíšil dodává: „V Jordánu se tedy Boží Syn Ježíš z Nazareta stává skutečně Pomazaným, Mesiášem.“ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Dar Otce i Syna, s. 43.

²⁵⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 26 – 29

2.3.2 Eucharistie

„Náš spasitel při poslední večeři, tu noc, kdy byl zrazen, ustanovil eucharistickou obět' svého těla a své krve, aby pro všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání obět' kříže a aby tak své milované snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení.“²⁵⁶ Tak je stručně popsána událost, kdy se poprvé ozval tep srdce posvátné křesťanské liturgie. „Ježíš věděl o své brzké smrti. Věděl, že už nebude moci jít paschu. S tímto vědomím pozval 'svoje' k poslední večeři, která byla mimořádná a neodpovídala žádnému konkrétnímu židovskému ritu, ale byla rozloučením, při němž dával něco nového, daroval sebe jako Beránka a tím ustanovil *svoji* paschu.“²⁵⁷ Při poslední večeři Ježíš slaví svou paschu nové smlouvy, v eucharistických darech dává k přijímání své tělo a krev, tím předjímá kříž a zmrtvýchvstání. Když učedníci za několik hodin poté spatřili Kristovu krev a tělo na kříži, uvědomili si, že při večeři přijali pod způsoby chleba a vína skutečnou krev a tělo Ježíše. To co bylo viditelným znamením se stalo skutečností, která se na kříži naplno projevila.

2.3.2.1 Teologie slov ustanovení

Slova ustanovení eucharistie se nám v Písmu dochovala ve čtyřech zprávách ve dvou typech podání s charakteristickými rozdíly²⁵⁸. Na jedné straně jsou zprávy Matouše a Marka, na druhé straně Lukáše a Pavla. Obě strany se liší v akcentech a výkladových nuancích, aniž by se původním Ježíšovým slovům zpronevěřovaly²⁵⁹. „Říká se nám, že Ježíš vzal chléb, vzdal v modlitbě dík, požehnal jej a pak chléb rozdělával. Na začátku stojí *eucharistia* (Pavel/Lukáš) či *eulogia* (Marek/Matouš): oba pojmy odkazují k židovské tradici a k *beraše* – velké modlitbě díkyvzdání a žehnání. ... Slova, jimiž se ustanovuje eucharistie, patří do tohoto kontextu modlitby; dík se v nich stává požehnáním a proměněním.“²⁶⁰ „Za co Ježíš děkoval? Za 'vyslyšení' (Žid 5,7). Děkoval předem za to, že ho Otec neponechá ve smrti (srov. Ž 16,10). Děkoval za dar zmrtvýchvstání – díky němu mohl už dávat svoje tělo a krev v chlebě a víně jako zástavu zmrtvýchvstání a věčného života (srov. Jan 6,53-58).“²⁶¹

Poté Ježíš jako otec lámal a rozdával chléb. Je to gesto pohostinnosti, které vytváří společenství, „akt láskyplné náklonnosti k tomu, kdo mě potřebuje.“²⁶² Zde se ukazuje,

²⁵⁶ SC čl. 47

²⁵⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 77

²⁵⁸ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 85.

²⁵⁹ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 86.

²⁶⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 86

²⁶¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 94

²⁶² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 87

jak vnitřně souvisí agapé – hostina lásky a caritas – služba lásky; láska je srdcem eucharistie.

Podle Marka a Matouše při lámání chleba Ježíš pronesl: „To je moje tělo,“ Pavel a Lukáš připojují: „které se za vás vydává“.²⁶³ Ježíš sám sebe nyní vydává, svůj život svobodně a dobrovolně daruje a dává k přijímání. Při podávání kalicha Ježíš řekl podle Marka a Matouše: „To je moje krev, krev nové smlouvy...“ a podle Pavla a Lukáše: „To je nová smlouva v mé krvi...“ Tím se ukazují různá starozákonní pozadí, ze kterých autoři čerpali. „Krev smlouvy“ odkazuje ke slibu poslušnosti na Sinaji, který byl stvrzen krví (Ex 24,8). O „nové smlouvě“, která bude nezničitelně zapsána do samotných srdcí a bude mít svůj základ v neodvolatelné, nezničitelné poslušnosti, se mluví v knize Jeremiáš (31,31-33). „Nové, již nezničitelné ukotvení Nové smlouvy v srdci člověka a lidstva vůbec se děje zástupným utrpením Syna, který se stal služebníkem.“²⁶⁴

Poslední podstatný rozdíl mezi oběma typy podání je směřování ve slovech „za mnohé“ a „pro vás“. Předložka pro/za ukazuje především k Ježíšovu bytí, které je pro-existencí. V „být pro“ je vystižena podstata následování. Nezávisle na exegetických zkoumáních, které se snaží odhalit nuance slova „mnohé“ se dnes při liturgii říká: „Prolévá se za vás a za všechny,“ čímž se vystihuje podstatný význam obou verzí.

U Pavla a Lukáše se nalézá příkaz: „To konejte na mou památku!“ „K opakování se ukládá jen to, co Ježíš onoho večera učinil nově: lámání chleba, žehnání a díkůvzdání a sním slova proměňování chleba a vína.“²⁶⁵

2.3.3 Modlitba Páně

Modlitba zastává v Ježíšově životě i veřejném působení klíčové místo. „Tak se jednotlivé události jeho cesty, v nichž se pozvolna odhaluje jeho tajemství, jeví jako události modlitby.“²⁶⁶ Ježíš nás svou modlitbou „uvádí do vnitřního dialogu trojjediné lásky, táhne naše lidské potřeby vzhůru, k Božímu srdci.“²⁶⁷ Tím se naše osobní modlitba stává modlitbou Syna a toho Otec vždycky slyší²⁶⁸. Abychom se dokázali modlit jako Syn, naučil nás Ježíš modlitbu Otčenáš. „Význam Otčenáše přesahuje sdělení slov modlitby. Chce formovat naše bytí, učit nás Ježíšovu smýšlení (srov. Flp 2,5).“²⁶⁹

²⁶³ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 87.

²⁶⁴ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 89.

²⁶⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 93

²⁶⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 99n

²⁶⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 100

²⁶⁸ Srov. Jan 11,42

²⁶⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 100

Modlitbu Otčenáš „tvoří oslovení a sedm proseb. Tři z těchto proseb akcentují 'ty', čtyři tematizují 'my'. V prvních třech prosbách jde o samu věc Boží v tomto světě; ve čtyřech následných prosbách jde o naše naděje, potřeby a obtíže.“²⁷⁰ V Otčenáši se připomínají dvě desky Dekalogu, dva oblouky klenby přikázání lásky k Bohu a k bližnímu.

Oslovením Otče náš se sdělují dvě skutečnosti: že jsme děti a že nejsme sami. Jako děti Boží se „nacházíme ve vztahu lásky, který nese lidskou existenci, dává jí smysl a velikost. ... Božími dětmi se stáváme jen skrze společenství s Ježíšem Kristem. ... Při Otčenáši se modlíme cele svým vlastním srdcem a současně se modlíme ve společenství s celou Boží rodinou.“²⁷¹ Již z oslovení vyplývá, že modlitbou máme podíl na Ježíšově synovství, že modlitba je oživující silou – energií společenství.

První prosba Otčenáše je v podstatě prosbou o posvěcení našeho vztahu s Otcem. „Jméno skýtá možnost oslovovat, volat. Vytváří vztah. ... Bůh vytváří mezi sebou a námi vztah.“²⁷² Náš vztah s Otcem je vytvořen skrze Syna, s ním a v něm. Prosba je tedy voláním po svátosti, ve které se náš vztah oživuje, očišťuje, posvěcuje přítomností Krista.

Druhá prosba usiluje o proměnu našeho srdce. Boží království se nalézá v čistém srdci, tj. v srdci, kde bydlí a panuje Bůh²⁷³. „První a zásadní je vnímavé srdce, aby panoval Bůh, a ne my. Boží království přichází vnímavým srdcem; to je jeho cesta.“²⁷⁴ Prosba o příchod království Otce je prosbou o intenzivnější Ježíšovo společenství, sjednocení se s Bohem.

Třetí prosba se obrací k Boží vůli, která má být normou našeho chtění a bytí²⁷⁵. „Kde se děje Boží vůle, tam je nebe.“²⁷⁶ Zde nabývá důležitosti svědomí, které je Bohem vloženým „sou-vědomím“, „tichým neposedným plaménkem“²⁷⁷, který nás učí „žít z Božího slova, a tedy z Boží vůle, a dospívat k souladu s touto vůlí“²⁷⁸. Jak žít podle Boží vůle nás učí Ježíš, jasnozřivě vyjádřeno ve větách: „Mým pokrmem je plnit vůli toho, který mě poslal...“ (Jan 4,34) a: „Tady jsem, abych plnil, Bože, tvou vůli.“ (Žid 10,5nn) Žít z Boha a být pro Boha. Žít ze svátostí a „být pro“.

²⁷⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 101

²⁷¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 104n

²⁷² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 107

²⁷³ Srov. Jan 14,23.

²⁷⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 108n

²⁷⁵ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 109

²⁷⁶ tamtéž

²⁷⁷ Srov. učení o synderezi např. v De synderesi sv. Tomáše Akvinského.

²⁷⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 110

Prosbou o chléb žádáme o naplnění našich každodenních potřeb, spoléháme se v duchu chudoby na Boha, ale též prosíme, aby se staral i o naše bližní. Prosíme však nejen o „plod země a lidské práce“, prosíme o nebeskou manu, energii, která nás oživuje a motivuje. Slovem „vezdejší“ se vyjadřuje „nutný pro naši existenci“, ale i v eschatologickém smyslu „budoucí“ – „pro následující den“. Pravou Boží manou pro budoucnost je tělo Kristovo, které se nám každodenně vydává a je tím pravým životadárným pokrmem.

Prosba o odpuštění zahrnuje i pobídku odpouštět, tak jako je nám odpouštěno. „Vinu lze překonat pouze odpouštěním, nikoli odplatou.“²⁷⁹ Naší odplatou za hřích budiž další odpuštění. Fakt, že „Bůh za odpuštění hříchů, za vnitřní uzdravení lidí draze zaplatil smrtí Syna,“²⁸⁰ nás zavazuje tak velikou láskou, že překoná všechny křivdy a ublížení, ba utrpení mocí odpuštění. Jedině tak, se lze připodobnit Ukřižovanému.

Prosba ochrany před pokušením žádá o posílení ve zkouškách, které musí zákonitě přicházet. „Člověk potřebuje zkoušky, aby zrál, aby skutečně víc a víc nacházel cestu od mělké nábožnosti k hlubokému sjednocení s Boží vůlí.“²⁸¹ I Ježíš byl na poušti pokoušen od ďábla. „A protože sám prožíval utrpení a zkoušky, dovede pomáhat těm, na které zkoušky přicházejí.“ (Žid 2,18) Zkoušky nás vedou k sounáležitosti, solidaritě a empatii, prohlubují naše srdce. Šestá prosba je též prosbou o posílení naděje, že ve zkoušce obstojíme.

Sedmá prosba navazuje na předchozí, touží po očištění od zla, po ochraně před zlým. Spolehnutím se na Boha, který je naší záštitou²⁸², můžeme beze strachu a vysvobození z rukou všech, kdo nás nenávidí, zbožně a spravedlivě sloužit, po všechny dny našeho života²⁸³.

2.3.4 Velekněžská modlitba

V Janově evangeliu ústí promluva na rozloučenou do modlitby, která bývá nazývána „velekněžská“. „Ježíšova velekněžská modlitba je realizací Dne smíření, jakoby navždy přístupným svátkem smíření Boha s lidmi.“²⁸⁴ Velekněžská modlitba má úzký vztah k ustanovení eucharistie podobně jako dnešní bohoslužba slova a bohoslužba oběti, slovo a oběť k sobě nerozlučně patří, slovo předchází a předjímá oběť a zároveň jsou

²⁷⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 115

²⁸⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 116

²⁸¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 119

²⁸² Srov. Ž 27,1

²⁸³ Srov. Zachariášovo kantikum

²⁸⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 57

obsaženy jedno v druhém. Spojnice tkví v Kristu – on je kazatelem i slovem, on je knězem i obětí. „Dary ani oběti jsi nechtěl, ale připravils mi tělo.' (Žid 10,5; srov. Ž 49,7) Slovo je tělem a víc než jen tím: je vydaným tělem, prolitou krví.²⁸⁵ Namísto zvířecích obětí, zástupných darů na usmíření přichází v Kristu skutečný dar a skutečná oběť, ztělesněné Slovo, které je smírnou obětí²⁸⁶.

Ve velekněžské modlitbě můžeme sledovat čtyři hlavní témata: život věčný, posvěcení v pravdě, poznání Božího jména, jednota.

„A život věčný je v tom, když poznají tebe, jediného pravého Boha, a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista.“ (Jan 17,3) „Věčný život' je život sám, nejvlastnější život, který může být žit i v tomto čase a není ohrožován fyzickou smrtí. ... Vztah k Bohu v Ježíši Kristu: ten nám dává život, který žádná smrt nedokáže vzít.²⁸⁷ Život, tedy nejvlastnější život přesahující do věčnosti nalézáme skrze poznání Boha v Ježíši, „poznání, které nám dává víra²⁸⁸. Toto poznání, které je aktem víry plynule pronikajícím do aktu lásky²⁸⁹, zakládá vztah přinášející dar věčného života.

Dalším velkým tématem je posvěcení. „Slovo 'posvětit' tak znamená odevzdat určitou skutečnost – osobu nebo i věc – Bohu, zvláště ji určit pro kult.²⁹⁰ Z druhé strany to znamená, že Bůh si klade plný nárok na posvěcené, vyčleňuje osobu nebo věc pro sebe. Posvěcení se úzce pojí s posláním. „Ježíšovo posvěcení Otcem je totožné s vtělením: vyjadřuje zároveň plnou jednotu s Otcem a plné bytí zde pro svět. Ježíš patří cele k Bohu a právě proto je zde cele 'pro všechny'.²⁹¹ Ježíš jako středobod posvěcení je Otcem posvěcován, sám sebe posvěcuje – přináší se v oběť²⁹², aby v něm mohli být posvěceni učedníci. „Ježíš sám je kněz, poslaný na svět Otcem; on sám je oběť, která se zpřítomňuje v eucharistii všech dob.²⁹³ Učedníci mají být posvěceni v pravdě, tedy ponořeni do pravdy a posvěceni v celém svém bytí, v celé skutečnosti. „Tato očištná a posvěcující 'pravda' je nakonec Kristus sám. Oni musí být do něho ponořeni, takřikajíc do něho 'oblečeni', a tak se podílejí na jeho posvěcení, na jeho kněžském úkolu, na jeho oběti.“

²⁸⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 57

²⁸⁶ Viz. *logikē latreía* u Pavla (Řím 12,1).

²⁸⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 59n

²⁸⁸ tamtéž

²⁸⁹ Srov. 1 Jan 4,16

²⁹⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 61

²⁹¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 62

²⁹² Jan Zlatoústý: „Posvěcuji se – přináším se v oběť.“

²⁹³ tamtéž

Ježíš chce, aby v učednících byla Boží láska, proto jim dává poznat Boží jméno. „Dal jsem jim poznat tvé jméno a ještě dám poznat, aby v nich byla láska, kterou máš ke mně, a já abych byl v nich.“ (Jan 17,26) Jménem vzniká vztah, společenství, Bůh se svým jménem stává „imanentním“, je tu s námi a přece nás i tento svět nekonečně přesahuje. Ježíš v sobě zjevuje Boží jméno, je přítomen a dává se poznat: kdo vidí Ježíše, vidí Otce (Jan 14,9). Tím se zakládá společenství lásky, které je živé díky daným i stále dávaným darům poznání. „Bůh se v Kristu lidem neustále přibližuje, aby se oni mohli přibližovat jemu.“²⁹⁴

Ježíš si přeje budoucí jednotu svých učedníků, proto se modlí, aby je Otec zachovával, aby byli jedno, jako je Otec se Synem, aby byli dokonalí v jednotě, aby na nich byla znát láska²⁹⁵. Jednota učedníků se zakládá na společném poznání Boha – na víře a na lásce, která z Boha pramení. „Víra je něčím víc než slovem, myšlenkou: znamená vstoupit do společenství s Ježíšem Kristem a skrze něho s Otcem. On je nejvlastnějším základem společenství učedníků a základnou jednoty církve.“

Velekněžskou modlitba je bohoslužbou i zakládajícím aktem církve, která se zakládá na jednotě v lásce vyvěrající z láskyplné jednoty Otce a Syna. Církev posvěcená v pravdě přináší posvěcení světu – život věčný pramenící z víry.

2.3.5 Proměnění

„Velké události Ježíšova života ... jsou takřikajíc liturgickými událostmi, v nichž se liturgie se svým vzpomínáním a očekáváním stává skutečností, životem, který vede opět k liturgii, a z ní se zase chce stávat životem.“ Je signifikantní, že se zpravidla odehrávají na hoře, na místě „obzvláštní blízkosti Bohu ... výstupu – nikoli vnějšího, ale vnitřního stoupaní“²⁹⁶. Na hoře proměnění dochází k události, která má být vrcholem oslavy svátku stánků a kterou bychom mohli nazvat mystickou modlitbou. Ježíš je před zraky Petra, Jakuba a Jana proměněn ve světlo. Toto světlo září z něj, z jeho tváře, vždyť sám je „světlo ze světla“, proměna tedy spočívá v tom, jak se jeví učedníkům. Učedníci spatřili proměnu výrazu tváře a šatu²⁹⁷, na kterých spatřili záři Božího světla. „Pak se objevují Mojžíš a Eliáš a hovoří s Ježíšem, ... Zákon a Proroci mluví s Ježíšem, mluví o Ježíši.“²⁹⁸ Dojde k setkání – pravé oslavě svátku. Setkává se zde Mojžíš, Eliáš, Ježíš a tři

²⁹⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 65

²⁹⁵ Srov. Jan 17,11 – 23; Jan 13,35

²⁹⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 214 – hora pokušení, hora velkých zvěstování, hora modlitby, hora proměnění, hora strachu, hora kříže, hora Zmrtvýchvstalého

²⁹⁷ Srov. Lk 9,29.

²⁹⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 215

učedníci, setkává se starý a nový zákon, setkává se světlo křtu i vzkříšení, setkává se kříž i naděje. Událost proměnění vrcholí zastíněním oblakem, *šechinou*, přítomností samotného Boha a jeho prohlášením: „Toto je můj milovaný Syn, toho poslouvejte!“ (Mk 9,7) Opakují se zde slova při Ježíšově křtu a připojuje se příkaz. Světlo se nyní obrací k učedníkům a vyzývá je k proměně, která nastává mocí Božího království, tj. slovem a obětí Ježíše Krista. „Ježíš sám je živá Tóra, celé Boží slovo ... Boží moc a Boží moudrost.“²⁹⁹ Proto ho mají učedníci poslouchat.

2.4 Následování

Ježíš působí jako učitel, autorita hodná následování. Sám si vysloveně přeje být následován, nicméně každému plně ponechává vlastní svobodu.³⁰⁰ Přijetím Ježíšovy výzvy však samo sebou přijímáme kříž. „Jeho cesta v žádné generaci neznámá cestu pozemské moci a slávy, ale cestu kříže.“³⁰¹ I když následování vede nutně přes Golgotu, přesto je plné radosti a štěstí, protože učedníci jsou zahrnuti Boží láskou. „Učedníci jsou zahrnuti do Ježíšovy samoty, do bytí s Otcem, vyhrazeného jen jemu. Smějí ho vidět jako toho, který mluví s Otcem tváří v tvář, ve vztahu já – ty.“³⁰² Díky následování jsou přijati do důvěrného vztahu Syna a Otce, jsou přijati do společenství lásky a tak se stávají novou svatou rodinou.

2.4.1 Učedníci

Ježíš svým zvěstováním a působením vytváří novou rodinu, nové shromáždění, nové společenství. Vystupuje na horu, modlí se a pak povolá ze shromáždění dvanáct učedníků a tím dá vznikajícímu společenství formu. Vybere dvanáct mužů, kteří jsou velice rozdílní co do povahy, smýšlení i původu. „Povolání učedníků je událostí modlitby; oni jsou takřikající zplození v modlitbě, v kontaktu s Otcem.“³⁰³ Ježíš si je povolal, „aby byli s ním“ a „protože je chtěl posílat“³⁰⁴. „Dvanáct učedníků musí být u něj, aby Ježíše poznávali v jeho jednotě s Otcem a dokázali se stávat svědky jeho

²⁹⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 219

³⁰⁰ Viz Mt 16,24; Mk 8,34.

³⁰¹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 208

³⁰² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 203

³⁰³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 124; „Ježíš se zde zjevuje jako nový Jakub. Patriarchův sen, ve kterém u své hlavy viděl stát žebřík, vedoucí až do nebe, po němž vystupovali a sestupovali andělé – tento sen se u Ježíše stal skutečností.“

³⁰⁴ Srov. Mk 3,13-19.

tajemství.³⁰⁵ Ježíš sám formuje – tvoří, dělá³⁰⁶ učedníky, aby byli schopni poznat Boha a plnit úkoly poslání, které jim chce svěřit.

„Prvořadým úkolem je zvěstovat lidem světlo Slova, darovat Ježíšovo poselství. ... Tím, že ho zvěstují, vedou k setkání s ním.“³⁰⁷ S tím souvisí i úkol bojovat se zlými, nečistými duchy, uzdravovat nemoci a choroby³⁰⁸. „Exorcisovat‘, postavit svět do světla ... věčného stvořitelského rozumu a jeho uzdravující dobroty ... – to je trvalý, hlavní úkol vyslanců Ježíše Krista.“³⁰⁹ Evangelizace a exorcismus – zvěstování a žehnání musí jít ruku v ruce ke spáse světa. Uzdravování světa slovem a žehnáním však není myslitelné bez uzdravení člověka. „Problém slabosti a nemoci je provázán s problémem hříchu a smrti – tj. s následkem pádu.“³¹⁰ Jejich příčiny jsou podle bible duchovního rázu: „a) hřích, který zasáhl naši duchovní i fyzickou strukturu, a b) Satan“³¹¹. Protože Kristus dává svým učedníkům podíl na moci odpouštět hříchy a vyhánět zlé duchy, dává jim i moc uzdravovat z každé nemoci³¹².

Kromě dvanácti vytvořil Ježíš skupinu sedmdesáti učedníků, kteří byli též poslání kázat a uzdravovat. Ke společenství kolem Ježíše patřilo i mnoho žen, jejichž „soutupnictví bylo pro společenství zcela zásadní, jak se mělo obzvlášť výrazně ukázat pod křížem a při zmrtvýchvstání“³¹³.

2.4.2 Petrovo vyznání

Petrovo postavení mezi učedníky je přinejmenším specifické. V evangeliích často vystupuje jako mluvčí Dvanácti, u Matouše se píše o přijetí moci klíčů – moci svazovat a rozsvazovat a o příslibení, že „na Petrovi jako na skále Pán zbuduje svou církev“³¹⁴. Poté, co se Ježíš při cestě do Jeruzaléma zeptá, „co o něm soudí lidé a za koho ho pokládají oni sami,“³¹⁵ ujme se slova právě Petr. V evangelním čtyřhlase zaznívá souhlasná odpověď: „Ty jsi Mesiáš [Kristus].“³¹⁶ Ježíš mu odpovídá: „Blahoslavený jsi,

³⁰⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 125

³⁰⁶ Srov. Mk 3,14.

³⁰⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 125

³⁰⁸ Srov. Mt 10,1

³⁰⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 125

³¹⁰ Studijní bible, s. 1526

³¹¹ tamtéž

³¹² Na druhou stranu je třeba uznávat náležité využívání lékařské péče. Skutečné uzdravení člověka je závislé na Boží lásce, která se svobodně projevuje ve světě. „Kdo chce člověka opravdu uzdravovat, musí ho vidět ... celistvosti a musí vědět, že konečným uzdravením mu může být jen Boží láska.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 128)

³¹³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 130

³¹⁴ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 201

³¹⁵ tamtéž

³¹⁶ Mk 8,29; u Lukáše „Kristus Páně [Pomazaný Páně]“; u Matouše „Ty jsi Kristus [Mesiáš], Syn živého Boha!“; u Jana „Ty jsi ten Svatý Boží!“

Šimone, synu Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec.“ (Mt 16,17) Tím začíná Petrovo zvláštní pověření, které však jde ruku v ruce se přísnou formací. Ježíš nabádá učedníky, aby zatím o Mesiáši nemluvili a začne je seznamovat s tím, co to znamená být Mesiášem, ohlašuje jim velikonoční tajemství kříže a zmrtvýchvstání. To je ale pro učedníky těžko přijatelné, zejména pro Petra: „Bůh uchovej, Pane! To se nesmí stát!“ (Mt 16,22) Ježíš jej však přísně pokárá: „Z cesty, satane, za mne!“ (Mk 8,33)

Petrova formace je plná podobných zvrátů. Při zázračném rybolovu Petr pozná, že Ježíš je Pán a padne mu k nohám s pocity vlastní ubohosti: „Pane, odejdi ode mě, jsem člověk hříšný.“ (Lk 5,8) Když Ježíš kráčí po rozbouřeném jezeře, Petr prosí, zda-li by také směl jít po vodě, ale uprostřed chůze jej přepadne strach a začne tonout. Ježíš mu zachrání život, zatímco se bouře jako zázrakem utiší. Na učedníky padne úlek i úcta: „Jsi opravdu Boží Syn.“ (Mt 14,22-33)

Po rozmnožení chleba „Ježíš poukazuje na vztah k živému Bohu a na lásku, která od něj přichází a která je vpravdě stvořitelkou, poskytující smysl a pak i chléb: tak interpretuje své vlastní tajemství, sebe sama, když se dává jako živý chléb.“ Když ho lidé znechuceně opouští, ptá se učedníků: „I vy mě chcete opustit?“ Petr odpovídá: „Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova věčného života, a my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží.“ (Jan 6,68n)

Učedníci s Petrem v čele poznali, že Mesiáš není jen Bohem poslaný „jeden z proroků“, ve velkých okamžicích s chvěním a bázni cítili, že Ježíš je sám Bůh. Úplné přesvědčení u nich nastalo „v momentě, kdy se Tomáš dotkl ran Zmrtvýchvstalého a s pohnutím zvolal: 'Pán můj a Bůh můj!' (Jan 20,28)³¹⁷

2.4.3 Zmrtvýchvstání a nanebevstoupení

Ježíšovo zmrtvýchvstání je základem křesťanského poselství. Pokud Ježíš nevstal z mrtvých, „není už měřítkem; tím je pouze náš vlastní úsudek, který z jeho dědictví vybírá, co se nám zdá užitečné. Což znamená, že jsme ponecháni sami sobě. Poslední instancí je náš vlastní úsudek. Jen tehdy, vstal-li Ježíš z mrtvých ... stává se měřítkem on, na něhož se můžeme spolehnout.“³¹⁸ Zmrtvýchvstáním se nám dostává živého Ježíše, měřítka – vzoru a také skrze něj nové eschatologické budoucnosti.³¹⁹

³¹⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 211

³¹⁸ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 157

³¹⁹ „V Ježíšově zmrtvýchvstání je dosaženo nové možnosti lidského bytí, která se týká všech a která člověku otevírá budoucnost, nový druh budoucnosti.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 159) Srov. 1 Kor 15,16-20.

Pravdivost zprávy o zmrtvýchvstání spoléhá především na svědectví, která se tradicí proměnila na jedné straně ve „vyznání“ a ve „vyprávění“ na straně druhé.

„Zdaleka nejdůležitější z velikonočních vyznání nacházíme v 15. kapitole 1. listu Korint'ánům,³²⁰ které se dá shrnout do čtyř bodů: Kristus umřel, byl pohřben, vstal z mrtvých a ukázal se svědkům.

„Kristus umřel ve shodě s Písmem a za naše hříchy.³²¹ Ježíšova smrt není náhoda, naopak „patří do souvislosti dějin Boha a jeho lidu, z nich čerpá logiku a význam.“³²² Ježíš zemřel za nás, jeho smrt je „naplněním lásky, v níž Bůh sám sestupuje k člověku, aby ho vytáhl k sobě.“³²³

Ježíšovo tělo bylo uloženo do hrobu. Ten ale třetího dne byl shledán prázdným, ačkoliv byl celou dobu hlídán strážemi³²⁴. Samotný fakt prázdného hrobu a rovněž toho, že se Ježíšovo mrtvé tělo nikde jinde nenašlo můžeme brát jako nepřímý důkaz zmrtvýchvstání. Podle všeho Ježíšovo tělo nepodlehlo rozkladu, smrt nad ním neztvrdila, naopak se ukázal svědkům „živý a zdravý“³²⁵.

V pátém verši velikonočního vyznání začíná výčet svědků: „ukázal se Kefovi a potom Dvanácti ...“ Pavlovo vyznání vynechává podle tehdejších právních zvyklostí svědectví žen, podtrhuje důležitost Petra a Dvanácti jako oficiálních autorit církve, podává svědectví „v pevných formulích, a nárokuje si až doslovnou závaznost pro celé společenství věřících“³²⁶.

„Tradice vyprávění nás zpravuje o setkáních se Zmrtvýchvstalým a o tom, co při nich Ježíš řekl.“³²⁷ Svědectví žen jsou naopak jejím výrazným prvkem, ženy jsou první, kdo se o zmrtvýchvstání dozvídají. Když se Ježíš zjevuje apoštolům, nejprve ho nepoznávají, mají ho za obyčejného člověka. Pak ale ze srdce poznávají, že je to Pán³²⁸. „Věděli [poznali] to z nitra, ne z toho, jak vypadal a jak ho viděli.“ Ježíš je jiný – vypadá jinak a přitom stejný – má „maso a kosti“, má rány, jí a mluví stejně. Je proměněno to, jak se jeví, podobně jako na hoře Tábor.

³²⁰ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 162; 1 Kor 15, 3-8

³²¹ 1 Kor 15,3

³²² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 164

³²³ tamtéž

³²⁴ Viz Mt 27,62.

³²⁵ Lidé ho viděli, mluvili s ním, dotýkali se ho (viz Mt 28,7; Lk 24,39), Ježíš s nimi jedl (viz Lk 24,41-43; Jan 21,5-13). Na druhou stranu jeho tělo jakoby nebylo podrobena fyzikálním zákonům, spíše zákony jsou podrobeny jeho vůli (srov. např. Jan 20,19). „Je naprosto tělesný. A přesto není vázán zákony tělesnosti, zákony prostoru a času.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 172) „Bůh je Bůh – je předpokladem a základem vši prostorovosti, která existuje, ale sám ničím takovým není.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 182)

³²⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 168

³²⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 169

³²⁸ Srov. např. Jan 21,7.

Existence, se kterou máme běžnou zkušenost, je vetkána do řádu života a smrti, zákonů přírody, zákonitostí prostoru a času. Zmrtvýchvstalý Ježíš má novým způsobem život nezávislý na řádu smrti, zákony a zákonitosti nejsou nad ním, ale on jim panuje, protože „žije nově ve společenství s Bohem“³²⁹. Bůh je tvůrcem všeho bytí tak, jak jej známe a poznáváme, je pánem a zdrojem bytí. Proto je nyní Ježíš pánem nad bytím, pramenem života. Učedníci poznávají Pána ve chvíli, když jim zmizí, otevírají se jim oči k vidění Boha, když Pána nevidí³³⁰. Učedníci, kteří nevidí, a věří, poznávají Pána očima víry³³¹.

Ježíš se ukazoval, mluvil a jedl s učedníky po čtyřicet dní. Lukáš jej pro tento čas nazval synalízómenos - „ten, který s nimi jí sůl“³³². Lukáš tím naznačuje nový způsob stolování Zmrtvýchvstalého s „jeho“. Podle starého zvyku „zakládá společné jedení chleba a soli nebo jen soli pevné svazky,“³³³ sůl se navíc přidávala k oběti³³⁴. Sůl tedy má být symbolem nového společenství. Ti, kdo patří Pánu – křesťané, mají být solí světa.

„A stalo se, že zatímco jim žehnal, odloučil se od nich a byl nesen do nebe.“ (Lk 24,50) Ježíš vstoupil na nebesa a nyní sedí po pravici Otce. „Dřívější vztah k pozemskému Ježíši už takto není možný,“³³⁵ přesto nám byl zanechán způsob, jak se jej můžeme dotýkat, stolovat a mluvit s ním, způsob sebe-pozvedání modlitbou – svátostí. Ježíš je v modlitbě stále s námi, teď a tady, „a zvláště intenzivně v přítomnosti eucharistické.“³³⁶ Přítomnost je proto pro křesťana v jádru stále radostná, protože Pán je s námi. Ačkoliv odešel, stále a často k nám přichází³³⁷, dokud se čas nenaplní, dokud nepřijde ve slávě.

Odešel, ale přislíbil, že opět přijde³³⁸. Proto i budoucnost křesťana je plná naděje a proto má být křesťan bdělý. „Jde o to, udržovat si volný výhled k Bohu, abychom od něho přijímali míru i schopnost správného konání. Bdělost znamená přede vším ostatním otevřenost dobru, pravdě, Bohu, uprostřed často nevyzpytatelného světa a uprostřed moci zla. Znamená, že člověk se veškerou silou a velice střízlivě snaží jednat

³²⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 173

³³⁰ Lk 24,31

³³¹ Srov. Jan 20,29

³³² Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 175.

³³³ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 175

³³⁴ podle Lev 2,13

³³⁵ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 183, srov. 2 Kor 6,16n

³³⁶ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 186, srov. Mt 28,20

³³⁷ „Pán přichází skrze své slovo; přichází ve svátostech, zvláště v nejsvětější eucharistii; skrze slova a události mého [našeho] života.“ (RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 187)

³³⁸ „Odcházím a zase k vám přijdu.“ (Jan 14,28)

správně, že nežije podle svých vlastních přání, ale podle toho, jakou cestu mu ukazuje víra.³³⁹

Protože Pán odešel, je nepokojné naše srdce³⁴⁰, ale zároveň máme pevnou naději, že znovu přijde. Proto se modlíme „Přijď království tvé! Přijď, Pane Ježíši!“³⁴¹ a „ve víře víme, že nad námi drží žehnající ruce. Toto je trvalý základ křesťanské radosti.“³⁴²

3 Inspirace pro křesťanskou morálku

3.1 Význam osoby Ježíše Krista pro život křesťana

Na počátku byla Láska, ta Láska byla u Boha, ta Láska byla Bůh³⁴³. Z Lásky bylo počato dítě, skrze Lásku se Bůh stal Láskou vtělenou. Nejvyšší v Marii vyjádřil dokonalou úctu materii. Bůh se v Panně „materializoval“, vtělil a stal se člověkem. Panna poznala moc Nejvyššího, sestoupil na ni Duch svatý a tak bylo počato svaté dítě³⁴⁴. V této láskyplné události se počíná svátost Ježíšova života.

Dítě se narodilo v Betlémě, kde se podle Písma měl narodit Mesiáš. Josef s Marií mu dali jméno Ježíš, to znamená „Jahve je spása“, v perspektivě kříže, který je novým hořícím keřem³⁴⁵, to však lze vykládat jako „JSEM spása“. Osmého dne byl obřezán, čtyřicátého dne představen v chrámě, kde o něm a nad ním prorokovali Simeon s Annou. Tehdy bylo poprvé veřejně zjeveno viditelné znamení neviditelné milosti jménem Kristus.

Ve dvanácti letech³⁴⁶ Ježíš poznal, že je Syn nebeského Otce. V Lukášově vyprávění se nemusí jen připomínat znamení budoucí bolestné ztráty na Golgotě a překvapivé nalezení Ježíše, který *musí* být u Otce³⁴⁷. Lukáš, mistr empatie, nám může naznačovat vnitřní psychický vývoj Ježíšovy osobnosti. Ježíš je člověk, který se vyvíjí, poznává sám sebe³⁴⁸, je jako každý jiný člověk, ale zároveň patří k Bohu, patří na Boha, je Bůh. „Je tedy Ježíš Nazaretský paradoxně jak na cestě k cíli svým lidstvím, tak již v cíli svým

³³⁹ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 185, srov. Lk 12,42-48; Mt 25,1-13

³⁴⁰ Srov. „Nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě.“ ve Vyznání sv. Augustina

³⁴¹ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 187.

³⁴² RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 188

³⁴³ Srov. Jan 1,1.

³⁴⁴ Srov. Lk 1,35

³⁴⁵ Viz RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., s. 240.

³⁴⁶ Věk dvanácti let byl podle tehdejší tradice hranicí dospělosti, viz JOHNSON, Luke T.: Evangelium podle Lukáše, s. 80, pozn. 42.

³⁴⁷ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský: Prolog, s. 85.

³⁴⁸ Ježíš prospíval – slovo *prokoptein* znamená rostl v mravním a intelektuálním životě, viz JOHNSON, Luke T.: Evangelium podle Lukáše, s. 81, pozn. 52.

božstvím (*simul viator et comprehensor*).³⁴⁹ Toto první zjevení tajemného vnitřního světa Ježíšovy osobnosti předznamenává cestu k událostem Olivové hory, cestu k integrálnímu lidství³⁵⁰.

Ježíš až do začátku svého veřejného působení pracoval, učil se, modlil se, byl živ stejným chlebem a vínem jako každý jiný prostý člověk. Při křtu však vystoupil z všednosti, obyčejnosti a běžnosti, začal otevřeně jednat jako Syn nebeského Otce. Udělal nové společenství následovníků, začal v něm formovat novou rodinu, začal kázat, učit, uzdravovat, vyhánět zlé duchy a konat zázraky ... to vše, aby jej lidé *poznali*.

Chce, aby lidé poznali příchod Božího království, příchod Mesiáše, příchod nové vlády a moci – vlády Boží, moci pravdy a lásky. Chce, aby alespoň jeho nejbližší poznali, nejen kdo je Mesiáš, ale také a hlavně, že Mesiáš přišel vládnout z kříže, svou obětí osvobodit člověka z hříchu a smrti, osvobodit jej pro lásku – život věčný³⁵¹. K tomu, aby jej mohli učedníci poznat, dotýkal se jejich srdce a obracel je k Bohu, otevíral jim duchovní zrak³⁵² – smysl víry (*sensus fidei*) po celou dobu, kdy byl s nimi. Očima víry dokázali, po tom, co se stalo na Golgotě, poznat vzkříšeného Pána, a tak ve Zmrtvýchvstalém našli neotřesitelnou oporu³⁵³. I tak jejich víra nedosáhla konce, potřebovala být dále prohlubována a živena, aby byli schopni dále pokračovat v díle, které Ježíš započal. Proto jim byl dán dar Ducha svatého, Ducha pravdy a lásky, aby je vedl³⁵⁴.

„Víra je *hypostasis* těch věcí, ve které doufáme; je důkazem těch věcí, které nevidíme.“³⁵⁵ Z víry vyvěrá naděje³⁵⁶, která dává našemu životu nový rozměr. Na daru víry se zakládá naděje, že náš život bude životem v plnosti a štěstí, „skutečným“ životem věčným. Bez toho, aniž bychom naši naději upínali ke Kristu, nejen, že ztrácíme životní motivaci – smysl života, ale bloudíme v labyrintu momentálních životních stimulů, že ani nevíme, co by nás učinilo šťastnými³⁵⁷. Naděje v Kristu

³⁴⁹ Viz. WOLF, Václav: Psychologie Kristovy osobnosti, s. 110.

³⁵⁰ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 106; s. 171-173 v souvislosti s nanebevstoupením.

³⁵¹ Srov. DV 4.

³⁵² Srov. DV 5.

³⁵³ „Jakožto zmrtvýchvstalý je Kristus svědek spolehlivý, hodný víry (srov. Zj 1,5; Žid 2,17), pevná opora naší víry.“ LumF 17

³⁵⁴ „Aby se i nadále prohlubovalo porozumění Božimu zjevení, týž Duch svatý stále zdokonaluje víru svými dary.“ DV 5.

³⁵⁵ Žid 11,1; srov. SpeS 7 – hypostasis = podstata, srov. s definicí Tomáše Akvinského: „Víra je 'habitus', totiž stálá duchovní dispozice, jejímž prostřednictvím má v nás svůj počátek život věčný a rozum je tak přiváděn k souhlasu s tím, co nevidí.“ (Summa Theologiae II-IIac, q. 4, a. 1.)

³⁵⁶ „Víra je naděje.“ SpeS 2; „Kdo dospěje k poznání Boha – pravého Boha –, ten přijímá naději.“ SpeS 3

³⁵⁷ Srov. SpeS 10-12.

orientuje náš život, směřuje k radosti, kterou nám nikdo nebude moci vzít³⁵⁸. Díky naději dokážeme překonávat překážky, statečně překonávat utrpení, usilovat o dobro, i když to vypadá na první pohled marně. Díky naději máme proč žít, ale také proč usilovat o dobro druhých. Křesťanská naděje není individualistická. Pramen radosti pramenící v Kristu nás zasahuje naději ve společenství. Největší radost, „blaženost“ zažívá člověk ne sám, ale v láskyplném společenství. Nejvíce touží člověk po lásce a plnost lásky se nám zjevila v Kristu. On je Logos a to slovo je Láska.

3.2 Morální aspekty vzoru Ježíše Krista

Ježíš nám dal příklad – exemplum, abychom jednali, jako jednal on sám³⁵⁹. Mravní požadavek, který Ježíš na nás klade, je v jádru vyjádřen přikázáním lásky: „Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás.“³⁶⁰ Ježíš sám je tu vzorem, jeho já je normou naší lásky, našeho jednání a chování. Ve vztahu k Ježíši hledáme vzor jak v něm samotném – jeho já, tak v ideálech, které nám předal kázáním a učením. Kérygmatem jeho hlásání je v posledku opět sám Ježíš, on je ztělesněné, viditelné a poznatelné zjevení Boha.

Ježíš Kristus je vtělené Boží slovo a s ním i Boží vůle, on je naším novým zákonem (*lex nova*)³⁶¹. „Zákon Kristův je proto na prvním místě jako naše nové bytí v Kristu, spočívající v milosti, která se skrze víru, naději a lásku stává normou a hybnou silou jednání.“³⁶² Tento nový zákon však nestojí odděleně od zákona starého, naopak je jeho naplněním. Kristus přišel Zákon naplnit, ne zrušit³⁶³, on je ztělesněním celého Zákona³⁶⁴, on je ustanovení nové smlouvy, která je naplněním staré smlouvy. Takto lze pojímat Krista jako jedinou normu, protože v něm se naplňují do posledního písmene všechny ostatní normy Zákona³⁶⁵. Tím je dán pevný základ – univerzální „metanorma“, na které závisí ostatní normy, ale také klíč k jejich chápání, kritérium platnosti a závaznosti. Ježíš relativizuje Zákon³⁶⁶ v tom smyslu, že jej upevňuje do vztahu k Bohu, do rámce „dokonalejší spravedlnosti“ – Boží vůle. Tím se nárok Zákona nezlehčuje, ale naopak radikalizuje, neodchylně orientuje k Božím zákonu, věčnému zákonu lásky.

³⁵⁸ Jan 16,22

³⁵⁹ Jan 13,15; srov. KKC 520

³⁶⁰ Srov. Jan 15,12; 13,34

³⁶¹ Srov. BÖCKLE, Franz, Grundbegriffe der Moral, s. 61.

³⁶² tamtéž, „Das Gesetz Christi ist darum primär nichts anderes als unser Neues Sein in Christus, es liegt in der Gnade, die durch der Glauben, die Hoffnung und die Liebe zur Norm und Triebkraft des Handelns wird.“

³⁶³ Viz Mt 5,17.

³⁶⁴ Viz kap. Ježíš je Tóra.

³⁶⁵ Srov. Mt 5,18.

³⁶⁶ „Zákon není veličina absolutní, ale relativní.“ SKOBLÍK, Jiří: Přehled křesťanské etiky, s. 52.

Jho zákona se tím paradoxně neztíží, naopak jsme v lásce osvobozeni, jak píše sv. Pavel v epištole Římanům. Cílem Pavlových exhortací není pojmout teologii zákona ve vší komplexnosti, ve všech právních důsledcích, nýbrž vést k poznání, že zákon bez Krista, tedy i bez Kristova Ducha není zákonem Božím, naopak je zákonem hříchu a smrti. Láska od takového zákona osvobozuje a tím zároveň naplňuje zákon Boží. V tomto smyslu jsme tedy osvobozeni od zákona, abychom jako svobodní mohli přijmout zákon lásky. „Ten kdo miluje druhého naplňuje zákon.“³⁶⁷

Kromě apodiktické normy: „Milujte se ...“ nám byly dány, řekli bychom v duchu kazuistického práva, blahoslavenství – normy *sui generis* v Horském kázání. Požadavky těchto norem „jsou platným projevem povinné lásky; konkretizují, co je třeba dělat, chce-li člověk učinit zadost nároku lásky. ... objasňují ducha a obsah lásky. Ilustrují a dovolují poznat, co se míní láskou...“³⁶⁸ V jiném úhlu pohledu lze tvrdit, že normy Horského kázání jsou ústavou Božího království, které přináší zásadní „přehodnocení hodnot“ a vyzývá tak k obrácení, změně smýšlení.

Kdybychom měli shrnout bohatý obsah blahoslavenství do několika esencí, jakýchsi ústavních principů, můžeme navrhnout toto sedmero: chudoba, pokora, pokoj, pláč, spravedlnost, čistota a milosrdenství³⁶⁹. Každá z těchto hodnot má v Božím království konstitutivní úlohu, ti kdo podle nich žijí, mají podíl na bohatství, blaženosti a štěstí království nebeského, podíl na synovství Ježíše. Klíčovým principem, dá-li se to tak říci, je čisté srdce³⁷⁰. „Čisté srdce“ je ideální étos – „pastvina“, ze které člověk získává energii pro život v dobru. S čistým srdcem se život stává pravým životem z Boha a v Bohu, protože člověk čistého srdce patří Bohu a patří na Boha. Čistota je předpokladem pro dobré a správné jednání, čisté srdce je předpokladem milosrdenství.

Dalším důležitým rozměrem Ježíšova kázání je reforma vztahů, která se děje na třech úrovních: vztah k bližním, k bratřím a k Pánovi. Tyto tři úrovně jsou v Jesus-Buch ilustrovány třemi Lukášovými podobenstvími.

Jádrem podobenství o milosrdném Samaritánovi je podle Ratzingera to, že bližním se máme stávat na prvním místě my sami. Tím, že se stáváme z nitra bližními, a tedy hledáme v sobě odvahu k lásce k bližním, se učíme konat dobro, skutky milosrdenství.³⁷¹ Při hlubším pohledu však můžeme spatřovat ve zraněném a oloupeném

³⁶⁷ Řím 13,8.

³⁶⁸ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 54

³⁶⁹ Srov. strukturu kapitoly Blahoslavenství v RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I., Pokora – tichost – mírnost se slučují v jeden pojem, viz s. 67.

³⁷⁰ Srov. 1. Tim 1,5.

³⁷¹ Viz výše. Srov. „Wem werde ich Nächster?“ LOHSE, Eduard: Theologisches Ethik des Neuen Testaments, Kohlhammer, 1988, s. 41.

sami sebe a v Samaritánovi Krista, který nám svým milosrdenstvím zachraňuje život. Milovat bližní tedy znamená z lásky se stávat bližním Bohu – být blízko Boha, i lidem – být jim na blízku. V milosrdenství se přikázání lásky k Bohu a k bližnímu stávají jediným příkazem³⁷².

V podobenství o dobrotivém otci a dvou bratřích nás Ježíš učí, jak být Božím dítětem. Opět je hlavním motivem velkodušná láska, která vyzývá k novému základu sourozeneckých, šířeji vzato rodinných vztahů. Láska volá po odpuštění, zahlazuje křivdy a chce překonat i spravedlnost. „Láska přesahuje spravedlnost, protože milovat znamená darovat, dávat druhému to, co je 'moje'.“³⁷³ V tom tkví tajemství sourozenecké lásky, že se chce dávat a z dávání radovat.

Podobenství o boháči a Lazaru nás upozorňuje na to, že konat skutky milosrdenství lze jen do času. Je v něm implicitně výzva k bdělosti a pozornosti, protože nevíme dne ani hodiny. Nemůžeme čekat na pokyn shůry, motivace k jednání musí vyrůstat z našeho srdce. Na základě znamení, znamení Syna člověka, které přichází tiše a pokorně, jako jemný vánek³⁷⁴, máme změnit své smýšlení, postoje a hodnoty, vzít svůj kříž a následovat Ježíše.

Konečně Ježíšova vzornost spočívá nejen v tom, co učil a kázal, ale také v tom, jak žil a jednal. První pokyn Ducha jej zavedl na poušť, kde byl pokoušen ďáblem. Satan na Ježíše útočil v třech výpadech na obecně lidské slabosti: materiální, duševní a duchovní nejistoty. Ty se zakládají na běžných lidských potřebách: přijímat potravu, žít podle pravdy³⁷⁵ a mít moc jednat. V těchto rovinách se odehrává zápas, který započal odražením útoku na poušti, ale vyvrcholil až vítězstvím zmrtvýchvstání. Jsou to tři základní dimenze lidství, v nichž na nás padá pokušení. Proti prvnímu pokušení Ježíš staví přijímání Božího slova, které je pravým chlebem pro náš život. Proti druhému pokušení staví neotřesitelnou důvěru v Boha, kterého nesmíme pokoušet, ale naopak na něj bezvýhradně spoléhat. Jedině ve víře lze dojít k pravdě. Proti třetímu pokušení je postavena láska a z ní pramenící úcta k Bohu. Jedině Bůh je hoden posvátné úcty, protože přes všechno utrpení a bolest kříže stojí za to jít až za hranice smrti, kde nás Otec čeká s otevřenou náručí.

³⁷² Srov. např. „Nyní již není příkaz lásky k Bohu jedním ze dvou přikázání, nad které není většího (srov. Mk 12,31b), spíše je potřeba je vidět jako „velké přikázání“, první a základní!“ LIMBECK, Meinrad : Malý stuttgartský komentář, Nový Zákon 2, Evangelium svatého Marka, s. 224.

³⁷³ CarV čl. 6.

³⁷⁴ Srov. 1. Král 19,12.

³⁷⁵ Srov. VS 1.

Největší inspiraci nalézáme *in mysterium tremendum et fascinans* svatého týdne. Triumfální vjezd krále a mesiáše, vyčištění chrámu, mytí nohou, poslední večeře, Getsemane, proces, ukřižování a zmrtvýchvstání. Popořadě zde máme předloženy velké události, které jsou nejen ukázkou Ježíšovy vzornosti projevující se za těch nejtěžších okolností. Ježíšova pascha je srdcem liturgie³⁷⁶, opěrným bodem eucharistie i všech ostatních svátostí. Dá se říci, že *exemplum et sacramentum* se ve svatém týdnu definitivně spojí, takže se v Kristu stanou jedinou skutečností.

Ježíš přijíždí do Jeruzaléma na oslátku jako „král pokoje a král prostoty, král chudých“³⁷⁷ a lidé mu provolávají „Hosanna Synu Davidovu! Požehnaný, který přichází ve jménu Hospodinově! Hosanna na výsostech!“³⁷⁸ Ježíš se hlásí ke své královské důstojnosti, z úst maličkých připravil si chválu³⁷⁹ a je připraven vydat svědectví pravdě. Na druhý den projeví svou horlivost pro dům Boží při vyčištění chrámu. Ježíš miluje chrám, jako dům Hospodinův, ale zároveň z prorockého ducha ví, že bude pro hřích národa zničen. Proto přišel ohlásit, že ve třech dnech postaví nový chrám³⁸⁰, který bude navždy prost modloslužby, nevěrnosti a lupičství, chrám čirého světla, chrám jeho vzkříšeného těla.

Večer, kdy jsou Ježíš a učedníci spolu naposled, ukáže vzor láskyplné očistné služby, kterou si mají prokazovat navzájem, předá jim své učení reprezentované v příkázání lásky a daruje jim svůj život v těle a krvi, pod způsoby chleba a vína k přijímání. V předvečer zrady, zatčení, soudu a ukřižování se Ježíš cele daruje učedníkům a tím jim také předává úkol: „Služte ... , milujte se ... , to konejte na mou památku.“ Poslední večerí se anticipuje nová budoucnost existence Krista v učednících. Ježíš se nyní daruje učedníkům, aby byli jeho Duchem očištěni, obnoveni, aby se proměnili a stali se v Kristu novou existencí³⁸¹. Tento proces předání daru, který „přepodstatňuje“ učedníky, se počíná Kristovou obětí a dovršuje se sesláním Ducha svatého o Letnicích. Teprve tehdy budou samostatnými bytostmi v Kristu, které mohou sloužit jako on, milovat jako on a slavit, jak je naučil jejich Pán.

Za temné noci v Getsemane prožil Ježíš ten nejstrašnější strach, úzkost až k smrti, opravdu se do hloubi srdce bál. V jeho nitru probíhal zápas člověka s Bohem. Syn prosí Otce: „Odejmi ode mne tento kalich...“ (Mk 14,36) Ježíš je kalichem hříchu přímo

³⁷⁶ Srov. SC 5.

³⁷⁷ RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 11

³⁷⁸ Mt 21,9

³⁷⁹ Srov. Mt 21,16.

³⁸⁰ Viz Jan 2,19.

³⁸¹ Srov. RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II., s. 46.

drcen, chvěje se strachy, potí krev (Lk 22,44), je rozpolcen³⁸², bojuje sám se sebou. Přesto v sobě najde odvahu k poslušnosti, z lásky k Otci prosí: „ne má, nýbrž tvá vůle se staň.“ (Lk 22,42) Otec jej vyslyšel, požehnal mu a dodal sil pro nadcházející hodinu, zatímco učedníci spali. Jeho duch je nyní silný, ale jeho tělo již teď nese stopy krve³⁸³.

V procesu, který následoval po zatčení, se ukazují další aspekty Ježíšovy vzornosti. Ježíš se neodchýlí od pravdy ani nalevo ani napravo, i když jej to má stát život. Na otázky vyslychajících odpovídá stručně a mírně, pro pravdu je ochoten zemřít. Pilát nejprve váhá, protože na něm viny neshledává, ale pak vyhoví těm, kteří křičí: „Ukřižuj!“

Ježíš je zbičován, zesměšněn, ponížen a jako nejhorší zločinec odveden k popravě ukřižováním. Trest ukřižováním spočíval v usmrcení obzvláště krutým způsobem. Hřeby vedoucí zápěstím zpravidla zasáhly nervus medianus inervující palec a dlaň, proto trestanci měli pokrčené palce a prožívali intenzivní bolest. Navíc tím, že byli znehynběni, prožívali psychosomatické trauma. Člověk visící na kříži se pomalu dusil, jak dýchací svaly ztrácely sílu. Ježíš navíc ztratil hodně krve při bičování, proto žíznil a proto také zemřel dříve³⁸⁴.

Největší drama kříže však netkví v tělesné bolesti. Ježíš se v modlitbě obrací k Otci a prosí za odpuštění lidem, kteří jej zraňují a zabíjejí. Odolává posměchu i pokušení volat o pomoc, o záchranu před bolestí. Dál zápasí s Bohem o nás. Volá k Bohu s námi a za nás: „Proč jsi mě opustil?“ Také se obrací k lidem a volá: „Žízním!“ Volá ne po octu, ale po lásce. Poslední ustanovení, které si umírající přál, byl dar nové rodiny. Svoji matku svěřil učedníku, kterého miloval a učedníka svěřil jako syna své matce. Poté v modlitbě vydechl naposled.

³⁸² Srov. Zach 14,4. Není údolí vzniklé rozpolcením Olivové hory obrazem velikosti Kristovy rány? Neutíkají lidé do bezpečí údolím, které je velké jako země od moře k moři, údolím Kristova utrpení?

³⁸³ Srov. Mk 14,38; Lk 22,44.

³⁸⁴ Většina lékařské odbornosti se kloní k tomu, že příčina smrti Ježíše byla zadušením. Někteří připouštějí i možnost ruptury cordis, která je však vzhledem k předpokládanému plnému zdraví Ježíše málo pravděpodobná. Tyto okolnosti se zdají být nepodstatné, nicméně s přihlédnutím k psychosomatickému stavu Ježíše musíme obdivovat, že při prožívání hraniční bolesti a úzkosti dokázal mluvit a jednat s takovou důstojností.

Je možné následovat takového člověka? Můžeme jednat jako někdo, kdo se zdá být naprosto nedostižným vzorem, zdá se být příliš dokonalým, příliš božským? Zdá se, že nemůžeme žádným způsobem následovat někoho, kdo je „dokonalý člověk“³⁸⁵, „Svatý Boží“³⁸⁶. Je mravní požadavek vyjádřený v příkázání lásky a příkladem Ježíšova života vůbec naplnitelný? Má smysl usilovat o tak vysoký ideál? Zde přichází na pomoc svátost.

3.3 Vztah svátosti a vzoru

Celý Ježíšův život, tak jak nám jej podávají evangelia, se jeví, jako viditelné, poznatelné znamení, které nás přivádí „k neviditelnému tajemství jeho božského synovství a jeho vykupitelského poslání“³⁸⁷. Studujeme-li Písmo, které celé svědčí o Kristu³⁸⁸, můžeme lépe pochopit, proniknout do nezměrného tajemství jeho života a smrti – *mysteria Christi*, ale stejně nebudeme moci vpravdě následovat stanovený vzor. Ke svátosti musíme přistoupit, přijmout ji, říci jí své „ano“, nechat se jí očistit a obnovit. Musíme se nejprve stát *capax Dei*, schopnými Boha, tj. otevřít své srdce svátosti, abychom byli proměněni Boží přítomností a dokázali milovat, tak jak miloval Ježíš.

Křtem se stáváme křesťany, oblékáme Krista. „Skrze křest jsme ... s Ježíšem oděni do světla a sami se [stáváme] světlem.“³⁸⁹ Naším křtem vstupujeme do Ježíšova křtu, stáváme se spolu s ním Božími dětmi a přijímáme Ducha svatého. Křest je smrt a vzkříšení, sestup do hlubin a vzestup do světla, křtem umíráme hříchu a znovu se budíme k životu, křtem přijímáme kříž i život věčný.

Svátost Ježíšova života má svůj střed v eucharistické oběti a ta obsahuje nepochybně morální nárok, který je vyjádřen „napětím mezi Kristovým křížem a naším živým sjednocením s tím, který nás zastoupil a chce být s námi 'jedno' (Gal 8,18.28)... A nyní se jedná o to, že [zda] přijímáme toto bytí 'pro', že [zda] se necháváme obejmout jeho otevřenými pažemi, jež nás pozvedají vzhůru.“³⁹⁰ Z nenaplnitelného nároku nedostižného vzoru se nyní stává nárok přijímat Krista ve svátostech. Nyní stačí říci své „ano“, říci „amen“ a přijmout posvěcení. „On, Svátý, nás posvěcuje svatostí, kterou

³⁸⁵ GS 38, „Musíme v sobě napodobovat a naplňovat Kristův život a jeho tajemství.“ (Sv. Jan Eudes, *Tractatus de regno Iesu*)

³⁸⁶ Jan 6,69

³⁸⁷ KKC 515; Srov. SCHMAUS, Michael: *Svatosti*, s. 10n.

³⁸⁸ Srov. DV 15.

³⁸⁹ RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský I.*, s. 215

³⁹⁰ RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie.*, s. 52

bychom si my sami nikdy nemohli dát.³⁹¹ V Kristově oběti se otevírá nová cesta životem, nový způsob bytí, a tedy se v ní objevuje nový étos.

Morálka skrze obět' – sjednocení se v lásce s Bohem může pomýšlet na svatost a dokonalost, protože u Boha je možné všechno³⁹². Svatost a dokonalost přestávají být ideály na obzoru života, v eucharistické oběti jsou doslova na dosah ruky. Proto může Ježíš přikazovat: „Bud'te tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.“³⁹³ Z toho důvodu Bůh přikazuje: „Proto bud'te svatí, neboť já jsem svatý. ... Posvěťte se a bud'te svatí, protože já jsem Hospodin, váš Bůh.“³⁹⁴ Bůh nepřikazuje nic nemožného, něco výsostně virtuálního, neskutečného. Svatost a dokonalost, nejvyšší možná morálka je zdarma nabídnutý dar, který nás vybízí říci: „Ano, staň se mi podle tvého slova.“³⁹⁵ V tu chvíli na nás sestoupí Duch svatý a moc Nejvyššího nás zastíní. V tu chvíli, kdy v sobě neseme svaté dítě, jsme těhotní Bohem, stáváme se svatými a dokonalými. V tom tkví velikost oběti, při které se nám a za nás vydává tělo a krev Kristova. Svátost plodí svatost.

Nicméně přijetím svátosti teprve začíná zápas o udržení svatosti a dokonalosti. Svátost v nás sice působí, ale nežije za nás. Každý žijeme svůj vlastní život, rozhodujeme se, uplatňujeme svoji svobodu, poznáváme dobré i zlé, konáme podle svého vědomí a svědomí. Tvoříme si vlastní představu o sobě, koncepci svého chování a jednání, vytváříme si vnitřní pravidla, zásady a hodnoty, osvojujeme si výchovou dané principy, orientujeme se „imperativy“, které praktickým rozumem pokládáme za svůj osobní zákon. V labyrintu světa pak necháváme stranou ráj srdce, ve kterém má přibýtek Bůh, necháváme se strhnout iluzí autonomie morálky, iluzí soběstačnosti a nezávislosti na liturgii, v posledku i na Bohu.³⁹⁶

Krása křesťanské morálky tkví v theonomii³⁹⁷, jistém opaku autonomie. Pravou a dokonalou autonomii – svobodu získá jen ten, kdo se jí zcela vzdá ve prospěch Boha a bližního³⁹⁸. Plnost naší svobody tedy spočívá v úplné odevzdanosti – sebeobětování.³⁹⁹

³⁹¹ RATZINGER, Joseph. Duch liturgie., s. 52

³⁹² Srov. Mt 19,26; Lk 1,37.

³⁹³ Mt 5,48

³⁹⁴ Lv 11,45; 20,7

³⁹⁵ Srov. Lk 1,38.

³⁹⁶ Právě v tom spatřuji největší slabinu Auerova konceptu. Kristus není „především člověk jako každý jiný.“ Proto i my v Kristu jsme jiní, a to ničím jiným, než milostí. Weltethos nemůže nahradit svátost, protože v něm není plnost milostí. I samotné přikázání lásky, na kterém Auer staví, je bez oběti prázdným pravidlem. Koncept autonomní morálky je nicméně velmi zajímavým podnětem k ekumenickému dialogu.

³⁹⁷ Srov. VS 41; MTK, Hledání univerzální etiky: Nový pohled na přirozený zákon, čl. 63.

³⁹⁸ Srov. Mk 8,36; Gal 5,13.

³⁹⁹ Takový morální postoj ilustruje např. františkánské heslo: „Druhá strana kříže je volná. Je volná pro tebe!“ heslo P. Aleše Zlámala, OFM

Tak se plodem svátosti stává to, že se sami stáváme svátostí, toužíme se z lásky ke Kristu obětovat Bohu i bližním.

Osvobození svátostí znovu nalézáme svoji pravou a nenarušenou přirozenost, integrujeme své lidství, obnovujeme svou původní Bohem danou důstojnost. Objevujeme, že naší podstatou je láska, v níž se nám odhaluje dialogický charakter naší existence. Z touhy po lásce hledáme vztah a jen díky vztahu jsme schopni poznat, kdo jsme. V dialogu poznáváme sami sebe, tvoříme koncept sebepojetí, sebepoznání a sebevědomí, v dialogu poznáváme bližní, poznáváme Boha. Proto ke křesťanskému životu neodmyslitelně patří modlitba – dialog s Bohem.

Celý Ježíšův život se jeví jako život v permanentní modlitbě. Modlí se sám v ústraní i veřejně, modlí se osobně i zástupně za všechny, modlí se sám i spolu s učedníky. Na žádost učedníků Ježíš učí modlitbu Otčenáš, ve které jsou v sedmi prosbách obsaženy všechny dimenze života jedince z víry: vztah k Bohu, společenství Božího království, Boží vůle, chléb života, odpuštění, posila ve zkouškách, ochrana před zlem. V Ježíšově tzv. velebněžské modlitbě se dále ustanovují čtyři nejsilnější sloupy života církve: život věčný, posvěcení v pravdě, poznání Božího jména, jednota. V jádru modlitby však nejde jen o rozmluvu s Bohem, ale především o svátost setkání, které proměňuje. Modlitbou se proměňuje nejen naše nitro, ale i tvář, podoba, Boží přítomnost nás celé prosvětluje a posvěcuje. Plodem modlitby je pak poslušnost, v které máme jít a jednat.

3.4 Jak lze následovat dokonalého člověka

Každý, kdo vyjadřuje souhlas s Božím zjevením, je volán k následování Ježíše. Kristovo *exemplum et sacramentum* zákonitě ústí do následování. Ten, kdo ve svobodě přijme jeho kříž, se dobrovolně vydává cestou úzkou a trnitou, namáhavou a bolestivou, nicméně nebesky krásnou. Zůstává však otázkou, jak lze následovat dokonalého a svatého Syna Božího, který uzdravoval nevléčitelné nemoci, vyháněl zlé duchy, chodil po vodě, křísil mrtvé, dobrovolně podstoupil nadmíru bolestivou smrt a vstal z mrtvých⁴⁰⁰. To se zdá na první pohled za normálních okolností naprosto nepředstavitelné a nepravděpodobné. Zdá se to být tak daleko za naším zrakem, za rozumem, tak daleko za běžnou životní zkušeností, že je to i těžko uvěřitelné. Přitom nás Ježíš svými činy vede k víře tím, že zjevuje Boží lásku.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Zázraky jsou projevy svátostnosti: „V celom jeho živote sa znova a znova mimoriadne jasne prejavuje sviatosť, napríklad uzdravovaním chorých, vzkriesením mrtvých alebo inými zázrakmi.“ SCHMAUS, Michael: Sviatosť, s. 10.

⁴⁰¹ Srov. ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 253.

Na druhou stranu je stejně tak těžko uvěřitelné, že na nějaké relativně droboučké planetě plující v tak gigantickém vesmíru, že na jeho konec nedokážeme dohlédnout ani těmi nejlepšími teleskopy, je vůbec nějaký život. Velikost vesmíru, i když je daleko za naším zrakem, nikdo nepopírá. Stejně tak je těžko představitelné, že naše tělo je složeno z droboučkových částíček hmoty, přičemž každý atom těžší než vodík musel zákonitě vzniknout za obrovského žáru a tlaku v nitru hvězdy, a tedy téměř každý atom našeho těla pochází z dávné hvězdy, která vybuchla. Přitom dnes nikdo nepopírá, že jsme složeni z atomů a se samozřejmostí spotřebováváme atomovou energii. Bez významných námitek přijímáme zákony na základě svědectví exaktních věd, protože s jejich výsledky máme bezprostřední zkušenost a jsou v souladu s naším paradigmatem, který jsme někdy až lehkovážně přijali.⁴⁰²

Záleží tedy na přístupu ke svědectví „vědců víry“ – učitelů církve, kteří svým zrakem a rozumem poznali skutečnost a pravdivost událostí popisovaných v Písmu. Celá křesťanská víra pak stojí na svědectví o zmrtvýchvstání Ježíše⁴⁰³. Zmrtvýchvstalý se podle nich zjevoval po čtyřicet dní, prokazoval svoji tělesnost – jedl, pil, mluvil, dotýkal se, i když v novém do zatím neznámém způsobu existence. Během té doby upevňoval víru svých učedníků, ujišťoval je a potěšoval, ukládal jim úkoly a žehnal jim. Poté žehnající vstoupil na nebesa. My, přestože (lépe řečeno protože) je na nebesích a sedí po pravici Otce, můžeme s ním osobně mluvit a setkávat se prostřednictvím modlitby, nicméně již ze samotné podstaty lásky vyplývá, že náš vztah s Ježíšem trvá především v životě ve společenství.

Poznání vzoru, slavení svátosti a následování Ježíše je umožněno díky společenství církve, které sám Ježíš založil a kde Ježíš přebývá svým Duchem jako ve svém mystickém těle.⁴⁰⁴ Církev zachovává jeho památku *in deposita fidei* a tím udržuje jeho vzor v pravdě poznatelný.⁴⁰⁵ Církev slaví božskou liturgii, která je její vrcholnou službou a srdcem svátostného života.⁴⁰⁶ Slavením liturgie je člověk obdařen *dynamis et*

⁴⁰² Srov. „Jestliže člověku není na škodu závislost na slunci podmiňujícím život na zemi, na lidské kultuře, bez níž by každý člověk musel znovu začínat celý evoluční proces – pak závislost na plnosti bytí a osobního dobra musí být poctou pro člověka, neboť ho neponižuje, ale povznáší, neochuzuje, ale obohacuje, neničí, ale buduje, neoslabuje, ale posiluje.“ GRANAT, Wincenty. K člověku a Bohu v Kristu, 1. díl, s. 202.

⁴⁰³ Srov. 1 Kor 15,14. Viz LANG, Albert: Kristus vrchol zjevení, s. 120n.

⁴⁰⁴ „Kristus zůstává se svými učedníky až do konce světa (srov. Mt 28, 20). Posláním církve, jejíž veškerý život pochází od Krista Pána, je zkoumat jeho tajemství a zvěstovat je lidem. To však lze konat jedině ve víře a pod vlivem Ducha svatého (srov. 1 Kor 2, 10-11).“ Bible a christologie, s. 67.

⁴⁰⁵ Církev je sloup a opora pravdy. Srov. 1 Tim 3,15; stejnojmennou publikaci A. Langa.

⁴⁰⁶ „Bohoslužba nabízí dnes dostatek příležitostí jak vyjádřit spojení mezi svědectvím, liturgií a službou a ukázat, že to je 'vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá všechna její síla' (SC 10)“ RICHTER, Klemens: Liturgie a život, s. 24.

energeia – silou a energií žít podle zákona lásky – *lex Christi*.⁴⁰⁷ Ve společenství církve jsou lidé vedeni k následování Ježíše Krista, k životu podle zákona vyjádřeného příkázáním lásky, které je v Kristu jedinou normou křesťanského života.⁴⁰⁸

Církev při svém založení přijala dar Ježíšova života a od té doby ve svědectví, liturgii i službě usiluje o celého Krista – *Christus totus*⁴⁰⁹, definitivní naplnění Božího království. Kristem „již vyhlášené Boží království se ještě neprojevovalo ve své plnosti a postupně se rozvíjí jakoby v porodních bolestech (srov. Mt 24,8; Jan 16,21-22),“⁴¹⁰ nicméně v církvi se přesto definitivní vítězství lásky anticipuje, aktuálně se stává skutečností. Církev uskutečňuje „celého Krista“ svou službou, hlásáním evangelia, slavením liturgie, diakonátem a charitou, do které jsou všichni věřící zapojeni podle svého povolání.⁴¹¹ Není to však služba jen samotných lidí. „Tato služba má tajemný ráz, protože se uskutečňuje v Duchu svatém a prostřednictvím Kristovým.“⁴¹² Srdcem celé služby církve je pak eucharistie. „V eucharistickém společenství s Kristem se zvláštním způsobem zdokonaluje jednota mezi církví a Kristem a následkem toho roste také jednota mezi věřícím a společenstvím celého Boží lidu s Otcem.“⁴¹³

Z uvedeného vyplývá, že poznávání vzoru, slavení svátosti a tedy i následování Ježíše Krista se uskutečňuje v nitru církve, která je viditelným znamením Boží milosti. Ježíšova svátost („Ursakrament“) se stává svátostí církve („Grundsakrament“). Od tohoto pomyslného středu se odvíjí počátek v poznání Boha skrze zjevení a následek v následování prostřednictvím služby. Svátost předpokládá hlásání a zakládá službu.

Viditelnému znamení – církvi dává smysl Duch svatý. „Církev se zrodila a žije dvojitou přítomností: Slova a Ducha.“⁴¹⁴ Ve svátosti církve se Slovo a Duch spojují, společně proměňují církev a skrze ní svět.⁴¹⁵ „Duch svatý je láska, která není jen oživením, nýbrž uskutečňováním tajemného těla Kristova v dějinách. Duch svatý je principem života a

⁴⁰⁷ „Svátostné dění v liturgii je znamením, které míří k 'bohoslužbě života'.“ RICHTER, Klemens: Liturgie a život, s. 23.

⁴⁰⁸ Dvojjediné příkázání o lásce k Bohu a k bližnímu můžeme označit za Magnu chartu, za ústavu křesťanského života. ... Kdo takto miluje, dostává jako prvotinu bratrské lásky mír v srdci před Bohem, neboť 'ať nás srdce obviňuje z čehokoli, Bůh je větší než naše srdce a ví všechno' (1 J 3,20). Druhým plodem bratrské lásky je vyslyšení modliteb: 'začkoli budeme prosit, obdržíme od něho,... neboť činíme, co se mu líbí' (1J 3,22).“ RICHTER, Klemens: Liturgie a život, s. 23 - 25.

⁴⁰⁹ Srov. sv. Augustin, K epištole sv. Jana 1.2.

⁴¹⁰ Bible a christologie, s. 69.

⁴¹¹ „Všichni věřící jsou sice povoláni k plné účasti na poslání církve, každý se však na něm podílí v rámci své 'služby' a osobních schopností.“ BOUHLÍK, Vladimír. Boží lid, s. 225.

⁴¹² BOUHLÍK, Vladimír. Boží lid, s. 223.

⁴¹³ BOUHLÍK, Vladimír. Boží lid, s. 245.

⁴¹⁴ ZVĚŘINA, Josef. Teologie agapé, s. 160.

⁴¹⁵ „Ve svátostech je slovo Kristovo nadáno Duchem, účinným a působícím, není sdělením, informací, nýbrž sdělením, tj. společenstvím a 'performací' – působí proměnu.“ ZVĚŘINA, Josef. Teologie agapé, s. 159.

činnosti církve, jejich základních vlastností.“⁴¹⁶ Co se vztahuje v Duchu svatém na církve, to se může vztahovat i na jednotlivce, který je její součástí. Tak může člověk v církvi dojít ke svatosti, protože nás Duch vede ke všem hodnotám, Duch nás sjednocuje v lásce s Bohem i bližními, vede nás k pravdě ve víře a svědectví.⁴¹⁷ Působením Ducha svatého tedy lze následovat dokonalého člověka Ježíše.

„Všichni jsme vyzváni, abychom žili svůj život, můžeme se silou a mocí Kristovou být [rozvážnými lidmi] a stavět dům, který nepadne. Stavět Boží království, stavět věčnost. Všichni jsme posláni, abychom těm, kdo jsou nešťastní, vydědění, pronásledovaní, hladovějící a žíznící, přinesli úctu a lásku – a nerozlučně v ní i reálnou pomoc. Stavíme dům i druhým – a to na skále, kterou je Kristus.“⁴¹⁸

⁴¹⁶ „Jen láska Ducha svatého činí církve svatou, neboť jeho vlastním posláním je církve posvěcovat, jeho láska vytváří jednotu církve, kterou lidé ovšem porušili a kterou budeme hledat veškerou energií lásky: Duch dává církvi plnost, katolicitu, neboť ji vede ke všem lidem a ke všem hodnotám. Duch ji činí apoštolskou od jejích apoštolských počátků - ve víře a svědectví.“ ZVĚŘINA, Josef. Teologie agapé, s. 161.

⁴¹⁷ Srov. text v pozn. 408.

⁴¹⁸ ZVĚŘINA, Josef, Teologie AGAPÉ, s. 247.

Závěr

Dnes, kdy je Ježíš v náručí Otcově, přistupujeme k němu, přijímáme a poznáváme ho ve svátostech historicky ustanovených církví, kterou založil. V pravém slova smyslu přijímáme Krista pod způsoby chleba – skutečného Kristova těla a vína – skutečné krve Kristovy ve svátosti eucharistie, která je srdcem svátostného života. Tím se jednak připomíná památka Ježíšovy oběti (*anamnesis*) a za druhé znovu aktuálně prožívá tajemství kříže i zmrtvýchvstání (*epiklesis*). Svátostí eucharistie se v nás Ježíš svým Duchem zpřítomňuje, očišťuje nás a proměňuje milostí, spojuje nás láskou s „mnohými“ a tak nás uschopňuje jej následovat. Tělo a krev Kristova jsou *efodiem* – *viaticem* na cestu za ním. Takto vybaveni na cestu můžeme následovat „Svatého Božího“ až ke svatosti a dokonalosti, protože v nás působí Bůh.

Ježíš „nás vybízí, abychom se od něho učili a následovali ho,“⁴¹⁹ šli v jeho stopách až ke kříži⁴²⁰. Z toho plyne, že následovat Krista není nic snadného. Prvním předpokladem je, že následovník ctí a zachovává přikázání. Na to navazuje vybídka k chudobě, k čistotě i poslušnosti⁴²¹. Tyto nároky jsou vysoké, zvláště když o sobě víme, jak často upadáme do hříchu. Na druhou stranu si musíme uvědomit, že Ježíš přišel právě kvůli hříšníkům, chudým, nemocným, špinavým a maličkým, ke kterým navzdory všem předsudkům přistupuje s obzvláštní láskou. Následovník Ježíše nesmí být pokrytec, farizej, čistý a dokonalý „dodržovatel“ zákonů a přikázání. Pravý následovník naopak o sobě bezpečně a se vši pokorou ví, že je nedokonalý, hříšný, nečistý, slabý, chudý, nemocný a maličký. Právě proto, že se cítí být špinavý, naslouchá slovu, které očišťuje a pravidelně si nechá svátostně „umýt nohy“. Právě proto, že se cítí být slabý a nemocný, nechá se posílit chlebem a vínem – tělem a krví Kristovou, uzdravit svátostí. Právě proto, že se cítí být „maličký“, s dětskou prostotou a láskou touží po objetí našeho Otce, který tu je v Synu před námi a který nás vede uchem jehly⁴²², jako krejčí vede nit při šití svatebního šatu⁴²³.

Pravý následovník tedy ví, že životně potřebuje vzor i svátost. Obojí se prolíná jako břevna kříže v Ježíši. On je *exemplum et sacramentum*, on je ten, který nás vede a zároveň dává sílu jít, on je láska, která nás milovala a stále miluje.

⁴¹⁹ KKC 520

⁴²⁰ Srov. Mt 16,24.

⁴²¹ Tzv. evangelní rady, srov. Mt 19,21; KKC 2053.

⁴²² Srov. Mt 19,24.

⁴²³ Srov. Zj 19,7n.

Křesťanská morálka může být charakterizována jako morálka lásky⁴²⁴. Sv. Augustin její podstatu shrnul do jednoduché ale veskrze výstižné maximy: „Miluj a dělej, co chceš.“⁴²⁵ Jedině tato maxima může být všeobecným zákonem, kategorickým imperativem, který povede náš praktický rozum. Láskou se totiž otevíráme Bohu, který nám skrze „vyšší rozum“ do našeho srdce vkládá *lex Christi*. Tak se pramenem všech norem stává sám Bůh, jehož vůle se v nás projevuje skrze rozum, který nám byl dán, abychom dokázali chápat a poznávat dobro. V rozumu (nebo nad rozumem) pak stojí mohutnost syndereze, která nám dává jisté (nadpřirozené) poznání pravdy a principů věčného a v něm i přirozeného zákona⁴²⁶. Nástrojem mravního rozhodování v konkrétních situacích je pak svědomí (*conscientia*), které navazuje na synderezi, skrze níž se svědomí stává „sou-vědomím“ s Bohem.⁴²⁷ Tak jsou jednotlivé akty našeho rozumu⁴²⁸ založeny na spolupráci s Bohem, tak v našem konání koná sám Kristus, a my konáme v něm. Zákon Kristův je ale zároveň zákonem svobody, sám Kristus je plně svobodný, zcela autonomní. Právě proto můžeme konat co chceme, následujeme-li hlas srdce, žijeme-li v lásce Kristově, v jeho svobodě jsme svobodní, autonomní.

Abychom naplnili Boží zákon, abychom byli spaseni a tedy došli cíle morálky a života vůbec, máme se podle sv. Pavla obléct v Pána Ježíše Krista⁴²⁹ a milovat se navzájem. Pohlédneme-li na stejnou skutečnost jiným pohledem, máme toužit po tom, aby se náš Pán Ježíš Kristus oblékl do nás, tedy, abychom jej přijali do svého nitra, skrze jeho lásku se milovali a tak došli spásy. Oblékáme-li si Krista učením a modlitbou, necháme-li se Kristem obléknout ve svátostech, jeho vzor v nás působí a přitom jsme sami vzorem, věrně jej napodobujeme a přitom jsme sami následováníhodní. A to přesně od nás Bůh chce. Chce, abychom byli svatí a dokonalí, jako je on, a to není díky lásce nic nemožného.

⁴²⁴ „Man spricht vom christlichen Ethos als einem 'Liebesethos'.“ FISCHER, 2002, s. 160

⁴²⁵ Vyznání, 1,1; Srov. DeuC 38.

⁴²⁶ Srov. AKVINSKÝ, Tomáš. Otázky o svědomí, s. 151.

⁴²⁷ Je-li syndereze součástí svědomí či nikoli se mi jeví jako akademická otázka. Benedikt XVI. problematiku zjednodušuje tak, že o synderezi mluví jako o jiskře (plaménku) svědomí (srov. Ježíš Nazaretský I., s. 110)

⁴²⁸ AKVINSKÝ, Tomáš. Otázky o svědomí, s. 195.

⁴²⁹ Řím 13,14.

Láska je zdrojem našeho bytí,⁴³⁰ z lásky se stáváme „bytím pro druhé“⁴³¹. V lásce se navrací naše porušená přirozenost ke kořenům, které jsou v Dobru – Bohu Stvořiteli⁴³². Láska uzdravuje, zahlazuje hřích, „ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.“⁴³³ Láska je „duše písma, umění proroků, spása ve svátostech, pevnost moudrosti, plod víry, bohatství chudých, život umírajících.“⁴³⁴ Láska je zákonem čistého srdce, věčná smlouva v Duchu svatém.⁴³⁵ Láska v srdci pobízí jít k dokonalosti a svatosti.⁴³⁶ Láska je maximou, kategorickým imperativem i přirozeným – věčným zákonem. Láska je královnou Kantova „království účelů“ i Božího království, vždyť jejich území je v lidském srdci. Láskou poznáváme, láskou slavíme, láskou následujeme toho, který je všechno ve všem, nejvyšším vyslovením a projevem Boží lásky⁴³⁷. Z lásky prahne po Bohu, po Kristu, chceme mu být na blízku, chceme se od něj učit, chceme ho následovat, chceme ho milovat z celého srdce, z celé duše a z celé své síly i celé mysli, chceme pro něj zemřít.⁴³⁸ Jaký větší význam může mít Ježíš Kristus pro křesťanskou morálku?

⁴³⁰ „U prvního zdroje všeho nahodilého bytí je láska, která pouze dává, ale nic si pro sebe nebere – je to tedy láska nejčistší a nezištná.“ GRANAT, Wincenty. K člověku a Bohu v Kristu, 2. díl, s. 41.

⁴³¹ ZVĚŘINA, Josef. Teologie AGAPÉ, s. 386.

⁴³² „Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré.“ Gen 1,31 Ačkoliv byla naše přirozenost hříchem „velmi těžce porušena, přece nám zůstal onen svatý sklon milovat Boha nade všechno, a ono přirozené světlo rozumu, které nám jej, Dobro nejvyšší, dává poznat jako Stvořitele nade všechny stvořené věci nejmilovanějšího.“ SALESKÝ, sv. František. Pojednání o lásce k Bohu, s. 63.

⁴³³ 1Kor 13,7n.

⁴³⁴ „Anima litterarum, prophetiae virtus, sacramentorum salus, scientiae solidamentum, fidei fructus, divitiae pauperum, vita morientium.“ AUGUSTIN, sv. Sermo 350.

⁴³⁵ Srov. Žid 10,16n.

⁴³⁶ Srov. 2Kor 5,14.

⁴³⁷ Srov. ZVĚŘINA, Josef. Teologie AGAPÉ, s. 14.

⁴³⁸ Viz Příloha 1.

Seznam použitých zkratek

MTK – Mezinárodní teologická komise

SC – Sacrosanctum concilium

GS – Gaudium et spes

DV – Dei verbum

VS – Veritatis splendor

LumF – Lumen fidei

SpeS – Spe salvi

CarV – Caritas in veritate

DeuC – Deus caritas est

Jesus-Buch – trilogie Ježíš Nazaretský (I. a II. díl, Ježíš Nazaretský: Prolog) Josepha Ratzingera

Seznam literatury

Magisteriální dokumenty

DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha 1995

INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, In Search of a Universal Ethic: A New Look at the Natural Law, 2009

PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR. Kompendium sociální nauky církve, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2008

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2001

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. Bible a morálka, Biblické kořeny křesťanského jednání, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2010

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. Bible a christologie, Dokument Papežské biblické komise z roku 1984. Praha: Krystal OP, 1999

Encykliky

JAN PAVEL II. Veritatis splendor. 1. vydání. Praha: ZVON, 1994

BENEDIKT XVI. Deus caritas est. 3. vydání. PAULÍNKY, 2006

BENEDIKT XVI. Spe salvi. 1. vydání. PAULÍNKY, 2008

BENEDIKT XVI. Caritas in veritate. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2009

FRANTIŠEK. Lumen fidei. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2013

Odborné publikace Josepha Ratzingera

RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský I. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2011

RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský II. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2011

RATZINGER, Joseph. Ježíš Nazaretský. Prolog. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2013

RATZINGER, Joseph. Duch liturgie. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2012

RATZINGER, Joseph. Úvod do křesťanství: Výklad apoštolského vyznání víry. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2007

RATZINGER, Joseph. Eschatologie: smrt a věčný život. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2004

Soubory projevů a ostatní publikace Josepha Ratzingera

BENEDIKT XVI. Můj život. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2005

BENEDIKT XVI. Můj duchovní testament. 1. vydání. Praha: Portál, 2013

BENEDIKT XVI. Otcové církve. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2009

BENEDIKT XVI. O počátcích církve. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2008

BENEDIKT XVI. 365 dní s Benediktem XVI. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2008

BENEDIKT XVI. Na minutu s Benediktem XVI. O víře, naději a lásce. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2008

BENEDIKT XVI. Bůh a svět. Tajemství křesťanské víry. Rozhovor s Peterem Seewaldem, 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2010

Monografie

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel. 4. vydání. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2010

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Dar Otce i Syna, Základy systematické pneumatologie. 1. vydání, Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1999

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Jako v nebi, tak i na zemi, Náčrt trinitární teologie, 1. vydání, Praha: Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2007

WOLF, Václav. Psychologie Kristovy osobnosti. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2006

NICHOLS, Aidan, OP: Thought of Pope Benedict XVI : An Introduction to the Theology of Joseph Ratzinger, 2. vydání, London: Continuum International Publishing, 2007

SALESKÝ, sv. František. Pojednání o lásce k Bohu. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1998

LANG, Albert, NĚMEC, Damián, ŠTAMPACH, Odilo. Kristus vrchol zjevení. 1. vydání. Brno: Velehrad s.r.o., 1993

LANG, Albert, NĚMEC, Damián, ŠTAMPACH, Odilo. Církev sloup a opora pravdy. 1. vydání. Brno: Velehrad s.r.o., 1993

GRANAT, Wincenty. K člověku a Bohu v Kristu, náboženská edice Křesťanské akademie, Řím, 1986

SCHMAUS, Michael. Svatosti (De sacramentis). Řím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, 1981

RICHTER, Klemens. Liturgie a život, Co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Vyšehrad s.r.o., 1996

BOUBLÍK, Vladimír. Boží lid. 2. vydání, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 1997

CORETH, Emerich. Co je člověk? Základy filozofické antropologie. 2. vydání, Praha: Zvon, 1996

POKORNÝ, Ladislav. Liturgika I., Základy liturgické teorie. Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1980

RICCIOTTI, Giuseppe. Život Ježíše Krista. 1. vydání, Praha: Vyšehrad, 1947

AKVINSKÝ, Tomáš. O dobru, Questiones disputatae, De veritate, q. XXI. De bono, Expositio libri Boetii, De hebdomadibus, Aquinata, 1. vydání, Praha: KRYSTAL OP, s.r.o., 2012

AKVINSKÝ, Tomáš. Otázky o svědomí, Questio disputatae, XV. De ratione superiori et inferiori, XVI. De synderesi, XVII. De conscientia, 1. vydání, Praha: KRYSTAL OP, s.r.o., 2010

ZVĚŘINA, Josef. Teologie agapé. 2. vydání, Praha: Vyšehrad, 2003

Písmo a komentáře

Studijní bible s výkladovými poznámkami, Český ekumenický překlad, Písmo svaté Starého a Nového zákona, editor Donald C. Stamps. Life Publishers International, 2009

LIMBECK, Meinrad: Malý stuttgartský komentář, Nový Zákon 2, Evangelium svatého Marka, Karmelitánské nakl. v Kostelním Vydří, 1997

JOHNSON, Luke T. Evangelium podle Lukáše, Sacra Pagina, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2005

HARRINGTON, Daniel J. Evangelium podle Matouše, Sacra Pagina, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2003

DONAHUE, John R., HARRINGTON, Daniel J. Evangelium podle Marka, Sacra Pagina, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2006

MOLONEY, Francis J. Evangelium podle Jana, Sacra Pagina, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2009

Články

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Podněty k hlubšímu promýšlení poměru mezi dogmatickou a morální teologií

In Acta universitatis carolinae Theologica roč. 1, č.1, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Zamyšlení nad dokumentem Mezinárodní teologické komise Hledání univerzální etiky: nový pohled na přirozený zákon

In Acta universitatis carolinae Theologica roč. 1, č.1, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011

LORMAN, Jaroslav. „Křesťan je především člověk jako každý jiný...“, aneb koncept autonomní morálky v kontextu křesťanské víry Alfonse Auera

In Acta universitatis carolinae Theologica roč. 1, č.1, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011

AUGUSTIN, sv. Sermo 350, De caritate

In <<http://www.augustinus.it/latino/discorsi/index2.htm>>

Recenze

MEYER, Thomas: Christus – Realität oder «Titel»?

In Der Europäer Jg. 11 / Nr. 8 / Juni 2007

<http://www.perseus.ch/PDF-Dateien/Ratzinger_0807.pdf>

LÜDEMANN, Gerd: Papst Benedikts Jesus-Buch: "Eine peinliche Entgleisung"

In Spiegel Online, 26.04.2007

<<http://www.spiegel.de/wissenschaft/mensch/papst-benedikts-jesus-buch-eine-peinliche-entgleisung-a-479636.html>>

SMEJKAL, Jiří. Joseph Ratzinger – Benedikt XVI., JEŽÍŠ NAZARETSKÝ II.

In Teologické texty 2012/3

<<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2012-3/Joseph-Ratzinger-ndash-Benedikt-XVI-JEZIS-NAZARETSKY-II.html>>

DI-TOMMASO, Lorenzo. A faithful portrayal of Jesus, Jesus of Nazareth -- By Joseph Ratzinger (Pope Benedict XVI)

In The Gazette (Montreal) May 26, 2007

<<http://www.canada.com/montrealgazette/news/books/story.html?id=10cdc26d-3cce-4ccd-82f7-acf9d34ec7ab&p=1>>

Morálka

- MEEKS, Wayne A.: The Moral World of the First Christians, 1. vydání. Philadelphia: The Westminster Press, 1986
- KORSGAARD, Christine M.: The sources of Normativity
In STERBA, James P.: Ethics: the Big Questions. 2. vydání. Wiley-Blackwell, 2009
- BÖCKLE, Franz: Grundbegriffe der Moral, 8. vydání, Pattloch Verlag, Aschafenburg 1966, Wien, 1977
- FISCHER, Johannes: Theologische Ethik: Grundwissen und Orientierung, W. Kohlhammer GmbH, Stuttgart, 2002
- HÄRING, Bernhard: Frei in Christus: Moralthologie für die Praxis des christlichen Lebens, Das Fundament aus Schrift und Tradition, Herder, Freiburg, 1989
- ROTTER, Hans: Osoba a etika: K základům morální teologie, Tyrolia Verlag, Innsbruck, 1993
- SKOBLÍK, Jiří: Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha, 2004
- ROTTER, Hans: Grundgebot Liebe, Mitmenschliche Begegnung als Grundansatz der Moral, Tyrolia, 1983
- LOHSE, Eduard: Theologisches Ethik des Neuen Testaments, Kohlhammer, 1988
- WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie. Zvon, Vyšehrad, 1998
- ANZENBACHER, Arno. Úvod do etiky. Praha: Zvon, 1994

Přílohy

Příloha 1 – Zpěv sv. Františka Saleského

„Ó věčná lásko,

má duše touží po tobě a vyvolila si tě na věky!

Ach, 'přijď' Duchu svatý a zapal naše srdce svou láskou!

Bud' milovat, anebo zemřít!

Zemřít a milovat!

Každé jiné lásce zemřít, abychom žili jen lásce Ježíšově!

A tak nezemřeme na věky, nýbrž v tvé věčné lásce budeme žít, ó Vykupiteli našich duší, a na věky zpívat:

At' žije Ježíš! Miluji Ježíše! At' žije Ježíš, jehož miluji! Miluji Ježíše, jenž žije a kraluje na věky věků. Amen.⁴³⁹

⁴³⁹ SALESKÝ, sv. František. Pojednání o lásce k Bohu, s. 584.